

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

9 —

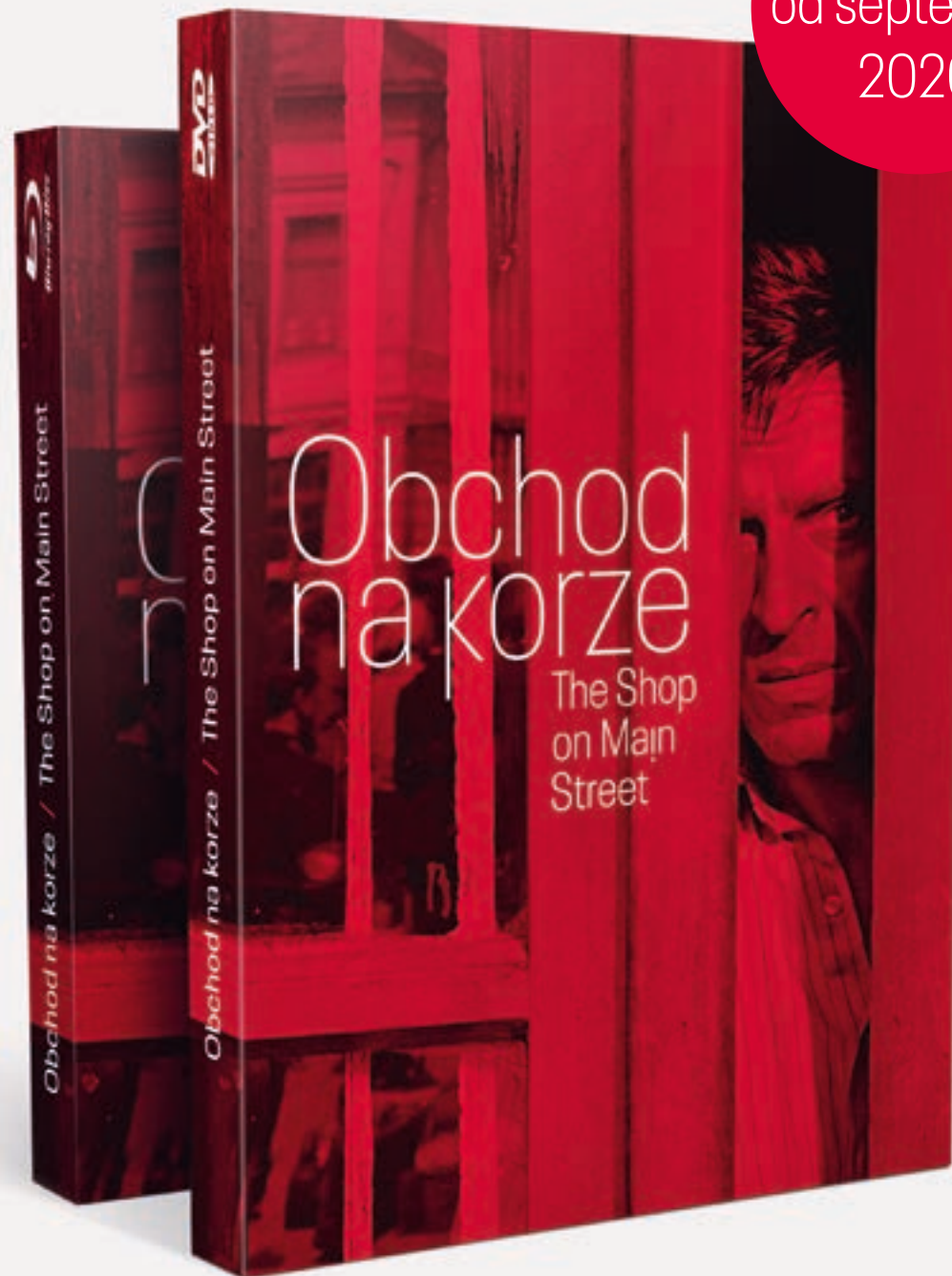
2020 ▶ 2,50 €

rozhovor: Miloslav Luther

téma: Desať rokov Slnka v sieti,
šestnásť rokov slovenského filmu

recenzia: Letní rebeli — Salto je kráľ — FREM —
Šarlatán — Tenet vod recenzia: Perry Mason

V predaji
od septembra
2020

úvodník

— V téme čísla sme sa obzreli do minulosti, keďže 9. septembra Slovenská filmová a televízna akadémia vyhlasuje po jubilejný, desiaty raz výsledky cien Slnko v sieti. A desať rokov Slnka v sieti znamená šesťnásť rokov slovenského filmu. Pretože nultý ročník Slnka v sieti, keď akadémia pod vedením scenáristky a dramaturgičky Zuzany Gindl-Tatárovej oznámila zámer udeľovať národné filmové ceny a na dôkaz, že to myslí vážne, odovzdala prvé Slnko v sieti za výnimočný prínos slovenskej kinematografii režisérovi Jurajovi Herzovi, sa konal už v roku 2004. Názov ceny odkazuje na film Štefana Uhra z roku 1962 a všetko, čo predstavuje. „V druhom pláne sú s ním spojené práve pojmy ako novátorstvo a schopnosť moderného pohľadu na tradičné hodnoty (našej kultúry), istá premenlivosť vecí a vzťahov, krátkosť okamihu, ktorý sa zhmotňuje v záblesku svetla a dodáva veciam iný odtieň a význam (...). Pripomína tajomstvo, ktoré sa ponúka, ale zostáva pritom neuchopiteľné,“ vysvetľovala vtedy akadémia.

— Svieži pohľad bol desaťročia vlastný aj textom najdlhšie aktívneho slovenského filmového kritika Pavla Branka. Slovenský film sprevádzal s vynútenými prestávkami sedem desaťročí a spolu s Agnešou Kalinovou a Petrom Mihálikom patril k dominantným filmovým kritikom povojnovej éry. Pavel Branko zomrel 17. augusta vo veku 99 rokov a v rubrike In memoriam na neho spomínajú režiséri Dušan Hanák, Rudolf Urc, Milan Černák a Zuzana Piussi. V rovnakej rubrike sa venujeme aj zosnulému dokumentaristovi Ľudovítovi Hanákovi. Jeho doménou bol podvodný svet, jeho láskou Dunaj. Vzácné ekosystémy rieky pozoroval dlhodobo a v najnovšom filme chcel porovnať dunajskú prírodu, ktorú nakrútil pred rokmi, s tým, čo z nej zostalo dnes. „Mojím obrazom a bezprostredným pozorovaniam je ťažké oponovať. Ako na dlani ponúkajú svoje svedectvo.“

— Svedectvo o svete, v ktorom sú stopy života už len ozvenou niečoho minulého, ponúka aj očakávaný dokument Viery Čákanyovej *FREM*. V bloku recenzií o ňom píše básnik a publicista Michal Tallo. V rubrike sa nám opäť stretla silná zostava filmov a autorov, ktorí o nich píšú. Katarína Mišíková hodnotí nový slovenský rodinný film *Letní rebeli*, Mária Ferenčuhová píše o štúdiu paradoxnej lásky plnej nehy a násilia v novinke Agnieszky Holland *Šarlatán*. O novinke Pavla Barabáša *Salto je kráľ* sa dočítate v texte Martina Ciela. Juraj Malíček zhrnul po dvoch návštevách kina slabiny najočakávanejšieho filmu roka *Tenet* Christophera Nolana a autorka detektívok Katarína Holetzová sa vo svojej recenzii pozrela na seriálovú novinku HBO *Perry Mason*.

— A v čísle prinášame aj rozhovor s režisérom Miloslavom Lutherom. Okrem iného v ňom hovorí: „Minulosť predznačuje našu prítomnosť a pretrváva v budúcnosti. Je to banálne poznanie, ale väčšinou ho ignorujeme. Inak by sme sa opakovane nehrnuli do slepých uličiek, v ktorých si zvyčajne narazíme hlavu. Nahovárame si, že tentoraz to je aj bude inak, ale minulé skúsenosti nás varujú, že nebude.“ ◀

— Matúš Kvasnička —

VYDANIE DVD A BLU-RAY FINANČNE PODPORILI

WWW.SFU.SK
WWW.KLAPKA.SK

— foto: Miro Nôta —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 21. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava
tel.: 02/57 10 15 25
fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

[Štefan Vraštiak]

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 9/2020: 2. 9. 2020

Snímka na titulnej strane:

Šarlatán – Marlene Film Production/
Zuzana Panská, Alžběta Jungrová

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruškova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akéoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

- 3 **myslím si**
- 4 — 10 **téma:** Desiat rokov Slnka v sieti,
šestnásť rokov slovenského filmu
- 11 **správy z filmového diania**
- 12 — 13 **aktuálne:** Medzinárodný filmový festival Febiofest /
100 rokov československej animácie vo Filmovom múzeu vo Viedni
- 14 — 15 **premiéry** v kinách / **správy z filmového diania**
- 16 — 18 **novinky:** Na krásnom modrom Dunaji / Staříci
- 19 **správy z filmového diania**
- 20 — 25 **rozhovor:** Miloslav Luther
- 26 — 33 **recenzia:** Letní rebeli / Šarlatán / FREM / Salto je kráľ / Tenet
- 34 **vod recenzia:** Perry Mason
- 35 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 36 — 37 **dvd nosiče / filmové publikácie / čo robia**
- 38 — 41 **in memoriam:** Pavel Branko / Ľudovít Hanák
- 42 — 43 **profil:** Karol Krška / Dušan Blaškovič
- 44 — 47 **ohlasy:** 13. Fest Anča, Žilina / 22. Letný filmový festival
4 živly, Banská Štiavnica / Locarno 2020
- 48 — 49 **tipy mesiaca / svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 50 — 51 **kalendárium špeciál**
- 52 **výročia / stalo sa za 30 dní**

Jaroslav Hocheľ

filmový publicista

— Bolo to skoro ako pohreb. Už sa vedelo, že sa kiná zatvoria, ale ešte sa dohrával posledný deň predtým. Na pásme *Romipen – rómska identita* z cyklu *Kratasy* z archívu nás bolo v Lumièri len zopár a aspoň z videnia sme sa viac-menej všetci poznali. Veď to: bolo nás tam viac a poznali sme sa.

— To je dôležitý moment. A možno aj dôvod, prečo ma nebaví pozeráť filmy na obrazovke počítača. Niežeby mi chýbali tí rozprávajúci sa, konzumujúci a svietiaci diváci, ale tí, s ktorými sa cítim na jednej vlne, tí áno. Kiná, festivaly, distribučné firmy pružne vynachádzali všakovaké spôsoby, ako dostať filmy do našich obývačiek. Urobil som jeden pokus o takéto sledovanie filmu a v polovici som to vzdal. Nevieť vysvetliť, prečo je pre mňa pozerať film v televízii okej a jeho streamovanie na počítači nie. Ale je to tak. No z nedostatku iných príležitostí som zistil, že je možné v telke odpozeráť aj komerčnejšie ladený film a neubudne zo mňa. Bolo to farebné a hýbalo sa to, v tom čase vzácny úkaz.

— Vyslobodenie prišlo tuším 22. mája. Z okruhu mojej pozornosti zareagovalo najpružnejšie Kino Lumière nielen tým, že začalo hrať hneď, ako sa dalo, ale aj tým, ako v rámci daných možností zatraktívnilo svoj program a zohnalo (teda nie „kino“, ale kreatívni ľudia, ktorí organizujú jeho chod) niekoľko zaujímavých filmov mimo bežnej distribúcie. Iné kiná reagovali po jarnom spánku trochu ospalo. Vznikol začarovaný kruh: diváci nezačali veľmi chodiť do kina, lebo neboli nové filmy, kinám sa nechcelo hrať, lebo nechodili diváci, a distribúteri si šetrili premiérové tituly do času, keď diváci chodiť do kín začnú. Ale najviac ma vydesil argument, že v multiplexoch nemožno hrať, lebo nemôžu predávať popkorn a nápoje. Z hľadiska multiplexov to chápem – príjmy z predaja občerstvenia tvoria vraj tretinu ich príjmov –, no údajne sa tak vyjadrovali aj potenciálni diváci: keď nebude popkorn, neprídu. Fakt som netušil, že sa do kina chodí kvôli tomu... Tvorivý prístup prejavila sieť Cinemax, ktorá zorganizovala filmové maratóny divácky obľúbených sérií, ako sú *Harry Potter* či *Pán prsteňov*. Nie je to moja šálka kávy, ale cením si ten nápad. Trochu zvláštny prístup zvolilo kino Film Europe, ktoré sa namiesto otvorenia takpovediac zatvorilo vo forme uzavretých predstavení pre skupiny 15 (spoločne) platiacich divákov. Sorry, ale nezohnal som 14 kamarátov, ktorí by chceli v danom čase vidieť presne to, čo ja. Tá istá spoločnosť však prinášala filmy do nefilmového priestoru Berlinky, kde si možno našli nových divákov. Aj distribučná spoločnosť Filmtopia sa snažila: svoje prvé dva „postkoronakrizové“ filmy *Sólo* a *Christo: Chôdza po vode* uviedla vo verejných premiérach spojených so zaujímavými besedami.

— Zdá sa, že pokiaľ ide o filmovú distribúciu, veci sa vracajú do normálu. Ak teda za normu považujeme aj to, že budeme pozeráť kópie namiesto originálu. V kinách sa súčasne ocitli až dve: americký remake belgického filmu *Hasta la vista* a nemecký remake talianskych *Úplných cudzincov*. Ba našla sa snaživá slovenská producentka, ktorá už vyrába originálnu česko-slovenskú kópiu druhého z nich. Presne na to sme počas koronakrízy čakali.

— Koronakríza a obdobie po nej ukázali, že vzťah medzi kinom a jeho divákmi je krehký a funguje v ňom veľa premenných. Verím však, že ľudia, ktorí v tejto brandži pracujú, poznajú alebo nájdu spôsoby, ako na to, aj v situácii, keď sa tam stretávame s rúskom na tvári. ◀

— text: Matúš Kvasnička — foto: Čestmír Kopecký - První veřejnoprávní, ALEF FILM & MEDIA, Forza Production House, SOKOL KOLLAR, MIRAFOX, ARTILERIA, PubRes, WandaProduction —

Desať rokov Slnka v sieti, šesťnásť rokov slovenského filmu

Rok 2006, keď Slovenská filmová a televízna akadémia prvýkrát vyhlasovala slovenské národné filmové ceny, bol iróniou osudu zároveň rokom, keď nevznikol ani jeden majoritne slovenský dlhometrážny hraný film. Odvtedy sa veľa zmenilo a zrekapitulovať všetko dôležité, čím slovenská kinematografia za ten čas prešla, tak, aby nešlo iba o suchý sumár čísel, ocenení a dajme tomu zaváhani, značne presahuje priestorové možnosti tohto textu. V čase vyhlasovania víťazov jubilejného, desiateho ročníka Slnka v sieti je však namieste obzrieť sa za uplynulými rokmi.

Slnčný štát (2005) —

Muzika (2007) —

Pokoj v duši (2009) —

Dom (2011) —

V kategórii hraných filmov získal vlani Slnko v sieti *Tlmočník* (2018) Martina Šulíka a rok predtým pripadlo víťazstvo *Čiare* (2017) Petra Bebjaka. Čo majú dráma o vyrovnávaní sa s minulosťou a kriminálny príbeh zo slovensko-ukrajinského pohraničia spoločné? Napríklad vedúcu výrobného štábu RTVS, ktorá sa podieľala na oboch. „Pri koprodukciiach funguje interný vedúci výrobného štábu ako produkčný, ktorý najmä zabezpečuje dohodnuté kapacity (techniku, technológie, profesie) RTVS,“ vysvetľuje pre *Film.sk* Tatiana Javorková. „Z hľadiska mojej práce neboli *Tlmočník* a *Čiara* ničím špecifické, ale v každom prípade som ich robila veľmi rada.“ dodáva. V projektoch, na ktorých sa podieľa RTVS, je jej vedúci výrobného štábu väčšinou interným pracovníkom televízie a zodpovedá za organizačnú, prevádzkovú a ekonomickú stránku daného projektu. Otázka, čím môže uľahčiť alebo naopak skomplikovať prácu na filme svojim kolegom, je podľa Javorkovej skôr otázkou na jednotlivých členov štábu. „Je však fakt, že vedúci výrobného

štábu im môže uľahčiť život precíznosťou v plánovaní, domýšľaním detailov a celkovým prehľadom o projekte,“ dodáva produkčná, ktorá sa tešila z víťazstva oboch filmov a brala ho za svoje. „Bola som hrdá na to, že som aj ja mohla prispieť malou troškou k úspechu týchto projektov. Je fajn, že máme slovenské filmové ceny, a víťazstvo v kategórii najlepší film ma, samozrejme, veľmi teší.“

Tatiana Javorková spolupracovala ako vedúca výrobného štábu aj na dokumente *Válek* (2018) režiséra Patrika Lančariča. Ten síce získal nomináciu, v kategórii dokumentov však akademici cenu napokon prisúdili *Poslednému autoportrétu* (2018) Mareka Kuboša. „Keďže viem, ako ťažko sa na Slovensku tvoria filmové a dokumentárne projekty, teší ma akýkoľvek úspech a doprajem ho každému,“ komentuje Javorková víťazstvo „konkurencie“.

Premeny dokumentaristov

Dokumentárne filmy sú na Slnku v sieti vôbec

zaujímavou kategóriou. So snímkami *Kauza Cervanová* (2013), *Diera v hlave* (2016) s témou rómskeho holokaustu a *Para nad riekou* (2015) o džezmenoch Lacovi Déczim, Ľubomírovi Tamaškovičovi a Jánovi Jankejem, ktorý nakrútil spoločne s Filipom Remundom, si cenu v tejto kategórii trikrát odniesol Robert Kirchhoff. S prvým oceneným Pavlom Barabášom (*Amazonia Vertical*, 2004) a s minuloročným víťazom Marekom Kubošom (*Posledný autoportrét*) zostáva medzi režisérmi, ktorí zatiaľ neprešli od réžie dokumentov k réžii hraných filmov, no Kuboš sa ambíciou smerujúcou k nakrúteniu hranej snímky netají. Ostatní víťazi kategórie dokumentov si už réžiu hraného filmu skúsili. Juraj Lehotský a Jaro Vojtek so snímkami *Zázrak* (2013), resp. *Deti* (2014) získali v kategórii hraný film aj nomináciu na Slnko v sieti. V roku 2016, keď sa o cenu uchádzali práve Vojtekove *Deti*, získal cenu v najsledovanejšej kategórii hraný debut dokumentaristu Marka Škopa *Eva Nová* (2015). Tretím nominovaným filmom bola vtedy snímka *Koza*

(2015), ktorú nakrútil takisto pôvodne dokumentarista Ivan Ostrochovský. A kým silným kandidátom na Slnko v sieti pre najlepší film bola tento rok Škopova dráma *Nech je svetlo* (2019), na budúci rok sa pri vyhlasovaní nominácií na národné filmové ceny budú isto skloňovať *Služobníci* (2020) Ivana Ostrochovského. Napovedajú to prvé ohlasy na príbeh adeptov teológie, ktorého cestu do sveta zastavila hneď po premiére v Berlíne pandémia ochorenia COVID-19. Konkurovať *Služobníkom* bude aj *Muž so zajačmi ušami* (2020), ktorý má premiéru v októbri. Ide o novinku jediného víťaza dokumentárnej kategórie, ktorého sme zatiaľ v tejto súvislosti nespomínali. Martina Šulíka, ktorý získal Slnko v sieti s dvojdielnym dokumentom *25 zo šesťdesiatych alebo Československá nová vlna* (2010), vníma totiž verejnosť prioritne ako režiséra hraných filmov, hoci má za sebou aj celkom bohatú dokumentárnu filmografiu, z ktorej vyčnievajú výrazné portréty výnimočných umeleckých osobností.

Kam zmizla realita?

V 90. rokoch minulého storočia sa Šulík ako jeden z mála mladých tvorcov dokázal presadiť v hranom filme a spraviť zo svojho mena značku, ktorú registrovali aj bežní diváci. Keď sa v roku 2006, dva roky po nultom ročníku, prvýkrát udeľovali ceny Slnko v sieti, filmom roka sa stal práve Šulíkov *Slnčný štát* (2005). Vznikol, keď Šulík a jeho spoluscenárista Marek Leščák nadobudli rovnaký pocit, že z filmov okolo nich sa vytratila realita. „Uvedomili sme si, že o našej spoločnosti vypovedajú viac dokumenty ako hrané filmy zo súčasnosti. Chceli sme teda nakrútiť film, ktorý by aspoň čiastočne zachytával životnú situáciu normálnych ľudí, ich zápas s novou realitou,“ opisoval režisér v čase vzniku filmu o štvorici nezamestnaných kamarátov genézu projektu pre *Film.sk*. Paradoxom je, že prvý slovenský film, ktorý získal Slnko v sieti v hlavnej kategórii, bol vlastne český a slovenský koprodukčný podiel bol pri ňom menšinový. „Pôvodne sme ho zamýšľali ako čisto slovenský projekt, ale okrem výraznej podpory Mi-

nisterstva kultúry SR a dvoch menších sponzorov sme na Slovensku nenašli iného investora. Chvalabohu, náš scenár sa zapáčil Čestmírovi Kopeckému a ten sa rozhodol, že náš film podporí. Bez pomoci jeho spoločnosti První veřejnoprávní by *Slnčný štát* nikdy nevznikol,“ povedal Šulík, ktorému v roku 2006 v kategórii hraných filmov konkurovali české snímky českých režisérov – *Príbehy obyčajného šialenstva* (2005) Petra Zelenku a *Šílení* (2005) Jana Švankmajera. V *Správě o stave slovenskej audiovizízie v roku 2005* sa však konštatuje, že podpora štátu pre audiovizuálny priemysel stúpa aritmetickým radom, dotácia 150 miliónov (vtedajších) korún je prakticky dvojnásobkom podpory z predchádzajúceho roka a nakrúca sa čoraz viac hraných, dokumentárnych aj animovaných filmov. Ďalší dôležitý impulz pre domácu filmovú tvorbu prišiel v roku 2008, keď parlament uzákonil vznik Audiovizuálneho fondu. A hoci v tomto období boli aj roky, keď nevznikol ani jeden majoritne slovenský celovečerný hraný film, počet nakrútených filmov začal rásť. Najmä

po spustení Audiovizuálneho fondu. Kým v roku 2007 malo premiéru 5 slovenských filmov, v roku 2014 to už bolo 19 hraných a dokumentárnych filmov a ich počet ďalej stúpal. K filmom začali opatrne, ale predsa pribúdať aj diváci v kinách, až kým súhrnná návštevnosť slovenských filmov v roku 2017 neprekročila milión.

— Viaceré filmy síce rekordy v návštevnosti netrhnali, zato však robili dobré meno slovenskej kinematografii vo svete. Medzi nimi napríklad snímka *Môj pes Killer* (2013) režisérky Miry Fornay, ktorá si odniesla hlavnú cenu z MFF v Rotterdame, *Eva Nová* (2015) Marka Škopa s Cenou FIPRESCI z Toronta či *Dom* (2011) Zuzany Liovej, nominovaný na Sutherland Trophy v rámci British Film Institute Awards v spoločnosti mien ako Alice Rohrwacher či Justin Kurzel.

Učila sa z rozdielov v klapkách

— Zuzana Liová, ktorej *Dom* sa stal filmom roka

„Ako scenáristka som bola veľmi rada, že som sa potom dostala k práci na Slnčnom štáte. Okrem iného som tak spoznala Martina Štrbu a kostýmovú výtvarníčku Katku Hollú, ktorí so mnou neskôr na Tichu pracovali.“

— Keď o niekoľko rokov nakrúcala *Dom*, pozícia videooperátora v jej štábe vyzerala už trochu inak, než keď ju robila sama. „Pri *Dome* robil môj videooperátor podľa potreby zostrihy celých scén, takže som priamo na nakrúcaní mohla vidieť, čo sme natočili, a podľa toho korigovať ďalšie kroky. Ja som v exteriéroch na Slnčnom štáte vozila video-rekordér a monitor v nákupnom vozíku, pri *Dome* sa už používala celá skriňa na kolieskach s množstvom funkcií,“ vysvetľuje.

— *Dom* nie je jediným debutom, ktorý uspel v kategórii hraných filmov. Za deväť rokov sa to podarilo *Pokoju v duši* (2009) režiséra Vladimíra Balka, ktorý mal dovtedy najmä televízne skúsenosti, aj hranému debutu dokumentaristu Marka Škopa *Eva Nová*. Aj na ňom sa Liová podieľala. Tentoraz nevozila video v nákup-

Kto kreslí fantastické svety?

— Viacero pozícií vo filmovom štábe si vyskúšal aj animátor Boris Šima. Takisto ako pozície vedúcej výrobného štábu, videooperátora či dramaturgicky nie sú tieto práce celkom vo svetle reflektorov, no výroba filmu by sa bez nich nezaobišla. Talentovaný výtvarník sa podieľal na štyroch z ôsmich animovaných filmov, ktoré v tejto kategórii získali Slnko v sieti. (V roku 2017 cenu za animovaný film neudelili.)

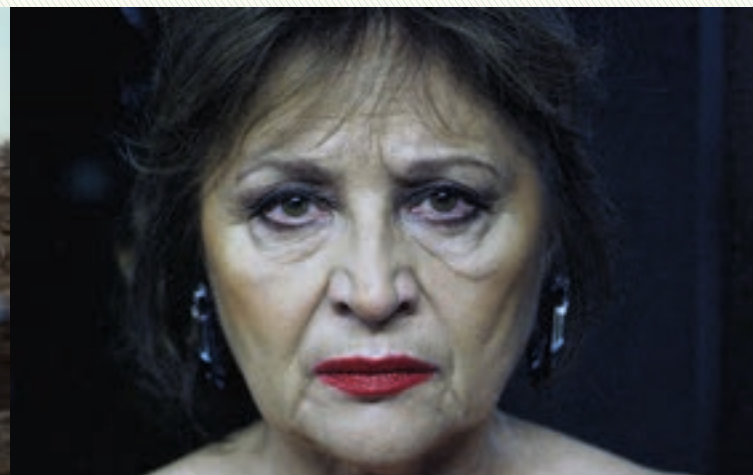
— Šima je spoluautorom výtvarných návrhov k oceňovanému seriálu *Mimi & Líza* či *Websterovci*. Slnko v sieti pre najlepší animovaný film vníma ako ocenenie pre celý štáb, ktorý na ňom pracoval. „Ja aj kolegovia zo štábu berieme ocenenie Slnko v sieti určite veľmi osobne a tešíme sa z neho,“ hovorí Šima. Na otázku, či mu predsa len nechýba na Slnku v sieti špeciálna cena pre autorov výtvarných návrhov, ktorí niekedy zostávajú v tieni režisérov, odpovedá: „Neviem presne, či chýba ocenenie pre autorov výtvarných návrhov. Možno ak by išlo o ocenenie výtvarné-

rovcoch robím výtvarné návrhy, podľa ktorých sa následne vytvárajú 3D modely,“ objasňuje ďalej Šima.

— Pri *Mimi a Líze* pracoval Šima aj na obrazovej postprodukcii, pri *Fongopolise* bol zase asistentom obrazovej postprodukcii. „Pri *Mimi & Líze* spočívala moja práca na postprodukcii v doladení výtvarnej stránky seriálu. Na *Fongopolise* odviedla drvivú väčšinu postprodukčnej práce režiséra a moja manželka Joanna Kozuch. Tam som skôr robil poradcu a pomáhal s niektorými vecami,“ hovorí Šima, ktorého diváci nájdu aj v titulkoch filmu *Nazdravíčko!* (2005) režisérov Ivany Zajacovej a Jozefa Mitaľa. „V ňom som len v rámci kamarátstva pomáhal vyrábať nejaké rekvizity,“ hovorí Šima o prvom animovanom filme, ktorý v roku 2006 získal od akademikov prívlastok „najlepší“. A ktoré filmy boli podľa akademikov najlepšie vlani? To sa dozvieme už 9. septembra. ◀

Môj pes Killer (2013) —

Eva Nová (2015) —

Učiteľka (2016) —

Čiara (2017) —

na štvrtom ročníku Slnka v sieti, spolupracovala aj na ďalších ocenených filmoch. Pozíciu videooperátorky si vyskúšala pri Šulíkovom Slnčnom štáte. „Spomínam si, ako som sa prvý deň učila stáčať káble a ako sa na mne osvetľovači zabávali. Bolo to jednoduché VHS video. Nahrávala som jednotlivé klapky,“ vysvetľuje pre Film.sk svoju úlohu „Iba som stlačala ‚record‘ a ukazovala zábery, ktoré chcel Martin vidieť. Avšak najdôležitejšia bola pre mňa možnosť vidieť, ako sa Martin Šulík pri videu radil s Martinom Štrbom o natočených záberoch. Veľa som sa od nich učila o strihu, o práci s hercom, o tvorbe mizanscény. Videla som rozdiely v jednotlivých klapkách, mohla som ich porovnávať,“ dodáva Liová. Ešte pred hraným kinodebutom *Dom* nakrútila vyštudovanú scenáristka a dramaturgička televíznu snímku *Ticho* (2005). Vznikala zhruba v rovnakom období ako *Slnčný štát*. „Pôvodne mal *Ticho* režírovať Martin Šulík, prepisovali sme spolu scenár, ale keď sa pustil do *Slnčného štátu*, povedal, že sa mu nechce točiť ďalšiu sociálnu tému, a povzbudil ma, nech to režírujem sama,“ spomína Liová.

nom vozíku, ale mala na starosti dramaturgiu. „Moja dramaturgická spolupráca s Markom býva intenzívna hlavne pri scenári a neskôr pri jednotlivých zostrihoch,“ hovorí Liová, ktorá so Škopom spolupracovala aj na ďalšej, v čase našej uzávierky ešte iba nominovanej snímke *Nech je svetlo*. „Marko chcel mať dopredu čo najpresnejší scenár, keďže film aj režíroval. S Markom a Františkom Kráhenbielom, spoludramaturgom a strihačom filmu, sme sa veľa rozprávali o téme, o postavách a ich motíváciách, o alkoholikoch, o vzťahoch rodičov a detí, domýšľali sme príbeh, hľadali nové motívy,“ vysvetľuje. „Mojou a Ferkovou úlohou bolo hlavne z odstupu nazerať na príbeh, zhodnotiť zmeny, ktoré Marko zapracoval do scenára, ponúkať riešenia. Snažila som sa, aby Marko nezabúdala, prečo príbeh píše, čo osobné v ňom prináša a ako najlepšie to premeniť na film s univerzálnym posolstvom,“ dodáva držiteľka Slnka v sieti. Prejavilo sa nejako v jej praxi a kariére to, že cenu získala? „Priamo sa to neprejavilo. Možno to nejako zavážilo pri žiadostiach o granty s novými projektmi, ale neviem to posúdiť.“

ho počinu vo filme vo všetkých kategóriách... V animovanom filme si väčšinou výtvarnú stránku rieši režisér, takže také ocenenie by asi nedávalo zmysel.“ To, že autorom výtvarných návrhov je niekto iný ako režisér, ktorý sa, naopak, na výtvarných návrhoch nepodieľa, sa však stáva. „Áno, napríklad pri *Websterovcoch*,“ hovorí Šima. „Pri *Mimi & Líze* sme s Katkou Kerekesovou mali ‚výtvarnosť‘ väčšinou rozdelené tak, že ja som robil návrh vedľajších postáv a fantastických svetov a celkové doladenie v postprodukcii a Katka navrhla *Mimi*, *Lízu*, postavy susedov v dome a mesto. Rekvizity sme už robili rôzne, ako to vyšlo. Ale na začiatku som sa snažil prispôbiť Katkinmu štýlu,“ objasňuje Šima, ako to vyzerá, keď si režisér prizve na spoluprácu ďalšieho výtvarníka. A vysvetľuje aj, aký podiel z celkovej práce na filme tvoria výtvarné návrhy. „Pri *Mimi & Líze* som tvoril spolu s Katkou výtvarne návrhy, ktoré sa priamo používali na animáciu v seriáli. Zároveň sme spolu s Jozefom Elšíkom, Andrejom Gregorčekom a Petrom Košťálom v postprodukcii dotvárali výtvarnú stránku seriálu. Pri *Webste-*

„Ja aj kolegovia zo štábu berieme ocenenie Slnko v sieti určite veľmi osobne a tešíme sa z neho.“

Boris Šima, animátor

Tlmočník —

Slepé lásky —

Na slovenský film zaostří aj Kino Lumière

Desiatku slovenských hraných, desiatku dokumentárnych a dve pásma animovaných filmov ponúkne v septembri bratislavské Kino Lumière. Víťaznými filmami trojice žánrových kategórií tak pripomenie jubileum národných filmových cien Slnko v sieti.

„Keďže Slnko v sieti sa bude udeľovať po desiaty raz, dostal som nápad, že by bolo fajn ukázať divákovi všetky filmy, ktoré doteraz zvíťazili. Po udeľovaní cien uvidia diváci v Kine Lumière všetky víťazné hrané, dokumentárne a animované filmy za predchádzajúcich deväť ročníkov,“ povedal za kino Slovenského filmového ústavu Miro Ulman. Na filmové plátno sa počas desiatich večerov vrátia divácke hity ako *Pokoj v duši* (2009, r. Vlado Balko) či *Čiara* (2017, r. Peter Bebjak), nebude chýbať ani *Muzika* (2007) Juraja Nvotu s mladučkým Lubošom Kostelným v hlavnej úlohe a toho si diváci pripomenú aj v *Slnčnom štáte* (2005) Martina Šulíka. Po distribučných potulkách svetom sa na domáce plátno vráti aj slovenská *Učiteľka* (2016)

Jana Hřebejka. Jej scenár zaradila oscarovská knižnica, teda Knižnica Akadémie filmových umení a vied, do svojej stálej kľúčovej kolekcie, keďže jeho autorom je Petr Jarchovský. Ten totiž napísal aj scenár k Hřebejkovmu filmu *Musíme si pomáhať*, ktorý bol v roku 2001 nominovaný na Oscara a dôležité úlohy v ňom stvárňujú Csongor Kassai, Anna Šišková a Martin Huba.

Druhý z Hřebejkových filmov sa premietat nebude, úspechy českej a slovenskej kinematografie však pripomenie dokument Martina Šulíka *25 zo šesťdesiatych alebo Československá nová vlna* (2010). Naskytne sa aj príležitosť pozrieť si na veľkom plátne jeden z najúspešnejších filmov Pavla Barabáša *Amazonia Vertical*

(2004), *Iné svety* (2006) Marka Škopa, film Jara Vojteka o autistických deťoch a ich rodinách *Tak ďaleko, tak blízko* (2014) či *Slepé lásky* (2008) Juraja Lehotského, ktoré zaujali aj na festivale v Cannes. Na víťazné hrané a dokumentárne filmy upozorňuje aj výstava ich plagátov v Kine Lumière.

Z animovaných filmov sa budú premietat epizódy zo seriálov *Websterovci – Ocko hrdina* (2017) a *Mimi & Líza – Záhada vianočného svetla* (2018), snímka o bežnom vzťahu muža a ženy *About Socks and Love* (2008) Michaely Čopíkovej, ocenené filmy Ivany Šebestovej *Štyri* (2007) a *Sneh* (2013) aj „rozprávka pre dospelých o strastiach duše a špirituse“ *Nazdravíčko!* (2005) v réžii Ivany Zajacovej (dnes Laučíkovej) a Jozefa Mitaľa. Filmu dal hlas Stano Dančiak a patronát nad výtvarným spracovaním mal autor známých postavičiek Pa a Pi či Kukovho predchodcu Dancúla bábkový scénograf Miroslav Duša. Prehliadka ponúkne aj trojicu víťazov jubilejného, desiateho ročníka Slnka v sieti, ktorí v čase uzávierky ešte neboli známami.

„Neznámych“ mal však desiaty ročník oveľa viac ako obvyčajne. „Galavečer sa mal pôvodne odhrať už v apríli, ale pre tieto zvláštne časy, ktoré žijeme, sme boli nútení ho posunúť na 9. septembra. To, ako bude večer vyzerat, ešte

stále nevieme, hoci je 21. augusta. Nevieime, či budeme s divákmi, alebo bez divákov, a keď s divákmi, tak koľko ich bude,“ povedala na stretnutí s novinármi prezidentka Slovenskej filmovej a televíznej akadémie Wanda Adamík Hrycová. Neskôr akademikom oznámila, že večer bude bez divákov v sále a prítomní budú iba nominovaní a účinkujúci umelci.

Kolekcia štrnástich nominovaných filmov bude tento rok dostupná aj online. V spolupráci so SFTA sa o to postará portál dafilms.sk. Snímky ako *Amnestie* (2019, r. Jonáš Karásek), *Nech je svetlo* (2019, r. Marko Škop), *Punk je hned!* (2019, r. Juraj Šlauka), animované tituly *Sh_t Happens* či *Šarkan* a viaceré ďalšie budú v ponuke do 20. septembra.

A v októbri sa nielen nominované, ale aj ďalšie filmy z minuloročnej produkcie vrátia na plátna kín opäť v Lumiéri, kde sa od 20. do 26. 10. bude konať Týždeň slovenského filmu. Jeho súčasťou budú aj odborné panelové diskusie s hodnotením hranej, dokumentárnej a animovanej tvorby roku 2019 a ďalšie sprievodné podujatia. Podrobne o nich budeme informovať v októbrom čísle Film.sk, v ktorom prinesieme aj zhodnotenie netradičného jubilejného odovzdávania cien Slnko v sieti. ◀

Slnko v sieti za celoživotné dielo pre Milana Lasicu

Milan Lasica sa v stredu 9. septembra, keď vyhlásia víťazov jubilejného 10. ročníka národných filmových cien Slnko v sieti, stane druhým hercom, ktorý získa cenu za výnimočný prínos slovenskej kinematografii. Prvým bol v roku 2004 Ladislav Chudík a medzi ocenenými kameramanmi, režisérmi, scénografmi či dramaturgmi a scenáristami v tejto kategórii zatiaľ nefiguruje žiadna žena. „Ocenenie poteší, nebudem sa tváriť, že mi to je jedno,“ reagoval Lasica na stretnutí s novinármi. „Veľmi príjemne ma prekvapilo, že ma filmová a televízna akadémia oceňuje, aj keď som v oblasti filmu nejakú veľkú brázdú nevyorol. Napriek tomu veľmi pekne ďakujem, a ak by mi ešte prišla nejaká filmová ponuka, tak s vďakou odmietam,“ povedal Lasica, ktorý vo februári oslávil 80. narodeniny. Nimi si ocenenie pragmaticky zdôvodnil. „Je to vďaka tomu, že som sa dožil takého pokročilého veku, o ktorom sa často hovorí ako o krásnych rokoch, ale myslím, že to sú krásne roky len pre korytnačky,“ povedal humorista, herec, režisér a prezident Košického Art Film Festu. Na konte má desiatky televíznych a filmových úloh. Roky tvoril dvojicu s Júliusom Satinským. Spolu napísali dialógy k *Pachovi, hybskému zbojníkovi* (1975) režiséra Martina Ťapáka a spoločne účinkovali v niekoľkých filmoch vrátane slávnych *Sladkých hier minulého leta* (1968) Juraja Herza. Práve tie boli jedným z filmov, ktoré koncom augusta videli diváci v rámci nového projektu SFTA *Kino pod hviezdami* pred bratislavskou Euroveou, a Lasica film osobne uviedol. ◀

— mak —

9 ROČNÍKOV SLNKA V SIETI

NAJLEPŠÍ HRANÝ FILM

1. **Slnčný štát** (2005, r. Martin Šulík)
2. **Muzika** (2007, r. Juraj Nvota)
3. **Pokoj v duši** (2009, r. Vlado Balko)
4. **Dom** (2011, r. Zuzana Liová)
5. **Môj pes Killer** (2013, r. Mira Fornay)
6. **Eva Nová** (2015, r. Marko Škop)
7. **Učiteľka** (2016, r. Jan Hřebejk)
8. **Čiara** (2017, r. Peter Bebjak)
9. **Tlmočník** (2018, r. Martin Šulík)

NAJLEPŠÍ DOKUMENTÁRNY FILM

1. **Amazonia Vertical** (2004, r. Pavol Barabáš)
2. **Iné svety** (2006, r. Marko Škop)
3. **Slepé lásky** (2008, r. Juraj Lehotský)
4. **25 zo šesťdesiatych alebo Československá nová vlna I. a II** (2010, r. Martin Šulík)
5. **Kauza Cervanová** (2013, r. Robert Kirchhoff)
6. **Tak ďaleko, tak blízko** (2014, r. Jaro Vojtek)
7. **Para nad riekou** (2015, r. Robert Kirchhoff, Filip Remunda)
8. **Diera v hlave** (2016, r. Robert Kirchhoff)
9. **Posledný autoportrét** (2018, r. Marek Kuboš)

NAJLEPŠÍ ANIMOVANÝ FILM

1. **Nazdravičko!** (2005, r. Ivana Zajacová, Jozef Mitaľ)
2. **Štyri** (2007, r. Ivana Šebestová)
3. **About Socks and Love** (2008, r. Michael Čopíková)
4. **Kamene** (2010, r. Katarína Kerekesová)
5. **Sneh** (2013, r. Ivana Šebestová)
6. **Fongopolis** (2014, r. Joanna Kožuch)
7. **CENU NEUDELILI**
8. **Websterovci, časť Ocko hrdina** (2017, r. Katarína Kerekesová)
9. **Mimi a Líza – Záhada vianočného svetla** (2018, r. Ivana Šebestová, Katarína Kerekesová)

NAJLEPŠIA RÉŽIA

1. **Martin Šulík** (Slnčný štát)
2. **Juraj Nvota** (Muzika)
3. **Juraj Lehotský** (Slepé lásky)
4. **Martin Šulík** (Cigán)
5. **Mira Fornay** (Môj pes Killer)
6. **Marko Škop** (Eva Nová)
7. **Tomáš Weinreb, Petr Kazda** (Ja, Olga Hepnarová)
8. **Peter Bebjak** (Čiara)
9. **Martin Šulík** (Tlmočník)

SLNKO V SIETI ZA CELOŽIVOTNÉ DIELO

Juraj Herz / Pavel Branko / Stanislav Szomolányi
Maximilán Remeň (in memoriam) / Vincent Rosinec
Ladislav Chudík / Albert Marenčin / Eduard Grečner
Tibor Biath / Dušan Hanák / Dušan Dušek
Juraj Jakubisko / Igor Luther / Rudolf Urc
Roman Rjachovský / Viliam Gruska / Ondrej Šulaj

Cinematik otvoria Služobníci

Pätnásty ročník Medzinárodného filmového festivalu Cinematik Piešťany (10. – 15. 9.) otvorí slovenská premiéra filmu **Služobníci** Ivana Ostrochovského. V slovenskej premiére festival uvedie aj dokument **Králi videa** Lukáša Bulavu a historickú drámu Bohdana Slámu **Krajina ve stínu**. Súčasťou sekcie Čo dom dal bude aj výber toho najlepšieho z tvorby študentov bratislavskej VŠMU a Akadémie umení v Banskej Bystrici. Mladým tvorcom, predovšetkým dokumentaristom, sa venuje aj workshop Dox In Vitro (8. – 9. 9.). Slovenské dokumenty, ako **Raj na zemi** Jara Vojteka, **Everest – Najťažšia cesta** Pavla Barabáša, **FREM** Viery Čákanyovej či **Zlatá zem** Dominika Jursu, ponúkne súťažná sekcia Cinematik.doc. Súťažiteľ budú aj tituly **Uctievači diabla** dokumentaristu Tomáša Davidova a novinára Mateja Šulca, ktorí sa vydali do do Iraku a Sýrie, aby nakrútili film o genocíde jezídov, a **Život za divadlo** Anny Gruskovej. Režisérka v ňom prináša pohľad na divadelné umenie v širších spoločenských súvislostiach. V sekcii Pod lupou uvedie Cinematik zaujímavé poľské snímky, napríklad **Zabi to a opusť mesto** Mariusza Wilczyńskiego, ktorý mal premiéru na tohtoročnom Berlinale, a premietne aj **Milost'** Jana Jakuba Kolského či dokument **Vietor** Michała Bielawského, ktoré vznikli v slovenskej koprodukcii. Tematická sekcia O zvieratách a ľuďoch predstaví výber filmov o tom, čo zvieratá a ľudia spája aj rozdeľuje. Prinesie aj nekonvenčné filmové prístupy a okrem celovečerných snímok, ako napríklad **Cintorín** Carlosa Casasa či **Jej meno bolo Európa** režisérskych dvojice Anja Dornieden a Juan David González Monroy, aj tematické pásmo krátkych filmov.

— jj —

Igric spozná víťazov

Víťazov v poradí 31. ročníka najstarších filmových cien na Slovensku vyhlásia

20. 9. v Dome kultúry Zrkadlový háj v Bratislave. Ceny Igric udeľuje Slovenský filmový zväz, Únia slovenských televíznych tvorcov a Literárny fond. Záznam zo slávnostného odovzdávania cien odvysielala RTVS 26. 9. Počas udeľovania Igricov vyhlásia aj výsledky 28. ročníka ankety Ceny slovenskej filmovej kritiky. O jej víťazoch rozhoduje hlasovanie členov Klubu filmových novinárov.

— red —

Audiovizuálny fond pomôže kinám a distribúcii

Z mimoriadnej finančnej pomoci 11 miliónov eur, o ktorej informovala ministerka kultúry Natália Milanová, by mal Audiovizuálny fond formou zvýšenia príspevku zo štátneho rozpočtu získať 700-tisíc eur, ktoré rozdelí na pomoc kinám a filmovej distribúcii. „Rada Audiovizuálneho fondu na svojom zasadnutí 18. augusta 2020 operatívne schválila podmienky na poskytnutie takejto pomoci prevádzkovateľom kín na Slovensku. Na tento účel vyčlenila sumu 500-tisíc eur. Zostávajúcih 200-tisíc eur z mimoriadneho príspevku od ministerstva kultúry fond použije v prebiehajúcej výzve 3/2020 na zvýšenú podporu distribúcie, predovšetkým nových slovenských filmov v kinách,“ uviedol fond na svojej webovej stránke. „Vďaka aktívnemu prístupu ministerstva a v nadväznosti na vopred prekonzultované podmienky podpory so zástupcami kinárov aj distribútorov môže preto fond bezprostredne po potvrdení uvedeného príspevku operatívne vyhlásiť mimoriadnu výzvu na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie v podprograme určenom na podporu návštevnosti slovenských kinematografických diel,“ informuje webová stránka fondu, na ktorej nájdu záujemcovia aj ďalšie podrobnosti.

— red —

Fotografie a filmy Dušana Hanáka v Galérii 19

Prezentáciou knihy **Dušan Hanák – Hľadanie človeka** v globalizovanom svete otvorili 3. 9. rovnomennú výstavu Hanákových fotografií v bratislavskej Galérii 19 na Lazaretskej ulici. Jej kurátorkou je Monika Mikušová. Vo vybraných dňoch sú pre návštevníkov pripravené aj projekcie Hanákových filmov. Vo štvrtok 10. septembra to bude kolekcia krátkych filmov **Artisti** (1965), **Učenie** (1965), **Prišiel k nám Old Shatterhand** (1966), **Omša** (1967) a **Zanechať stopu** (1970). O týždeň neskôr, 17. septembra, premietnu celovečerný dokument **Obrazy starého sveta** (1972) spolu s krátkymi filmami **Výzva do ticha** (1965) a **Let modrého vtáka** (1974) a tretí štvrtok s filmami Dušana Hanáka je na programe jeho hraný debut **322** (1969) spolu s krátkymi snímkami **Sonáta alebo Hľadanie šťastného čísla** (1966) a **Deň radosti** (1972). Sériu podujatí zavŕši 1. 10. komentovaná prehliadka výstavy s autorom a kurátorkou.

— jj —

Krst knihy o Helene Třeštíkovej

Novú publikáciu Slovenského filmového ústavu z edície filmologického časopisu **Kino-Ikon** Cinestézia pokrstia 23. 9. v Kine Lumière. Profil českej dokumentaristky Heleny Třeštíkovej **Čas na priestor súkromia a priestor verejnosti** napísala filozofka a estetiká Romana Javorčeková. Pokrstí ju filozof a spisovateľ Jozef Pauer. Režisérka Třeštíková sa prítomným prihovorí prostredníctvom videonahrávky. Plánovaná je aj projekcia jedného z jej filmov.

— jj —

— text: Jaroslava Jelchová —
— foto: Febiofest —

Modelár —

Zaostrené na dobré filmy. Pribudol Modelár aj Everest.

Medzinárodný filmový festival Febiofest Bratislava sa uskutoční v novom termíne (30. 9. – 4. 10.). Druhý pokus o jeho 27. ročník bude síce o dva dni kratší, v mierne obmedzenom režime, stále však s bohatou a pestrou filmovou ponukou. Podujatie sa pôvodne malo konať v polovici marca. Dva dni pred plánovaným začiatkom organizátorov zastavila pandémia.

— Aké to je, nanovo pripravovať už raz pripravené podujatie? „Bol to zvláštny pocit, byť pripravený veci rozbehnúť, vítať hostí aj divákov a miesto toho oznamovať, že sa festival nekoná. Jednoduchšie to bolo hádam len v jednej veci – len pár hodín po našom rozhodnutí sa na Slovensku zrušili všetky podujatia, zatvorili všetky kiná, takže nebolo treba nijako špeciálne zdôvodňovať, prečo sme to urobili. Ľudia začali chápať vážnosť situácie a mali celkom iné starosti, ako myslieť na zážitky spojené s návštevou festivalových projekcií,“ spomína výkonná riaditeľka festivalu Ľubica Orechovská.

— Niekoľko sekcií, napríklad Kino-Ikon+, presunuli organizátori na budúci rok a z pôvodného programu vypadlo aj niekoľko filmov, ktorých distribučná premiéra sa medzitým už uskutočnila alebo sa uskutoční ešte pred festivalom. Do programu však pribudli aj novinky. Festival otvorí Modelár Petra Zelenku, ktorý vznikol v slovenskej koprodukcii, a premietat sa bude aj nový film Everest – Najťažšia cesta Pavla Barabáša. V programe zostali očakávané najnovšie filmy Romana Polanského – Dôstojník a špión, Quentina Dupieuxa – Jelenica, ako aj snímka Kým sa skončí vojna Alejandra Amenábara a posledný film, ktorý natočila Agnès Varda Varda podľa Agnès.

— Zo slovenských a koprodukčných titulov festival do kinodistribúcie uvedie dokument Raj na zemi Jara Vojteka o Andrejovi Bánovi. Premietat sa budú aj ďalšie dokumenty o osobnostiach ako Jan Švankmajer (Alchymická pec Adama Olhu a Jana Daňhela) a Milan Sládek v rovnomennom filme Martina Šulíka, ktorý koprodukoval aj Slovenský filmový ústav. Z dokumentárnych titulov to bude ešte FREM Viery Čákanovej a Kroky na hrane Viliama Bendíka o šiestich ultrabežcoch, ktorí sa vydali po stopách úteku Rudolfa Vrba a Alfréda Wetzlera z osviečimského koncentračného tábora.

Festival má v programe aj nový film Miry Fornay Žaby bez jazyka a krátku animovanú snímku Cez palubu! (r. Filip Pošivač, Barbora Valecká), ktorá po festivale vstúpi do slovenskej distribúcie spolu s českým animovaným filmom Maškrtné medvedie príbehy (r. Kateřina Karháňková, Alexandra Májová).

— Súťažná sekcia ponúkne výber krátkych filmov z krajín V4, Rakúska a Ukrajiny, medzi nimi aj Sh_t Happens Davida Štumpfa a Michaely Mihályi, Prelomiť vlny Andreja Kolenčíka a 4 dni po Vianociach Petra Hofericu. Organizátori by radi privítali naživo autorov jednotlivých snímok, ak to situácia dovolí. „Hostí budeme mať určite menej, ako sme pôvodne plánovali. Niektorých si podobne ako niektoré filmy odkladáme na rok 2021,“ ozrejmuje koordinátorka programu Monika Lošťáková. Okrem súťažnej sekcie krátkych filmov by divákom odporučila filmy, ktoré sa oplatí vidieť na veľkom plátne, ako Farba z vesmíru (r. Richard Stanley) alebo Space Dogs (r. Elsa Kremser, Levin Peter), a ďalej snímky ako Morava, krásná zem III (r. Petr Šprinc), Tam, kde je tráva zelenšia (r. Jocelyn DeBoer, Dawn Luebbe) alebo už spomínanú Jelenicu, ktoré svojou zvláštnosťou diváka zaručene vytrhnú z bežnej reality. Výkonná riaditeľka Ľubica Orechovská by z aktuálneho programu rada upozornila na rozšírenú ponuku Filmového kabinetu deťom.

— Možnosť zrušenia alebo zmeny formy festivalu si organizátori zatiaľ nepripúšťajú. „Ale podvedome sa asi pripravujeme na možnosť festivalový program ešte viac oklieštit a ponúkať ho v programových oknách s väčšími intervalmi, presunúť viac filmov do budúceho roka. O tom, či by sme Febiofest museli zrušiť úplne, by rozhodli vážne okolnosti a odborné authority, ktoré by vyhodnotili situáciu ako natoľko vážnu, že by sa opäť zatvárali kiná,“ uzatvára Orechovská. ◀

— text: Jaroslava Jelchová —
Keby som bol vtáčkom (1986) —
foto: archív SFÚ —

100 rokov animácie v Československu? Zabudnite na lenivú dramaturgiu

Rakúske filmové múzeum vo Viedni predstavuje od 3. 9. do 19. 10. retrospektívu Animace/Animácia venovanú českému a slovenskému animovanému filmu a jeho storočnici v Československu. Vznikla v spolupráci s českým Národným filmovým archívom (NFA) a Slovenským filmovým ústavom (SFÚ).

— Prehliadku, ktorú tvorí takmer 200 klasických i nových filmov, zostavili historička a teoretička animovaného filmu Eliška Děcká, programový manažér a dramaturg festivalu PAF Olomouc Martin Mazanec a vedúci oddelenia kurátorov NFA Matěj Strnad. „Zhodli sme sa na tom, že nechceme ísť cestou tradičných prehliadkových dramaturgií, cez ktoré by sme reflektovali napríklad určité historické obdobia alebo pevne vymedzené animačné techniky. Animácia je úžasné interdisciplinárne médium s toľkými potenciálmi presahmi a je možné ju zasadzovať do toľkých rôznorodých kontextov, že ma vždy trochu vytáča, keď sa skvelé animované filmy publiku predkladajú v lenivej dramaturgii typu „česká/slovenská animácia od – do“,“ vysvetľuje kurátorka Eliška Děcká. Ako prvé preto v projekčných pásmach premiešali staršie filmy s novšími a snažili sa o hlbšie presahy. Prehliadka má päť tematických okruhov – Folklor & sci-fi & legendy, Politika, Bábky, (Ne)realita, Anima(lab) a tvorí ju viac ako 50 programových pásiem.

— V jednom z nich sa ocitli napríklad Zahrada (1968) Jana Švankmajera, ktorý pracuje s animáciou ľudských tiel, Posledný autobus (2011) Ivany Laučíkovej a Martina Snopeka, kde majú ľudia zvieracie hlavy, a študentská snímka Pan Jezevec (2012) Martina Mája a Karla Czecha, v ktorej sa využívajú animatrické bábky na vtipné vyrozprávanie príbehu o jazvecovi s hereckými ambíciami. Filmy Nina (2014) Michaely Čopíkovej a Veroniky Obertovej a Kamene (2010) Kataríny Kerekesovej spolu s Dcerou (r. Daria Kascheeva, 2019) sú súčasťou pásma, ktoré prináša objekty, farby a textúry ako ďalšiu dimenziu príbehu.

— „Z vizuálnej či stylistickej stránky sa niekedy staršie české a slovenské filmy môžu na prvý pohľad zdať ako dosť odlišné. Súvisí to s dobovo inými organizačnými i tvorivými podmienkami ale i s trochu rozdielnou kultúrnou tradíciou (silné české zameranie na bábku oproti papieriku na Sloven-

sku). Hneď od začiatku som však cítila silné prepojenie v štýle rozprávania a v humore,“ hovorí pre Film.sk Děcká. „Napríklad Kubalov kombinovaný pseudodokument Vstupujeme do doby atómovej (1963) by sa mohol pokojne uvádzať ako predfilm akéhokoľvek predstavenia Divadla Jára Cimrmana – ten zľahka mystifikačný humor a radosť z neho sú v tomto prípade skutočne dosť podobné,“ približuje Děcká. Kubalov film uvedú spolu s jeho ďalšími dielami, vrátane celovečerných Zbojník Jurko (1976) a Krvavá pani (1980). K nim vybrali predfilmy Čmuchal & Sviňa zasahujú (2009) Andreja Kolenčíka a Žltú (2017) Ivany Šebestovej.

— „Slovenskú animáciu a jej úspechy posledných rokov pozorne sledujem a mám medzi novšími filmami mnoho obľúbených, ktoré rada používam ako príklady dobrej animačnej praxe pri výučbe na FAMU v Prahe,“ objasňuje Děcká. „V znalosti staršej slovenskej tvorby som mala dosť medzier, takže pri štúdiu tých mnohých hodín online materiálu, ktorý nám tak láskavo poskytli kolegovia zo SFÚ, som si pripadala tak trochu ako prieskumník na dobrodružnej výprave. Hľadala som poklady (skryté možno len pre moje nevzdelané ja), ktoré by sa nám do výberu tematicky či štýlovo hodili. Medzi objav vy pre mňa patrili napríklad filmy Ondreja Slivku z 80. rokov Dáždnik (1984) a Keby som bol vtáčkom (1986). Pre ich moderný animačný jazyk a stylistické poňatie sa mi zdalo až neuveriteľné, že sú viac ako 30 rokov staré,“ dopĺňa Děcká.

— Snímky Mesto na Dunaji (r. Rudolf Urc, Ivan Popovič, 1985) a Fongopolis (r. Joanna Kožuch) premietnu v pásme, ktoré je venované životnému prostrediu v mestách. Medzi krátke a vtipné filmy zaradili zostavovatelia Posledný kameň (r. Július Hučko, Jaroslava Havettová, 1982) a Keď nie, tak nie! (r. Vladimír Král, 1997). V pásme Gýč prvej lásky uvedú Pieseň (1969) Jaroslavy Havettovej a v Rodovej politike zase filmy Jablko poznania (r. Vlastimil Herold, 1955) či Model manželstva (r. Jozef Zachar, 1966). Celkovo vo Viedni uvedú 34 slovenských filmov. ◀

› **3. 9. 2020**

After: Sľub

‹ **After We Collided**, USA, 2020,

r. Roger Kumble ›

hrajú: Hero Fiennes Tiffin, Josephine Langford, Dylan Sprouse, Charlie Weber, Candice King, Samuel Larsen, Louise Lombard – dráma/romantický, 105 min., MN 15 – Bontonfilm

Pinocchio

‹ Taliansko/Francúzsko/Spojené

kráľovstvo, 2019, r. Matteo Garrone ›

hrajú: Roberto Benigni, Marine Vacth, Marcello Fonte, Gigi Proietti, Massimiliano Gallo, Rocco Papaleo – fantasy, 124 min., MP – Continental film

Samotáři

‹ **Samotáři**, Česko/Slovinsko, 2000,

r. David Ondříček ›

hrajú: Jitka Schneiderová, Saša Rašilov, Jiří Macháček, Ivan Trojan, Labina Mitevska, Mikuláš Křen – tragikomédia, 103 min., MN 15 – ASFK

OBNOVENÁ PREMIÉRA

› **4. 9. 2020**

Mulan

‹ USA, 2020, r. Niki Caro ›

hrajú: Yifei Liu, Donnie Yen, Jason Scott Lee, Yoson An, Gong Li, Jet Li – dobrodružný, rozprávka, 106 min., MP – CinemArt SK

› **10. 9. 2020**

Narušený

‹ **Unhinged**, USA, 2020, r. Derrick Borte ›

hrajú: Caren Pistorius, Russell Crowe, Gabriel Bateman, Jimmi Simpson, Anne Leighton, Lucy Faust, Michael Papajohn, Austin P. McKenzie, Sylvia Grace Crim – triler, 90 min., MN 15 – Forum Film

Noví mutanti

‹ **New Mutants**, USA, 2020, r. Josh Boone ›

hrajú: Maisie Williams, Anya Taylor-Joy, Antonio Banderas, Alice Braga, Charlie Heaton – horor/sci-fi/akčný, 94 min., MP 12 – CinemArt SK

Palm Springs

‹ USA, 2020, r. Max Barbakow ›

hrajú: Andy Samberg, Cristin Milioti, J. K. Simmons, Peter Gallagher, Meredith Hagner, Camila Mendes, Tyler Hoechlin, Chris Pang – romantická komédia, 87 min., MN 15 –Continental film

Staříci

‹ Česko/Slovensko, 2019, r. Martin Dušek, Ondřej Provazník ›

hrajú: Jiří Schmitzer, Ladislav Mrkvička, Dušan Kaprálik – dráma, 85 min., MP 12 – Filmtopia

Ženská pomsta

‹ Česko, 2020, r. Dušan Rapoš ›

hrajú: Mahulena Bočanová, Jana Paulová, Eva Vejmělková, Miroslav Etzler, Robert Jašków, Petr Rychlý, Dana Morávková, Pavel Zedníček, Helena Vondráčková – komédia, 88 min., MP 12 – Magic Box Slovakia

› **17. 9. 2020**

Ako dostať deda z domu

‹ **War with Grandpa**, USA, 2020, r. Tim Hill ›

hrajú: Robert De Niro, Uma Thurman, Jane Seymour, Christopher Walken, Rob Riggle, Laura Marano – komédia/rodinný, 98 min., MP 12 – Bontonfilm

FREM

‹ Česko/Slovensko, 2019, r. Viera Čákanyová › – dokumentárny, 73 min., MP 12 – Film Expanded

Kým sa skončí leto

‹ **Babyteeth**, Austrália, 2019,

r. Shannon Murphy ›

hrajú: Eliza Scanlen, Toby Wallace, Emily Barclay, Essie Davis, Ben Mendelsohn, Andrea Demetriades, Charles Grounds – komédia/dráma, 118 min., MP 12 – ASFK
+ **Poetika Anima**
‹ Slovensko, 2018, r. Kristína Saganová › – krátky animovaný predfilm, 5 min.

Malý Joe

‹ **Little Joe**, Nemecko/Rakúsko/Spojené

kráľovstvo, 2019, r. Jessica Hausner ›

hrajú: Emily Beecham, Ben Whishaw,

Kit Connor, Leanne Best, Phénix Brossard,

Lindsay Duncan, Kerry Fox, Sebastian

Hülk, Goran Kostič – dráma/sci-fi,

105 min., MP 12 – Film Europe

› **24. 9. 2020**

Bábovky

‹ Česko, 2020, r. Rudolf Havlík ›

hrajú: Ondřej Vetchý, Jana Plodková, Lenka Vlasáková, Marek Taclík, Barbora Poláková, Táňa Pauhofová, Denisa Biskupová, Rostislav Novák ml., Jiří Langmajer – romantický/dráma/komédia, 97 min., MP 12 – CinemArt SK

Greenland: Posledný úkryt

‹ USA, 2020, r. Ric Roman Waugh ›

hrajú: Gerard Butler, Morena Baccarin, Scott Glenn – akčný/triler, 119 min., MP 12 – Forum Film

Máša a medveď. Mášine pesničky

‹ **Mašiny pesenki**, Rusko, 2020,

r. Denis Červiacov ›

v slovenskom znení: Táňa Pauhofová, Mirka Drínová – animovaný, 78 min., MP – Continental film

Zlútovanie

‹ Roubaix, une lumière, Francúzsko,

2019, r. Arnaud Desplechin ›

hrajú: Roschdy Zem, Léa Seydoux, Sara Forestier, Antoine Reinartz – dráma/krimi, 119 min., MN 15 – Film Europe

— Miro Ulman —

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY TÝKAJÚCE SA DISTRIBUČNÝCH TITULOV.

Creative Europe Desk Slovensko informuje

EACEA zverejnila výsledky viacerých výziev podprogramu MEDIA. Nás zaujímajú samozrejme najviac tie, v ktorých sme zaregistrovali pozitívne výsledky slovenských spoločností. V rámci výzvy EACEA/18/2019, Podpora vývoja balíkov projektov, boli úspešné dve produkčné spoločnosti: BFILM získal podporu vo výške 195 000 eur a nutprodukcia podporu vo výške 96 000 eur.

V septembri (8. 9.) bude jediná uzávierka MEDIA – výzva EACEA/22/2019, Automatická podpora kinodistribúcie. Zároveň ide o jedinú uzávierku, plánovanú v tomto roku. Dôvodom je, že stále nebola schválená nová generácia programu Kreatívna Európa na roky 2021-2027. Ďalšie rokovania medzi Európskym parlamentom, Európskou komisiou a Radou sa uskutočnia na jeseň.

Kreatívna Európa v podprograme Kultúra pripravuje ako spoluorganizátor v septembri v termíne 4.-6. 9. medzinárodný showcase festival a konferenciu Sharpe, ktorá sa uskutoční v Novej Cvernovke v Bratislave. Súčasťou podujatia bude hudobná konferencia, ktorej účastníci sa od expertov a profesionálov z hudobného prostredia dozvedia viac o jeho fungovaní formou prednášok, panelových diskusií, workshopov či osobných stretnutí. Záujemcovia o účasť na podujatí môžu kontaktovať organizátorku Katju Thalerovú, email katja@musicexport.sk.

— vs —

Európska akadémia si všimla Služobníkov aj Nech je svetlo

Európska filmová akadémia vybrala prvú skupinu 32 celovečerných hraných filmov, ktoré akademikom slúžia ako inšpirácia pri hlasovaní v prvom kole pred vyhlásením nominácií na Európske filmové ceny. Do výberu sa dostali až štyri slovenské koprodukčné tituly: **Nech je svetlo** Marka Škopa, **Služobníci** Ivana

Ostrochovského, **Šarlatán** Agnieszky Holland a **Pomalované vtáča** Václava Marhoula. Ďalšie filmy zverejnia v septembri, aby umožnili uchádzať sa o ceny aj filmom, ktoré mali premiéru plánovanú do 31. 5., ale pre opatrenia v súvislosti s pandémiou ju nemohli uskutočniť. Podmienkou je, aby boli v kine alebo v online priestore uvedené do konca novembra 2020. Nominácie plánujú oznámiť 7. 11. na Európskom filmovom festivale v Seville v Španielsku. Samotné vyhlasovanie víťazov 33. ročníka Európskych filmových cien by sa malo konať 12. 12. v Reykjavíku na Islande.

— jj —

Hanákove **Obrazy starého sveta** **uvedú v Litve**

Film Dušana Hanáka **Obrazy starého sveta** (1972) uvedie 17. ročník Festivalu dokumentárnych filmov, ktorý sa koná vo Vilniuse (Litva) od 24. 9. do 4. 10. Dielo inšpirované piatimi fotografickými cyklami Martina Martinčka putovalo počas minulého režimu do trezoru. Preto na medzinárodných fórach začalo rezonovať až na konci 80. rokov. Okrem iných cien získalo aj čestné uznanie za dokument na Európskych filmových cenách udeľovaných v roku 1990.

— jj —

Dáždnik svätého Petra **uvedie Ankara medzi klasikami**

Na 31. Medzinárodnom filmovom festivale v Ankare uvedú film **Dáždnik svätého Petra** režisérrov Frigyesa Bána a Vladislava Pavloviča. Snímka, ktorá vznikla v roku 1958 v československo-maďarskej koprodukcii, vychádza z rovnomennej predlohy maďarského spisovateľa Kálmána Mikszátha. Premietaj ju budú v sekcii venovanej klasickým filmom z krajín V4 spolu s titulmi **Slavnosti sněženek** Jiřího Menzla, **Eroica** Andrzeja Munka a **Pán profesor Hannibal** Zoltána Fábriho. Skrátený program festivalu, ktorý sa mal pôvodne konať ešte v apríli, ponúknú organizátori v náhradnom termíne (3. – 11. 9.).

— jj —

z filmového diania

— text: Jaroslava Jelchová
— foto: archív SFÚ/Marián Vesel'ský —

Nakrúcali tak, akoby to bolo poslednýkrát

Hraný debut Štefana Semjana Na krásnom modrom Dunaji (1994) prišiel do kín v čase, keď bol každý slovenský film výnimočný už len tým, že vznikol. Po premiére sa hovorilo o zmarenej šanci, až amatérskom diele. Film vznikol v rovnakom čase ako Pulp Fiction: Historiky z podsvetia Quentina Tarantina či Takí normálni zabijaci Olivera Stona a jeho vnímanie sa časom menilo. Okrem žmurkania na diváka ponúka autentické obrazy ranokapitalistickej Bratislavy 90. rokov minulého storočia. Po digitálnom reštaurovaní v Slovenskom filmovom ústave, ktorý film koprodukoval, sa snímka vracia do kín v obnovej premiére.

— Trojica kamarátov (Vladimír Hajdu, Juraj Johánides, Maroš Kramár) ukradne z bratislavskej výstavy obraz Andyho Warhola a diváci sledujú ich bohémny život aj za hranicou zákona. Námet vznikol, keď režisér Semjan ešte ako študent FAMU natočil krátky film *On, Sylvia a iná* (1985) o náhodnom stretnutí dvoch mladíkov, ktorí plánujú ukradnúť ten istý obraz. V roku 1991 natočil stredometrážny umelecký dokument o Andym Warholovi. Producentom bol Maroš Hečko a simultánne so Semjanom pracovali aj na scenári, ktorý filmy prepája. Scenár podporilo Ministerstvo kultúry Francúzskej republiky a vyhral československú časť súťaže Hartley-Merrill Prize, ktorú organizuje Sundance institute. Film finančne podporil aj fond Pro Slovakia a do jeho realizácie vstúpil Slovenský filmový ústav – Národné kinematografické centrum v koprodukcii so Slovenskou televíziou Bratislava a JMB Film & TV Production Milana Stráňavu. O nakrúcaní počas leta 1993 médiá informovali ako o novej nádeji pre slovenský film.

— „Film mal päť hodín, pretože taký dlhý bol scenár. Bol som nešťastný, keď sme museli vyhodit' celé scény a kadečo amputovať pre distribúciu, logike príbehu to nepridalo. Čo viac, boli sme hlúpi a nedali sme pozor, takže sa nezachoval režijný zostrih. Kadečo sa však dá domyslieť aj zo zvyšku. Keď som film videl teraz po rokoch, akceptoval som ho,“ povedal v roku 2012 pre mesačník *TV Oko* Štefan Semjan.

— Andrej Obuch vo *Filmovej revue* 2/1994 vyzdvihuje veľkú snahu filmárov a vznik tohto „nezávislého filmu“ vidí ako malý zázrak. Semjan s Hečkom podľa neho chtiac či nechtiac nadväzujú na odkaz Ela Havettu a života ako happeningu v *Slávnosti v botanickej záhrade* (1969). V periodiku *Filmový prehľad* sa film označuje za „anarchistické“ dielo, zjavne inšpirované Godardom a Jakubiskom 60. rokov, hlavne filmom *Vtáčikovia, sirotky a blázni*. Vo viacerých dobových textoch sa prizvukuje, že z filmu cítiť radosť z nakrúcania. „Výsledok však nie vždy zodpovedá predpokladom. Tvorcom sa rozhodne nedá uprieť radosť z filmovania a snaha o nový príbeh. Ten sa však rozmenil na rad za sebou nasledujúcich prvoplánových epizód, prezentujúcich radosťne hýrivý život hlavných postáv. Divákovi sa

servirujú v takom množstve a s takou intenzitou, že potom len ťažko môžeme veriť scénam, kde sa vážne rozoberajú ‚veci života,‘“ hodnotila *Cinema*.

— V tomto filme neplatia bežné rozprávačské postupy ani logika. „Raz sa pristaví pri zdánlivo nepodstatnej epizóde a dôsledne, detailne ju dokumentuje, hneď potom vynechá i dôležité časti a zápletky,“ písali v +TV, prílohe denníka *Smena*. „Detektívny rámec vyžaduje totiž svoju logiku uvedenia,“ argumentovala Eva Dzuríková vo *Filmovej revue*. „Vyčítať hrdinom filmu a celému dielku nezodpovednosť konania hrdinov, plytvanie témami a akciami, znamená vyčítať mu podstatu, zdroj, z ktorého čerpá,“ dodala a komentovala aj zobrazenie hrdiniek: „Žene je prisúdená rola ešte horšia od štatistiky – zo slušnosti ju nebudeme ani konkretizovať.“ Podobne to videla Jana Mjartanová v *Národnej obrode*. Za jediné pozitívum filmu označila výkony trojice hlavných predstaviteľov. Na ich adresu sa vyjadruje aj Miloš Ščepka v *Smene*: „Vlado Hajdu, Juraj Johánides a Maroš Kramár v hlavných úlohách sú krásne uvoľnení až rozjuchaní. Improvizujú, odbočujú od scenára, rozprávajú sa s kameramanom či s režisérom (?), žartujú.“ Viacerí pozitívne hodnotili aj prácu kameramana Martina Štrbu.

— „Film *Na krásnom modrom Dunaji* je typický debut. Obaja hlavní tvorcovia doň vložili maximum scén, príhod a zážitkov, akoby nakrúcali naposledy a nechceli si nič odložiť do budúceho filmu,“ hodnotil Andrej Obuch. „Režisér Semjan akoby bol fascinovaný procesom vzniku filmu a neodhodlal sa k výraznejšej selekcii scén a motívov,“ zhrnula *Cinema*. „Napriek tomu nie je možné prehliadnuť skvelé momenty a filmárske čítanie režiséra, ktorý s prehladom a vtipom vytvára niekoľko scén hodných divákovej pozornosti,“ písala o filme, v ktorom účinkujú aj Marián Labuda, Silvia Šuvadová, Anna Šišková, František Kovár, Peter Šimun, Andy Hryc a mnohí ďalší.

— Hudbu poskytol John Lurie, známy aj spoluprácou s režisérom Jimom Jarmuschom. „Keď sme boli pri písaní scenára navení, púšťali sme si hudbu. Vtedy som prvýkrát počul Lurieho a povedal som si, že musí urobiť hudbu k nášmu filmu. Niektoré scény sme už písali priamo pod dojomom jeho skladiéb. Potom sme za ním vycestovali do Nemecka, kde koncertoval, a presvedčili sme ho, aby s naším návrhom súhlasil. Neskôr bol však veľmi zaneprázdnený a skončilo to tak, že nám predal práva na jedno svoje cédečko. Je škoda, že nezložil hudbu priamo k filmu, a tak sme sa snažili aspoň niektoré scény strihovo prispôsobiť jeho skladbám,“ prezradil Semjan v rozhovore pre *Večerník*. V snímke počut' a vidieť aj pražskú undergroundovú skupinu *Garage* s Tonym Ducháčkom. ◀

Na krásnom modrom Dunaji (r. Štefan Semjan, Slovensko, 1994)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP OBNOVENÁ PREMIÉRA: 20. 8. 2020

Vendeta dvoch starcov

Nedočkali sa spravodlivosti, tak sa ju rozhodli vykonať sami. Aj keď im zdravie neslúži ako za mladi, s odhodlaním sa vydávajú na misiu pomsty. Jiří Schmitzer a Ladislav Mrkvička hrajú v novom česko-slovenskom filme Staříci dvojicu bývalých politických väzňov, ktorí chcú zabiť komunistického prokurátora z 50. rokov.

„S pravdou si nikto zadok vytierať nebude,“ hovorí viac ako 80-ročný armádny dôstojník pripútaný na invalidný vozík. Vlastimil Reiner (Jiří Schmitzer) prilieta do rodného Česka napriek hendikepu. Má na to pádny dôvod – chce vypátrať a zabiť komunistického prokurátora Václava Mráza, ktorého porevolučné súdy nedokázali (alebo nechceli) potrestať za jeho zločiny. Keďže Vlasta je do značnej miery odkázaný na ochotu druhých, na pomoc mu príde jeho dávný kamarát z protikomunistického odboja Antonín (Ladislav Mrkvička). Spolu si požičajú starú obytnú dodávku a vyrazia na cestu za odplatou.

Scenár inšpirovaný skutočnými udalosťami napísali Martin Dušek a Ondřej Provozník, ktorí sa chopili aj réžie. Dvojica dokumentaristov a žurnalistov už natočila niekoľko dokumentov, ale na poli hraného filmu sú *Staříci* ich debutom. Na Cénách českej filmovej kritiky získali ocenenie za réžiu, najlepší film aj herecký výkon (Jiří Schmitzer). Na Českom levovi sa z ocenenia tešili obaja hereckí predstavitelia. „Mali sme v hlave všeobecný koncept filmu, v ktorom by sa originálnym spôsobom riešilo vyrovnanie českej spoločnosti s minulosťou. Chceli sme, aby sa takýto film odohrával v prítomnosti, aby to nebola dobovka,“ približuje v preskrite Ondřej Provozník a pokračuje: „A potom Martin zachytil v spravodajstve príbeh Pravomila Raichela, ktorý sa na prelome tisícročí chystal demonštratívne zabiť zločinného prokurátora z 50. rokov Karla Vaša. Znelo to skvelo.“ Dušek mu navrhol, aby o ňom natočili dokument, ale Provozník videl materiál ako hraný film.

„Keď som videl tú reportáž, okamžite ma oslovila kombinácia vážnosti a vznešenosti zámerov a bizarnosti ich naplnenia. Zločiny komunizmu, v tomto prípade konkrétne tyrana a psychopata, mali byť potrestané, ale skutočnosť mala

byť taká, že dvaja chorľavejúci starci na neho číhali pred poštou, kým sa nebude šuchtať po dôchodok. Zároveň to však kdesi pod zvrátenou pokožkou stále boli tí starí frajeri, ktorí si prešli vojnou, vodili ľudí cez hranicu stráženú esenbákmi na Západ a dokázali utiecť z opevneného komunistického kriminálu,“ približuje Dušek. A to chceli dostať aj do filmu. Hrdina reálneho sveta popravu nevykonal, zomrel deň pred plánovanou akciou. Českí tvorcovia sa tak rozhodli vziať si jeho misiu za svoju. „Naši starci prežili rôzne dobrodružstvá a stretnutia, tí by mohli rozprávať, keby boli zhovorčivejší! Nakoniec sme sa im však rozhodli osekáť cestu na najnutnejšie, realistické úkony a vystrihať sa zbytočného príbehovania. Seriály a kiná sú plné samoúčelných charakterov a ich stretávaní sa podľa scenáristických poučiek. Podľa príručky môžete začať, ale potom ju radšej hodte do kozuba,“ povedal Dušek na margo písania scenára. Autori podľa svojich vlastných slov začali tam, kde Raichel skončil, aj keď ich hlavný hrdina je vymyslená, fiktívna postava. „Film má, s trochou nadsádzky, podobu alternatívnej histórie. Chceli sme, aby príbeh fungoval ako jednoduché gesto, a zároveň sme nestáli o nejakú prvoplánovú protikomunistickú agitku. V našom filme ide o starobu, o to, aké traumy riešia starí ľudia vo svete, ktorý im nerozumie. A aj o to, ako sa vôbec môžu s takýmito traumami vyrovnáť. Pre ostatných sú spomienky našich hrdinov irelevantné, ale to nijak nezmenšuje intenzitu ich pamäti, možno skôr naopak. Minulosť sa dostáva do filmu skryto, v podobe pokrúteného sveta, ktorým naše postavy prechádzajú, a v podobe vôle, s ktorou pátrajú po nepriateľovi Mrázovi,“ dodal Provozník. ◀

Staříci (r. Martin Dušek, Ondřej Provozník, Česko/Slovensko, 2019)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 181 211 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 130 000 eur) DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, mp4

Letní rebeli v európskej premiére a súťažne v Zlíne

Medzinárodný filmový festival pre deti a mládež, ktorého 60. ročník sa z pôvodne plánovaného termínu (29. 5. – 6. 6.) presunul na jeseň (4. – 10. 9.), uvedie v medzinárodnej súťaži celovečerných filmov pre deti snímku *Letní rebeli* Martiny Sakovej. Pôjde o európsku premiéru. Slovensko bude mať zástupcu aj v súťaži filmov určených pre mládež. Festival do nej vybral minoritnú snímku *Smečka* českého režiséra Tomáša Polenského. Do súťaže študentských filmov Zlínsky pes zaradili organizátori filmy *Pochod* Michala Blaška a *“M”* Gabriely Gažovej z bratislavskej VŠMU. Súťažiteľ budú aj *Tanec náš každodenný* Matúša Drugu z bansko-bystrickej Akadémie umení a film *Anežka* slovenského režiséra Adama Šoltésa, ktorý vznikol v koprodukcii Univerzity Tomáša Baťu v Zlíne a VŠMU. Na pôde pražskej FAMU vznikol česko-slovensko-francúzsky *Sh_t Happens* Davida Štumpfa a Michely Mihályi a *Dotýkanie* mladého slovenského tvorca Dominka Györgya. V nesúťažných sekciách predstaví zlínsky festival pilotný diel pripravovanej animovanej série *Cez palubu!* (r. Filip Pošivač, Barbora Valecká) a celovečerné tituly *Pomalované vtáča* Václava Marhoula, *Cesta do nemožna* Nora Držiaka či poviedkovú snímku *Kto je ďalší?* Mira Drobného. Festival má vo svojom programe aj dve televízne rozprávky *Čarovný kamienok* (r. Kristína Herczegová) a *Princezná a pol kráľovstva* (r. Karel Janák), na ktorých sa koproducentsky podieľala RTVS.

“M”, Nuda a ďalšie kraťasy na festivaloch v Nemecku

Medzinárodný festival krátkych filmov Filmfest v Drážďanoch, ktorého 32. ročník sa z aprílového termínu presunul na september (8. – 13. 9.), uvedie niekoľko slovenských a koprodukčných titulov ako *“M”* Gabriely Gažovej, *Šarkan* Martina Sma-

tanu, *Posledný autobus* Ivany Laučíkovej, *Žltá* Ivany Šebestovej a v rámci kolekcie projektu Happiness Machine aj *Music Box* Joanny Kožuch a *Pantonos* Eni Brandner. Medzinárodný filmový festival mladých cinefilov LUCAS zaradil do súťažného programu študentský film *Nuda* Alice Bednárikovej a *Soňa má rada, Soňa nemá rada* Natalie Beliaeva. 43. ročník festivalu uvedie aj koprodukčné animované tituly *Jama* českej režisérky Markéty Smolíkovej Kubátovej a *Cez palubu!* Filipa Pošivača a Barbory Veleckej. Festival organizuje Nemecký filmový inštitút a múzeum v dňoch 24. 9. až 1. 10. vo Frankfurte nad Mohanom, v Offenbachu a vo Wiesbadene.

Čo sa stane, keď umrie pornoherc?

Krátky film *Bytosť* Lukáša Víznera a Miriam Fulmekovej o vzťahu dvoch mladých mužov otvára zložitú tému predsudkov v spoločnosti, ale aj v LGBTI komunite. Po augustovej premiére v bratislavskom Kine Lumière majú tvorcovia v pláne septembrové projekcie – českú premiéru v Prahe, premietania v Košiciach, Žiline a Kežmarku, kde sa film natáčal. Hrdinami snímky sú klavirista Kryštof a pornoherc Lukáš. Prvý nevie prijať prácu druhého, ten zase odmieta byť konformný. Udalosti vyúsťia do tragédie. Čo sa stane, keď umrie pornoherc? „So štrnásťčlenným filmovým štábom sme v rekordne krátkom čase, len za necelé štyri dni, na základe skutočného príbehu nakrútili film o mužovi, ktorého spoločnosť odsúdila pre jeho inakosť – v orientácii i povolani,“ povedali režisér a scenáristka. Hlavné úlohy stvárňujú Richard Pekárek a Tomáš Magát.

Bienále animácie Bratislava bude aj online

Medzinárodný festival animovaných

filmov pre deti Bienále animácie Bratislava (BAB), ktorého organizátorom je Medzinárodný dom umenia pre deti Bibiana, ponúkne od 5. do 10. 10. animované filmy z celého sveta. Časť festivalových projekcií si diváci môžu pozrieť aj z pohodlia obývačiek. Festival tak zareagoval na pandémie a neistotu, ktorú spôsobuje organizátorom väčších podujatí. „Postupne sa vykryštalizovali dve riešenia: prvé v podobe spolupráce s RTVS, ktorá zareagovala mimoriadne pozitívne a výsledkom je 34 animovaných filmov v štyroch blokoch, ktoré zaradila do vysielania v termíne od 5. do 8. 10., teda v čase konania festivalu. Keďže nie všetky filmy dostali súhlas na televízne vysielanie, druhou možnosťou, ako prinešť k divákovi dobré animované filmy, bolo zabezpečiť stream na webovej stránke podujatia. Tu sa objavujú aj ostatné súťažné filmy,“ ozrejmjuje programový riaditeľ Tomáš Danay. V štyroch súťažných kategóriách rozdelených podľa vekovej prístupnosti bude tento rok na BAB súťažiť 91 titulov z celého sveta. Organizátori ich vybrali spomedzi 1 824 prihlásených snímok. Slovenskú animovanú tvorbu zastupujú diela Vandy Raýmanovej, Kataríny Kerekesovej a Martina Smatanu. Festival slávnostne otvorí v Kine Lumière. Pôsobenie vlni zosnulej dramaturgičky, scenáristky a programovej riaditeľky festivalu Kataríny Minichovej, ktorá je podpísaná pod množstvom večerníkov, seriálov a iných detských programov, tu pripomenie kolekcia krátkych filmov. Premietat sa bude aj pásmo filmov ruského režiséra Konstantína Bronzita, snímky určené divákovi nad 15 rokov, víťazné filmy z festivalu v Annecy a v posledný deň festivalu aj víťazná kolekcia BAB, o ktorej rozhodne medzinárodná aj detská porota. Tento rok budú netradične pracovať z domu. V rámci sprievodných podujatí môžu priaznivci animovaného filmu navštíviť aj výstavu Trojhlas, venovanú bábkovému filmu.

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka
— foto: archív SFÚ/Dušan Dukát, archív Miloslava Luthera —

Filmárčina je tvrdé remeslo

Aj počas neľahkých rokov normalizácie dokázal nakrúcať silné príbehy nezaťažené ideologickým balastom, ako napríklad *Zabudnite na Mozarta* alebo *Chodník cez Dunaj*. Do slovenskej kinematografie priniesol modernú rozprávku, z porevolučných snímok spomeňme aspoň filmy *Lekár umierajúceho času*, *Anjel milosrdenstva*, *Útek do Budína* alebo *Krok do tmy*, pri ktorom sa opäť stretol so svojim bratom, kameramanom Igorom Lutherom. Režisér Miloslav Luther oslávil 14. augusta 75. narodeniny.

Rozhovor naplánovaný k vášmu jubileu otvoríme, žiaľ, už iba spomienkou na vášho brata, kameramana Igora Luthera. Je však pevnou súčasťou tohto rozhovoru, pretože tak ako vy aj on mal od detstva rád film a pri nakrúcaní ste sa stretli ešte skôr, ako ste skončili FAMU – pri filme *Dáma* ste asistovali režisérovi Baladovi a váš brat stál za kamerou. Na dlhé roky vás potom odlúčila jeho emigrácia a pracovne ste sa stretli až po roku 1989.

Igorovi sa už viac rokov zhoršovalo zdravie, takže som sa aj pre naše pribúdajúce roky vyrovnával s možnou rozlúčkou. Napriek tomu ma to zaskočilo a ťažko sa s tým zmierujem, lebo Igor sa nechránil, ako by sa mal. Od malička bol prítiažlivou, ale aj komplikovanou osobnosťou. Náš vzťah kolísal medzi silnou bratskou láskou a rokmi narastajúcim neporozumením, ktoré vyplývalo z rozdielneho vnímania zodpovednosti voči sebe i svojmu okoliu. V detstve a puberte sme vzájomne prieky riešili bitkou, často dosť drsnou. Na dvojročnej vojenskej službe v Písku, ktorú som dobrovoľne podstúpil ako odvykačku od pubertálneho lajdáctva, ma párkrát, už ako študent FAMU, prišiel z Prahy povzbudiť. Vždy sa to začalo radostným projektovaním našich umeleckých dráh a končilo znepokojujúcim pocitom frustrácie. Asi bolo prirodzené, že Igor, nadšený mladý bohém, sa nevedel vcitovať do mojich neistých perspektív takpovediac väzneného introverta. A naopak. V dospelosti sme sa konfrontovali už len slovné. Igor si kompenzoval svoju nespokojnosť ubližovaním ľuďom okolo seba alebo ich ignoráciou. A alkoholom. Síce sa zvyčajne ospravedlnil, ale to neznamenalo, že sa to už nezopakovalo. Citovú labilitu vyvažoval svojším šarmom. Bola to jeho overená metóda. Roky som sa tešil, že raz spolu nakrútime ozajstný film, nie ako to detské „home video“, ktoré sme ako malí chlapi imitovali so strýkovou osmič-

kou. Pred revolúciou to nebolo možné, potom som čakal na príležitosť, aby som mu mohol ponúknuť skutočne partnerskú spoluprácu, pri ktorej by sme nemali obaja pocit, že robíme jeden druhému láskavosť. Veď sme boli navyknutí pracovať v úplne odlišných profesionálnych podmienkach. Pri spätnom pohľade to považujem za akýsi vzorec našich vzťahov. Podarilo sa, ale škoda, že to nebolo pred rokmi. Možno by to bolo komplikovanejšie, ale jeho výnimočné nadanie by bolo menej poznačené svojiským životným štýlom. A ja by som bol možno menej v strese.

Ak zostaneme pri rodine, (nielen) filmárskym životom vás sprevádza aj váš bratranec, opäť kameraman, Dodo Šimončíč. Stretli ste sa, už keď ste asistovali Havettovi pri *Slávnosti v botanickej záhrade*, a nakrútili ste spolu napríklad film *Zabudnite na Mozarta*. Ten sa aj vďaka nemu z vašej filmografie vymyká hyperbolizáciou vo forme aj v obsahu. To, samozrejme, súviselo i s témou. Expresia sa u vás však viaže skôr na vnútro, než aby bola vonkajšková. Môžeme to označiť za istý aspekt vášho rukopisu?

S Dodom Šimončíčom som urobil prvé veľké hrané veci. Vyhovoval mi svojim vrozeným výtvarným vkusom a spoľahlivým ústretovým partnerstvom. Naša spolupráca bola nielen plodná, ale aj radostná. Filmárčina dokáže psychicky poriadne vyčerpať, preto je nevyhnutné rozumieť si s kolegami aj ľudsky. Alebo sa o to aspoň usilovať. Aj jeho neprehliadateľný podiel na našom poslednom spoločnom filme *Zabudnite na Mozarta* prispel k tomu, že film vybrali do hlavnej súťaže festivalu v Benátkach a uviedli aj v Cannes. Dodo potom dostal ponuku, ktorá bola preňho v tých časoch neodmietnuteľná – nakrúcať na Západe s režisérom Jurajom →

Herzom –, a naše cesty sa rozišli. Expresívne vykreslenie obrazu doby a konania hrdinov je aj vo filmoch *Chodník cez Dunaj*, *Anjel milosrdenstva*, *Krok do tmy* alebo v minisérii *Lekár umierajúceho času*, a to ich uvádzam ako pars pro toto... Vždy sa usilujem držať klasickej zásady, že expresiu treba dávkovať a neplytvať ňou: má byť nevyhnutným uvoľnením vnútorného kritického napätia, nemá udržiavať pozornosť diváka okatou symbolikou či histriónsky narušenými postavami. Rovnako sú mi cudzie marionety s neživými výrazmi, toporne sa pohybujúce v tematicky prvoplánovom prostredí. Chápem, že nenásytnosť, ktorá je povahou tejto doby, vyžaduje každý deň niečo nové a zatraca staré, ale hlbšia emócia katarzie je čoraz zriedkavejšia. Nahrádza ju ideová a formálna exhibícia, ktorá má zaručiť cestu do sveta mediálnych celebrit.

V našom rozhovore spred pár rokov ste povedali, že vás táto doba naučila byť nestranným, chápať, že všetko je ambivalentné...

Keď si rekapitulujem, čo som odvtedy zažil, často sa mi pripomenú slová Evalda Schorma, ktorý sa nám na prvom seminári „zdôveril“, že po rokoch nakrúcania vie o filme a svete určite menej ako my. Až neskôr po získaní profesionálnych skúseností som pochopil, že to nebolo len vtipné povzbudenie začiatčovníkov, ale úprimná rada do života tvorca. Vtedy som bol presvedčený, že po politickom uvoľnení, ktoré vyvrcholilo pražskou jarou, sa režim už nemôže vrátiť do tvrdej totality, akú sme dovtedy poznali. Prišla iná, sofistikovanejšia, ale rovnako zákerná. Ľudia sa prispôbili, ale nevzdali. Tak ako predtým hľadali slabé stránky režimu a postupne ho erodovali. Režim nie je domček z karát, kde stačí vytriahnuť jednu a všetko sa hneď rozpadne, aby sa mohlo stavať odznova. Máme skúsenosti s porevolučným mečiarizmom, a ako to dnes vidím, čakajú nás aj ďalšie sklamania. Stále intenzívnejšie pociťujem rozpornosť v posudzovaní toho, akí sme a akú pečať vtlačíme dobe, ktorú vytvárame. S pribúdajúcimi rokmi pribúdajú aj pochybnosti.

„Minulosť predznačuje našu prítomnosť a pretrváva v budúcnosti. Je to banálne poznanie, ale väčšinou ho ignorujeme. Inak by sme sa opakovane nehrnuli do slepých uličiek, v ktorých si zvyčajne narazíme hlavu.“

Zápasili ste často s cenzúrou?

S ideologickou občas, ale boli to často malichernosti týkajúce sa slov či častí dialógov. Napríklad pri schvaľovaní zostrihu filmu *Zabudnite na Mozarta* sme sa s cenzorom doťahovali aj o formuláciu „v súčasnej politickej situácii“. Skritizoval ju ako neprijateľnú narážku na aktuálne pomery. V nemeckej verzii to ostalo, v slovenskej sme to nejako zašmodrчали. Cenzor zvyčajne strážil len veci, ktoré prehliadol pri schvaľovaní scenára, alebo či sme pri nakrúcaní niečo nevpášovali do textu či príliš nepritvrdili mizanscénu. Zvyčajne to bola komicky absurdná procedúra, aparátnik si pripravil pero a blok a kázal pustiť film. Raz som si trúfol na provokatívnu poznámku, že keď už je takto pripravený, logicky tam musí aj niečo napísať. Zareagoval tak, že tam hneď niečo napísal. S tupou ideologickou cenzúrou sa počas normalizácie borili najmä dramaturgovia pri presadzovaní hodnotnejších námetov. V hranej tvorbe som debutoval inscenáciou *Schody z mrámoreu* o perfídnom hollywoodskom mediálnom svete. Ponúkol mi ju nadaný a odhodlaný dramaturg Marian Puobiš. Počas normalizácie bol jedným z tých, ktorí si trúfali v televízii presadzovať témy pripomínajúce tradičné hodnoty humanizmu a demokracie, neskreslené zvrátenou totalitnou ideológiou. Prinášali ich aj českí scenáristi, ktorí boli doma zakázaní. U divákov aj kritiky mali priaznivé ohlasy a vysokú sledovanosť, takže pre cenzorov bolo háklivé ich natvrdo zakazovať. Po vydarenom vstupe do hranej tvorby som sa snažil vyberať si medzi ponukami a odmietat propagandistické témy. Paradoxom predrevolučnej doby bolo, že televízia, ktorá bola mocenským nástrojom komunistickej strany, kultovými bratislavskými pondelkami pílila režimu konár pod zadkom. Ale jednoduché to, samozrejme, nebolo a svoje narobila aj autocenzúra. Ale tá funguje vždy, niekedy v súvislosti s háklivou témou, inokedy s tlakom producenta.

Obdobiu pred Nežnou revolúciou dominuje vo vašej filmografii televízna tvorba, viacero vašich titulov získalo prestížne medzinárodné ocenenia, za všetky spomeňte aspoň inscenáciu *Mário a kúzelník*. Ako dnes vnímate túto tvorivú etapu, na ktorú ste po roku 1989 nadviazali aj seriálmi ako *Koniec veľkých prázdnin* alebo *Útek do Budína*?

Inszenácie ako špecificky televízne projekty som robil najmä prvé roky. Začínal som od piky, ale po výnimočnom úspechu inscenácie *Mário a kúzelník* ma konečne začali vnímať bez kádrových predsudkov. Spätná väzba od divákov bola dobrá, aj recenzenti boli prajní, takže som si trúfal na čoraz náročnejšie projekty. Mal som však malú dušičku, keď som sa púšťal do filmovej adaptácie takého literárneho skvostu, akým je Švantnerov rozsiahly román *Život bez konca*, a vzápätí do monumentálnej série *Lekár umierajúceho času* o Jánovi Jesseniovi a najtragickejšej dobe českých dejín, navyše kompletne nakrúcanej v pražských ateliéroch na Barrandove. Keby som mal vtedy viac rozumu ako odvahy, asi by som nešiel do toľkých ošemetných skúšok, aké som musel zvlád-

„Evald Schorm sa nám na prvom seminári „zdôveril“, že po rokoch nakrúcania vie o filme a svete určite menej ako my. Až neskôr po získaní profesionálnych skúseností som pochopil, že to nebolo len vtípné povzbudenie začiatočníkov, ale úprimná rada do života tvorca.“

nuť v osemdesiatych rokoch. Našťastie mladosť nepozná prekážky a preceňuje svoje schopnosti. Najmä dve filmove koprodukčné rozprávky so západnými Nemcami a snímka *Zabudnite na Mozarta* s celou plejádou zahraničných hereckých hviezd mi dali riadne zabráť a zanechali stopy aj na mojom zdraví. Musel som pribrzdiť a dať sa do poriadku. Potom som už ponuky viac selektoval, hlavne viacdielne historické seriály.

A vo svetle dlhodobého boomu televíznych minisérií a seriálov? Už niekoľko rokov sa filmári obracajú k televíznym produkciám – spočiatku išlo o únik pred tlakom veľkých štúdií, dnes je to veľmi široký priestor s mnohými možnosťami, ktorý sa nebráni ani vážnym témam.

V našich končinách sa len postupne vraciame k seriálovej tradícii, ktorá tu žala úspechy už za bývalého režimu. Najvydarenejšími dielami sme sa prezentovali aj vo svete. Teší ma, že som mal príležitosť sa na tom podieľať. Využívali sme možnosť rozprávať o podstatných veciach života na veľkej ploche, takpovediac románovou formou. Nešlo nám v prvom rade o rozptýle-

nie diváka zavaleného každodennými starosťami. Rád parafrázujem Picassa, že umenie nie je pravda, ale pomáha nám pravdu hľadať. Domnievam sa, že štyri seriály, ktoré som mal možnosť režírovať a podieľať sa pri nich aj na scenári, znesú aj dnes konfrontáciu s produkciou pre kiná. Pritom obrazové, zvukové a technologické možnosti na vyjadrenie boli neporovnateľné s dnešnými.

Tu vás už sprevádza kameraman Vlado Holloš. V čom vám vyhovuje? Je to súlad vo vnímaní? V obraze sa objavujú až renesančné aspekty (tlmená štylizácia, pološero, polotieň, dvojmyselnosť alebo vnútorná živočišnosť) a v chápaní reality a pohľade na ňu a jej filmové stvárnenie cítiť príklon k istej dokumentárnosti.

S Vladom Hollošom sme boli pri každom spoločnom filme na rovnakej vlnovej dĺžke. Pri režížnej metóde, akú preferujem ja, sa kameramanova invencia prejavuje najmä v tom, ako dokáže citom pre veľkosť a dynamiku záberu i výslednou tonalitou obrazovej atmosféry umocniť dramatický dej.

Vlado Holloš o vás povedal, že ste boli vždy precízne pripravený, ale dokázali ste aj perfektne improvizovať.

To isté môžem povedať ja o ňom. A ešte dodám, že hoci sme sa pri improvizácii aj vzájomne preli, napokon sme vždy našli zhodu. Preto sme dodnes blízki priatelia.

Často sa venujete adaptáciám literárnych diel. Rovnako to vidíme napríklad u Wajdu. Čím to je? Ponúkajú nadčasové témy? Pretrvávajúce hodnoty?

Nie náhodou vychádza veľká časť zásadnejších filmových či televíznych diel z preexistentného literárneho diela. Nielen tematicky, ale predovšetkým už percipientom overenou hĺbkou a spôsobom jej vyjadrenia. Aj keď to neplatí v každom prípade, lebo vznikajú aj paškvily z poklesnutých bestsellerov. Ale vždy ide o samostatné dielo a bežné porovnanie filmu a jeho literárnej predlohy je zavádzajúce. Povedzme *Útek do Budína* sme v priateľskej trojici s Martinom Porubjakom a Marianom Puobišom stavali na silnom príbehovom potenciáli. Vopred sme sa vzdali ambície preniesť do

filmu aj Vančurov osobitý poetický jazyk. Jeho lúboštný príbeh v dobe zániku c. k. monarchie a v prvých rokoch Československa je naplnený takou emocionalitou a dramatickými zvratmi, že sme využili možnosť rozvinúť ho do štyriapohodinovej filmovej ságy. Už novela je plná nedopovedaných alebo len naznačených osobných a spoločenských súvislostí. Zaludnením ďalšími postavami a dofabulovaním obrazu života vtedajšej spoločnosti sme sa usilovali vytvoriť čo najplastickejšiu fresku hybridnej sociálnej vrstvy.

Samostatnou kapitolou vo vašej tvorbe sú rozprávky, vyrobené v zahraničných koprodukciami. Dnes sú *Mahulienu zlatá panna* a *Kráľ Drozdia brada* označované za prvé moderné rozprávky v domácej kinematografii. *Mahulienu dokonca niektorí označujú za fantasy. Aké bolo vstúpiť do tohto žánru a navyše si môcť dovoliť byť aj v rozprávke realistický?*

Striedanie žánrov a poetík ma odjakživa baví aj obohacuje. Autorsky aj profesijne. Pred rozprávkami som si to s chuťou užil pri viacerých filmoch či inscenáciách. Pri *Kráľovi Drozdej brade* bola pre mňa najdôležitejšia romantická archetypálna hra v hre, kým k *Mahulieni* som pristupoval ako k dobrodružno-mýtickému road movie.

Získali ste nimi aj možnosť stretnúť sa po rokoch s bratom. Bolo asi prirodzené, že ste sa potom neskôr stretli aj pracovne. Aká bola vaša spolupráca? Každý z vás mal iné skúsenosti, poznal inú realitu. Igor Luther hovoril, že kameraman je otrokom režiséra. Fungovalo to tak aj u vás?

To ako keby som ja povedal, že režisér je otrokom producenta. Každý v takej miere, akú pripustí. Igor sa dokázal hrať so svietením scény tak dlho, že znervóznil nielen režiséra a producenta, ale všetkých. A napokon aj tak nebol celkom spokojný. Povestné sú aj jeho nekončne dlhé a komplikované jazdy kamery v *Plechovom bubienku* najmä pri náročných komparzných scénach. O niečom takom sa v našich podmienkach nedalo ani len premýšľať, ale aj my sme museli riešiť zložité mizanscény a časový stres. Navzájom sme sa pri práci rešpektovali, aj keď sme si ako bratia všeličo tolerovali. Filmárčina je tvrdé remeslo aj v tom, že každý, komu na výsledku naozaj záleží, si stráži svoje priority. U Igora to platilo dvojnásobne. Inak by nevytvoril také sugestívne obrazy ako vo Wajdovom filme *Danton* alebo v Schöndorffovej *Rane z milosti*, ktoré ma fascinujú. Na všetkých filmoch zanechal svoju pečať. Aj na oboch, ktoré sme stihli urobiť spolu. Vždy pokukoval po réžii, ale skôr platonicky; keby sa na to dokázal naozaj sústrediť, pri svojej tvrdohlavosti by to mohol dosiahnuť.

Aj po roku 1989 ste zostali verný historickým témam, či už hovoríme o *Anjelovi milosrdenstva*, *Kroku do tmy*, alebo *Úteku do Budína*. Je pre vás historická látka cestou k prítomnosti? Pamäťou, ktorú treba uchovať a reflektovať skrz umenie?

Historické alebo dobové príbehy, čo nie je jedno a to isté, pomáhajú pozornejšiemu divákovi orientovať sa v často nepredvídateľnej, až chaotickej súčasnosti. Minulosť predznačuje našu prítomnosť a pretrváva v budúcnosti. Je to banálne poznanie, ale väčšinou ho ignorujeme. Inak by sme sa opakovane nehrnuli do slepých uličiek, v ktorých si zvyčajne narazíme hlavu. Nahovárane si, že tentoraz to je aj bude inak, ale minulé skúsenosti nás varujú, že nebude. Okolnosti sú aj budú vždy iné, ale ich meritum nie. Preto sa umelci znova a znova usilujú komparatívne pomenovať, zobrazit nadčasovú podstatu a hybnú silu konania jednotlivcov a spoločnosti. Samozrejme, ak ide o umelcov, nielen živnostníkov. Preto ma znechucujú prospěchárske postoje, ktoré historické či dobové témy niekedy tendenčne zvýznamňujú ako politicky naliehavé a inokedy znevažujú ako neaktuálne a prežité podľa toho, ako práve diktujú podenkové módné trendy, nástroj nenásytnosti a povrchnosti tejto doby.

Ako sa ukazuje, naša nedávna história je stále veľmi živá. Kostlivci vypadávajú zo skrine, ale zdá sa, že z historickej skúsenosti sa nevieme poučiť. Povedali ste, že umenie je ideálne na vnímanie súvislostí. Váš pripravovaný film *Spiaci účet* spája práve minulosť a súčasnosť.

Pred pár rokmi ma pri čítaní knihy historičky Kataríny Hradskéj *Prípady Wisliceny* zarazilo, ako vojnový totalitný slovenský štát zneužil aj túžbu mladých ľudí po sebarealizácii a spoločenskom uplatnení. Konali by sme v ich čase a na ich mieste inak? Neboli by sme aj my iba mlčiaca väčšina, ktorá odvracia zrak od zločinov a nepravostí a usiluje sa uspokojiť len svoje utilitárne záujmy? Sme poučenejší, ako boli naši predkovia? Príbeh *Spiaceho účtu* je síce fiktívny, ale pri jeho budovaní sa inšpirujem reálnymi historickými osobami a udalosťami. Rozpráva o peripetiách života dvoch párov bežných mladých ľudí, vzdialených od seba desiatky rokov: o morálnych blúdeniach starých rodičov, rodičov a detí.

V akom štádiu je teraz film *Spiaci účet*?

S producentom Alef filmu Marianom Urbanom sme sa na jar uchádzali o dotáciu Audiovizuálneho fondu na produkciu filmu. Neuspeli sme, takže sa ako scenárista a dezinovaný režisér usilovne a vytrvalo pripravujem na nový pokus. ◀

Rebeli sladkí ako melón, len trochu vodoví

V slovenskej kinematografii vídať dospelujúceho protagonistu skôr v artových drámach o nefunkčných rodinách ako v populárnom žánri rodinného filmu. Detskému publiku sú zväčša venované „vianočné“ rozprávky. Film nielen o deťoch, ale aj pre deti je tak stále otvorenou výzvou. Minulý rok na ňu odpovedala slovenská minorita *Môj dedo spadol z Marsu*, tohto roku zase slovensko-nemecká koprodukcia a debut v Nemecku pôsobiacej režisérky *Martiny Sakovej* s titulom *Letní rebeli*.

— Nazdávam sa, že detský divák potrebuje nadčasové príbehy zasadené do lokálneho a súčasného časopriestoru. Že má vidieť nielen rozprávkových hrdinov, ale aj tých zdanlivo obyčajných, ktorých problémy a zážitky sčasti zrkadlia jeho vlastný život. Skrátka, že fikcia môže v zušľachtenej podobe reprezentovať reálny svet a pomáhať divákovi porozumieť mu. Lenže aké kvality má mať film pre deti, aby cieľovej skupine priniesol nielen reflexiu skutočnosti, ale aj pobavenie a aby sa naň navyše boli ochotní dívať aj dospelí?

— Zdalo by sa, že *Letní rebeli* našli odpoveď na túto nelahkú otázku. Dokázali zaodiet ťažké témy dospelovania a smrti do odľahčenej formy dobrodružného filmu. Prepašovali doň sociálne témy (nekompletné rodiny, nezamestnanosť, alkoholizmus), ale tak, aby boli prítomné len latentne – bez zjednodušovania, zato stráviteľne. Film je bilingválny rovnako ako jeho hrdina a má viac zdrojové financovanie v krajinách oboch koproducentov. Tvorcovia objavili do detských rolí výrazné zjavy, hoci herecky presvedčivejšia ako hlavný hrdina je dievčenská hrdinka. Navyše – a to vzhľadom na rodové zastúpenie (nielen) v slovenskom filmovom priemysle nie je triviálne – na väčšine kreatívnych pozícií filmu figurujú ženy. Hoci to nie je málo, obávam sa, že *Letní rebeli*

predsa len nie sú film, po akom rodinný divák túži.

— Rozprávanie o dobrodružstvách jedenástročného Jonáša, ktorý ujde od mamy z Drážďan k dedovi do Handlovej, je vystavané ako séria malých spojených motívov straty detstva, neprítomnosti otca a vyrovnávania sa so smútkom. Jonáš prežíva vari posledné leto pred pubertou, počas ktorého dozrieva, preberá zodpovednosť za vlastné činy a buduje si partnerský vzťah k rovesníkom i dospelým. Pomáha mu v tom mama, ktorá nechá nezbedného syna pocítiť následky jeho čertovín, dedo Bernard, ktorý pri vnukovi opäť načerpá životnú motiváciu, a kamaláska Alex, z ktorej sa stane parťáčka na všetky vylomeniny. Jonášovo a Alexino dospelovanie sa prejavuje ako vzbura proti pravidlám sveta dospelých, je však otázne, či ich neplechu možno označiť za rebelstvo, pretože zväčša ide o uskutočnenie nie celkom premyslených Jonášových nápadov s cieľom splaviť s dedom riekou na čln tak ako kedysi, keď bol s nimi ešte aj otec Juraj. Jonáš sa búri proti strate detstva i otca, proti nepriazni osudu a proti všetkým patáliám, ktoré sprevádzajú jeden výčin za druhým. Juraj sa sprítomňuje prostredníctvom fotografií, trofejí, prázdnej stoličky, rozostavaného domu, starého trička či prostredníctvom podvedomých zámen mien. Zatiaľ čo Jonášov otec stále celkom neod-

šiel, Alexin akoby ani nikdy neexistoval. Režisérka so svojou spoluscenáristkou Sülke Schulz si vystačia s náznakmi, netlačia na sentimentalitu, informácie o otcoch dávajú a nechávajú postavy, aby sa s ich stratou spoločne vyrovnali. Tu film vyplavuje tému rozdielu v spracúvaní smútku u detí a dospelých. Bernard svoj žiaľ otupuje, no stráca chuť do života. Jonáš zas žiaľu vzdoruje aktívitou neriadenej strely.

— Zdanlivo pochmúrnú tému autorky rozvinuli s tlmným humorom a spolu s kameramankou Jieun Yi ju stvárnilu vizuálnou formou, ktorej dominuje mäkké svietenie, harmonicky preteplené tónovanie a pastelová farebná paleta. *Letní rebeli* sú film plný obrazov sveta, ktorý dozaista nie je ideálny, ale v správnom svetle sa javí krásny. Preto sa aj melónový „úsmev“ môže stať modulusom operandi pre detských hrdinov: postaví svoj svet z hlavy na nohy, smutnú grimasu otočia na úsmev v tvare šupky z melóna.

— Kým mix emócií *Letní rebeli* dobre vyvažujú, balans strácajú tam, kde by si mohli získať detského diváka.

Dej sa totiž posúva dopredu skôr dialógmi ako akciou či vizuálne. Nedostatočný dramatický spád jednoducho kauzálne prepojených udalostí nedokáže kompenzovať dynamizujúce montážne sekvencie s atraktívnym soundtrackom. Hoci posilňujú letnú atmosféru, blokujú akciu a humor, ktorý vo filme funguje takmer výlučne verbálne. Postavy musia svoju vnútornú premenu neraz explicitne odkomunikovať sebe i divákovi a občas k tomu pridajú aj výchovné ponaučenie pre deti i dospelých. Imagináciu diváka hravo neprovokuje ani to, že motívy, ktoré by sa mohli stať obrazovými metaforami (napr. čln, melón či obrovská palma), režisérka nerozvíja nad rámec ich funkcie v zápletke. Film tak zanecháva dojem štandardnej televíznej produkcie pre deti, akú môžeme poznať z nemecky hovoriacich teritórií. Keďže takéto filmy na Slovensku zatiaľ stále chýbajú, je chuť *Letných rebelov* možno sladká. Ale aj akási vodová. ◀

Letní rebeli (Slovensko, Nemecko, 2020) RÉŽIA *Martina Saková* SCENÁR *Silke Schulz, M. Saková* KAMERA *Jieun Yi*
HUDBA *Paul Eisenach* STRIH *Martin Herold* HRAJÚ *Eliáš Vyskočil, Pavel Nový, Szidi Tobias, Kaya Möller, Liana Pavlíková, Jana Ořhová*
MINUTÁŽ 92 min. HODNOTENIE ●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 13. 8. 2020

Dobro pre čo najviac ľudí

Keď Agnieszka Holland v roku 1995 nakrútila film *Úplné zatmenie* o vzťahu básnikov Paula Verlaina a Arthura Rimbauda so skvelými výkonmi Daniela Thewlisa a Leonarda DiCapria v hlavných úlohách, spojila v ňom biografickú a historickú látku s anatómiou vášni. A aj melodrámu s psychologickou drobnokresbou dvoch mimoriadne vnímavých osobností. V *Šarlatánovi* sa vracia k téme vzťahu dvoch mužov, no tentoraz ju skúma predovšetkým cez prizmu moci a zalieva ju svetlom takmer nadprirodzených schopností hlavnej postavy.

Príbeh českého liečiteľa Jana Mikoláška v scenáristickej interpretácii Marka Epsteina nie je tradičným životopisným filmom. Je to skôr psychologický portrét autoritatívneho muža s nevšedným liečiteľským nadaním, vystavaný na pôdoryse melodrámy a s presahmi do morálnej filozofie.

Podobne ako hlavná postava aj Agnieszka Holland má jedno nevšedné nadanie: dokáže svojimi filmami osloviť široké a pomerne rôznorodé publikum. Spôsob rozprávania, budovanie napätia a prácu s jednotlivými motívami v jej filmoch väčšinou charakterizuje veľkoleposť a istá „hladkosť“. Aj rozprávanie vo filme *Šarlatán* funguje ako dobre naolejovaný stroj. Režisérka v ňom využíva hollywoodsku dramaturgiu i spôsob narábania s faktmi a historickými súvislosťami. Nebráni sa zjednodušovaniu kontextu a vyzdvihovaniu nie vždy realistických, no tým expresívnejších detailov dôležitých pre pochopenie vzťahov medzi postavami. A zároveň dokáže nastolovať zložité, filozoficky či morálne naliehavé témy.

Štruktúra rozprávania v *Šarlatánovi* je spleť a pripomína priberaný vrkoč. Tenšie pramienky retro-

spektív, v ktorých spoznávame hlavného hrdinu, sa vlievajú do troch hlavných prameňov: vykresľujú jednak zázračného, no autoritárskeho liečiteľa, jednak jeho lúboštný vzťah k inému mužovi a do tretice hrubú totalitnú moc, ktorá silných jednotlivcov neúprosne likviduje.

Možno to na prvý pohľad nie je celkom zrejmé, no filmový Mikolášek vo svojom rozhodovaní a konaní väčšinou uplatňuje myšlienky utilitarizmu, filozofického smeru, ktorý favorizuje logické vyhodnocovanie situácií na úkor emocionálneho s cieľom nastoliť dobro pre čo najväčší počet ľudí. Hneď v jednej z prvých retrospektív ho ako mladučkého vojaka vidíme riešiť pod extrémnym tlakom klasickú morálnu dilemu – musí sa rozhodnúť, či obetuje kamaráta a (azda) zachráni seba i svojich druhov, alebo radšej s čistým štítom zahynie. V rovnakom svetle možno vnímať aj jeho ďalšie pôsobenie vrátane spolupráce s nacistickou vrchnosťou či liečenia komunistického prezidenta Antonína Zápotockého a takisto aj jeho prekvapivé a morálne nejednoznačné (egoistické alebo utilitaristické?) konanie vo finále filmu.

Mikoláškovu postavu držia pohromade a zároveň

ňou lomujú viaceré protichodné sily: sebecko a altruizmus, arogancia a pokora, krutosť a neha. Keď sa nemôže realizovať jeho liečiteľský talent alebo je zoči-voči chorobe bezbranný, prevládne v ňom frustrácia a vedie k deštrukcii. A keď je ohrozené jeho pracovné aj intímne partnerstvo s Františkom, neváha svoje schopnosti a vedomosti zneužiť. Dokonca aj voči vlastnej sestre, ktorá ho prosí o finančnú pomoc, sa správa nadradene a chladne, hoci jej peniaze nakoniec neodoprie. A popritom nezištne lieči stovky chorých – niektorých tvrdo, vecne, netrpezlivo či s ironickým nadhľadom, iných zasa láskavo a jemne.

Šarlatán stojí nielen na kontrastoch, ale (ako správny priberaný vrkoč) aj na (a)symetrii. Niektoré filmové situácie si navzájom odpovedajú alebo vytvárajú zvláštne dvojice: Jan v mladosti obetuje kamaráta, v staršom veku zase milenca; najskôr zúfalo a kruto usmrť mačiatka, potom chce podobne zúfalo usmrť aj plod Františkovej lásky atď. Kontrasty však dominujú. Jedným z najpôso-

bivejších je protiklad hrubosti a tuposti komunistickej sily voči Mikoláškovmu vkusu a jemnosti, ale aj voči jeho ostrej povýšenosti. Tento kontrast vo filme navyše tlmočí aj kamera, svietenie, výprava či kostýmy. A možno pôsobí tak mocne aj preto, že práve v riadení štátu by bolo rozumné uplatňovať utilitaristické princípy zvyšujúce pocit šťastia a dobra u čo najväčšieho množstva ľudí, a teda podporovať tých, ktorí to pomáhajú dosiahnuť.

No napriek sile tohto kontrastu vnímam *Šarlatána* najmä ako lúboštnú (melo)drámu, ako štúdiu jednej paradoxnej lásky plnej nehy aj násilia, nakrútenú s mimoriadnym emocionálnym rozsahom. V čase, keď v našej spoločnosti bujnie intolerancia voči queer ľuďom a keď fabulovanie o LGBT ideológii bráni ich spoločenskej akceptácii, považujem neexploatačnú samozrejmosť, s akou sa Agnieszka Holland díva na vzťah dvoch ľudí rovnakého pohlavia, za mimoriadne cennú. ◀

Šarlatán (Česko, Írsko, Poľsko, Slovensko, 2020) REŽIA Agnieszka Holland SCENÁR Marek Epstein KAMERA Martin Štrba
HUDBA Antoni Komasa-Lazarkiewicz HRAJÚ Ivan Trojan, Josef Trojan, Juraj Loj, Jaroslava Pokorná, Martin Myšička, Jana Ořhová
MINUTÁŽ 118 min. HODNOTENIE ●●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 20. 8. 2020

FREM (Česko, Slovensko, 2019) SCENÁR A RÉŽIA Viera Čákanyová KAMERA Tomáš Klein, V. Čákanyová

STRIH Marek Šulík, V. Čákanyová HUDBA Miro Tóth MINUTÁŽ 73 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 17. 9. 2020

Spomienka na zánik

— text: Michal Tallo / básnik a publicista

— foto: Punkchart films —

Chladné oko robotickej kamery sa pohybuje zdanlivo prázdnu krajinou. Skúma ju; obraz je často nedokonalý, zvuky skreslené. Tento opis sedí na dve veci: videozáznamy rovera Curiosity z povrchu Marsu a nový film Viery Čákanyovej *FREM*.

Slovo *FREM* nič neznamená, iba čosi pripomína – anotácia vypovedá o filme veľa. Čákanyová vytvorila dielo na pomedzí experimentálnej eseje a videoartu; s tým druhým má spoločné najmä to, že publiku núka pomerne veľký priestor na interpretáciu, čím sa väčšinou úspešne vyhýba priveľkej významovej jednoznačnosti.

FREM možno považovať za mimoriadne aktuálnu a nielen pre slovenskú kinematografiu dôležitú snímku. Súhrou okolností sa objavila v najvhodnejšom možnom čase, v roku, keď má ľudstvo k zániku zdanlivo bližšie než kedykoľvek predtým, keď sa naše životy menia na nepoznanie a vplyvom vonkajších okolností sa ešte viac presúvajú do virtuálnej sféry.

FREM je ohliadnutím sa za človekom. Vhodne to ilustruje úvodná koláž „ešte ľudských“ analógových záberov, akéhosi po rokoch nájdeného home videa s neodškriepiteľne nostalgickým nábojom (zábery mŕtvych zvierat v tejto sekvencii pripomenú inú nekonvenčnú snímku spred niekoľkých rokov – *5 October* Martina Kollara, tu sa však podobnosť s Kollarovým filmom zacieleným na človeka viac-menej končí). Po jej odznení však ľudstvo z centra pozornosti odchádza. Nie náhodou prirovnávam *FREM* k záznamom Curiosity z Marsu – ak chceta režisérka a jej štáb evokovať dojem, že náš svet skúma oko umelej inteligencie, zámer považujeme za naplnený. Z tohto hľadiska ide o film paradoxov: spôsob, akým (prostredníctvom vhodne zvoleného prostredia Antarktídy) nazerá na našu planétu, nás z nej paradoxne vyvrhne. Toto odcudzenie funguje až do takej miery, že už po niekoľkých minútach prekvapene a zneistene reagujeme na akékoľvek známky života. Efekt neznámej mŕtvej planéty je naozaj dôsledný – keď sa potom v zábere objaví taká živá (alebo skôr smrteľná) stopa, ako je krv zvierata, takmer nám svojou nemiestnosťou vyrazí dych. Akoby sme zabudli, že tu ešte existujú veci, ktoré krvácajú, rodia sa, môžu byť zranené alebo zomierajú. Akékoľvek ďalšie stopy života sú potom už len ozvenou, niečím nepatričným a mätúcim; aj organické zvuky, ktoré k nám z povrchu ešte vždy živej planéty preniknú, sú skreslené a vlastne vyznievajú ako škripanie stroja. Keď sa neskôr vo filme objaví človek, je už iba náhodným okoloidúcom, ktorého oči nespoznávajú a necítia potrebu spoznať. Na jeho plechovom príbytku svieti nápis *refugio* – v kontexte snímky ide o dôležitý signál: človek je tu už len poslednou stopou živého ple-

mena, ukrytý vo svete po zániku jeho domnejšej vlády a už len ticho trpený. Človek ako detail, už bez vplyvu na dianie či osud Zeme (to nás núti uvažovať, či vplyv na osud planéty vôbec niekedy mal – a ak áno, do akej miery si za jeho stratu môže sám).

Tieto neustále prítomné otázky ženú film vpred a napriek zdanlivo meditatívnemu pomalému tempu v nás dokážu prebúdať úzkosť a nepokoj. Ďalšie detaily práce so zvukom, ako napríklad rozladené pesničky z rádia, potom priamo evokujú postapokalyptické sci-fi filmy, kde takisto často počuť „pozostatky“ ľudského sveta. Podobne funguje práca s titulkami – veľmi skoro zanikajú a opäť sa letmo zjavujú ako spomienka na dobu, keď boli filmy určené ľudskému publiku. Obrazová a zvuková postprodukcia je v tomto filme kľúčová – práve jej premyslenosť najčastejšie dodáva záberom vyznenie. Jednotiacim prvkom je (ne)ľudský dych, občas dokonca tlkot srdca, ktorý sa však veľmi rýchlo mení na takmer elektronický beat, príznak neživej entity, ktorá nadobudla vedomie.

Napriek tomu, že práca s ruchmi, chybami, glitchmi či deformáciami obrazu a zvuku väčšinou funguje a je premyslená, občas zamrzí opakovanie už použitých postupov a princípov bez pridanej hodnoty – každé ďalšie opakovanie robí film o niečo doslovnejším. Za problematické považujem aj dva momenty v polovici a v závere snímky, keď do obrazu vstúpi analógia so svetom dinosaurov, teda svetom pred zrodom človeka: obdobie prehistorických jašterov nám, samozrejme, evokuje aj ich vyhľadanie, a teda zánik predošlého „najvyššieho“ člena hierarchie. V kontexte celého filmu považujem túto analógiu za príliš explicitnú rovnako ako záverečnú bránu do vesmíru.

Napokon spomeniem ešte jeden paradox – vzhľadom na tému najcitelnejší a zároveň najzvláštnejší. Čákanyovej sa na jednej strane síce darí vytvárať dojem dehumanizovaného „strojového“ vnímania prostredníctvom zvukov a obrazov odlišných od konvenčne ľudského pohľadu na svet, na strane druhej však za každým záberom, každým ruchom, za celou kompozíciou diela neodškriepiteľne cítime ľudský umelecký zámer. Istým spôsobom tak ide o najväčšiu slabinu a zároveň najsilnejšiu prednosť snímky. V každom prípade je *FREM* dôležitým filmom, angažovanejším než väčšina dnešnej kinematografie.

— text: Martin Ciel / filmový teoretik
— foto: K2 Studio —

Kolko metrov lana dnes potrebujeme?

Párkrát som sa z rôznych dôvodov ocitol v porote medzinárodných festivalov špecializovaných na, zjednodušene povedané, horolezecké filmy. Boli to príjemné a intenzívne zážitky. Problémom však vždy bolo, že pri nejakom filme, ktorý bol z môjho pohľadu evidentne amatérsky, konvenčný, autorsky a štýlovo vyprázdnený, opisný a formálne sterilný, vážení kolegovia porotcovia, špičkoví profesionálni horolezci, ktorých som si mimoriadne vážil a roky obdivoval, zvykli od radosti. Úprimne presvedčení, že taký dobrý film ešte nevideli, pretože (napríklad) zaznamenáva extrémny výkon na úrovni 11+ podľa UIAA, aký tu doteraz nebol. Áno, to som vždy musel uznať. A potom argumentovať, prečo ten film cenu dostať nemôže.

Dokument je záznam alebo rekonštrukcia udalosti, ktorá sa skutočne stala. Ak sa profesionálne zaoberáte analýzou filmu, nehodnotíte až tak tú udalosť, ale v prvom rade to, ako je zobrazená. V autorskej tvorbe Pavla Barabáša je viacero dokumentov, ktoré zobrazujú výnimočné výkony a situácie súvisiace s lezením. Niektoré z nich sú viac a niektoré menej vydarené. *Salto je kráľ* je jedným z tých podarených. Ide o lineárne rozprávanie s jednoduchou dramaturgiou bez nejakých sofistikovaných formálnych ozvláštnení. Výrazová a významová rovina sa takmer prekrývajú, filmové znaky tu prosto znamenajú to, čo ich referent. Vysvetľovacia línia nevyplýva ako obvykle z komentára mimo obrazu, ktorý tu nie je – Pavol Barabáš to vyriešil výpoveďami členov expedície. Tu film trochu škripe, mohol by sa viac spoľahnúť na rozprávanie obrazom: vo výpoveďiach sa niekedy príliš vysvetľuje, akoby si divák, ktorý nikdy nevisel na lane, nevedel či nedokázal sám vyložiť obraz. Ale možno by naozaj nevedel, pretože film *Salto je kráľ* má veľmi špecifický námet.

Ide o zlaňovanie najväčších vodopádov sveta skupinou slovenských lezcov v priebehu niekoľkých rokov. V druhej časti sa dej sústreďuje na najnovšiu expedíciu – zlaňovanie Salto Angel vo Venezuele, vodopádu pätnásťkrát vyššieho ako Niagarské vodopády. Je to napínavé, nebezpečné, dobrodružné. A je tam mokro.

Nakrútené je to dobre, v rámci podmienok pri filmovaní s obrovskými obmedzeniami sú niektoré zábery skutočne unikátne, cítiť tu snahu o kompozíciu, zväčša

na stred, a nádherná práca so svetlom v spomenutých drsných limitoch miestami pripomína kúzlenie. Zároveň, a to je dôležité, je to jeden z mála slovenských filmov (ak nie jediný), kde má použitie dronu naozaj zmysel. Zdanlivo chaotický, atraktivizujúci strih zo začiatku filmu sa postupne upravná a dostáva presné kontúry podporujúce výpoveď. Podobne aj hudba, ktorá je výlučne ilustratívna a nikdy nejde do kontrastu, podporuje emočné stotožnenie diváka s predvádzaným.

O čom je však tento film, čo je jeho témou, to je otázka, ktorú by si položil človek, ktorý sa neuspokojí s elementárnym výkladom prvého plánu, že je o zlaňovaní veľkých stien. Nechajme teda analýzu analýzou a skúsme na chvíľu vstúpiť na neisté polia interpretácie. Ak berieme do úvahy jednotlivé výpovede a subjektívnu začnú stratégiu využitia GoPro kamier, je základným tematickým motívom filmu *Salto je kráľ* priateľstvo. Pociť priateľstva. Aby to však zase nebolo až také banálne, tak priateľstvo ľudí vo výnimočnej vysokohorskej situácii. Portrét ľudí, ktorých priťahuje prelet srdcom temnoty a užívajú si ho, aj keď sa pri tom občas umiera.

Pri extrémnych akciách v horách je skúsenosť takmer neprenosná. Stovky vynikajúcich horolezeckých kníh túto skúsenosť opisujú, desiatky filmov sa ju snažia zobrazit'. To neznamena, že ju vedia sprostredkovať, pretože v tomto prípade ide o emočnú skúsenosť, ktorá zahŕňa aj fyziologickú reakciu. Pavlovi Barabášovi sa to v jeho novom filme celkom darí, ak si ho, pravdaže, pozriete na veľkom plátne v kine. Nudiť sa nebudete. ◀

— text: Juraj Maliček / teoretik popkultúry
— foto: Continental film —

Nolan vo vlastnej pasci

Najočakávanejší film roka konečne dorazil do kín. Do našich prv ako do amerických, ale už je tam. Film, ktorý mal vrátiť divákov do kinosál, odkiaľ ich vyhnala choroba, film, ktorého premiéru niekoľkokrát posunuli, a film, na ktorý sa čakalo ešte pred pandemiou. Tenet, nový film Christophera Nolana.

Tá séria je fascinujúca a Nolan je právom tam, kde je. Na piedestáli, medzi najväčšími. Fanúšikovia vedia, že sa začína už *Sledovaním* (1998), ale aj keby sa hneď začínala *Mementom* (2000), platilo by, že Nolan dosiaľ nenakrútil slabší film. Naopak. Nolanovi sa však kdesi medzi filmami *Počiatok* (2010) a *Temný rytier povstal* (2012) prihodilo, že jeho remeselné dokonalé diela začali strácať dušu. Akoby aj on sám uveril vo vlastnú genialitu a začal to trocha flákať.

Tenet je film čistej formy, ktorý v IMAX-e, lebo preň najprv je nakrútený, atakuje divákov aj fyziologickým zážitkom, naplnia ich, zahlučuje vizuálnymi a hlučnými stenami, ktoré tak intenzívne okupujú zmysly, že nad zažívaným sa prakticky nedá naplno premýšľať. Čosi som však chytil, čosi z deja, z toho, o čom ten film bol, nie ako vyzeral a ako znel, ale o čom bol, a to ma vyslovene sklamal. Planý sofizmus, v ktorom Nolan vykráda sám seba a ešte sa v nás snaží evokovať, že ak sa pozrieme ešte raz, ak skúsime rébus rozlúštiť, ak pochopíme, čo sa naozaj deje, ak to premyslíme a poskladáme, padne nám sánka kamsi na úroveň kolien.

Alebo nie a len nás hanebne podvádza, nás divákov blockbusterov, čo ako by nás práve on v kinách znova naučil premýšľať aj pri filmoch o Batmanovi. Tu zmienkou o relativite kauzálnych relácií, tam palindrómom, ktorý sa mu dostal aj do názvu, a hentam zase uvažovaním o čase ako o substancijálnej fyzikálnej veličine. Lenže stačí si prečítať jednu-dve popularizačné knihy o „súčasnnej“ fyzike, knihy celkom bez rovníc, aby im rozumeli aj „humanitne“ orientovaní diváci, a tá konštrukcia sa rozpustí ako citrónová šumienka.

A zostane len umelá pachuť, na druhýkrát ešte hnusnejšia, ako keď to človek skúsil po prvý raz. Film plný deja, ale bez príbehu, film formy bez obsahu. Prázdny tvar.

Lebo šiel som aj druhýkrát, už nie do IMAX-u, ale do konvenčného kina, šiel som za príbehom, nie za efektmi, šiel som za zážitkom, nie za dojmami, a odišiel som s mizerným pocitom, že som prišiel o ďalšieho zo svojich filmových hrdinov. Nolana zabil komerčný úspech jeho prechádzajúcich filmov; v *Dunkirku* sa pokúsil vzoprieť a nakrútil obyčajné dobré kino, ale v *Tenete* už nevzdoruje, pritakáva generácii, ktorá neznáša spoilery, rada si v kine myslí, že myslí, a stačí jej film vidieť jeden jediný raz.

A toto sa mu podarilo, slovo od slova by som mohol spoilerovať, ten príbeh by aj tak zostal iba tautológiou, vyprázdneným palindrómom. Odzadu je to to isté ako odpredu, čas plynie dvoma smermi, príčina a následok si môžu vymeniť miesta, kauzálna relácia sa však nezmení, nemá zmysel vidieť to viackrát a najsmutnejšie je, že nikto akoby ani neskúsil googliť, čo *Tenet* vlastne znamená, čoho je súčasťou, s akou tradíciou je spojený a akej hĺbky je plný. Vzhľadom na názov som čakal triler siahajúci k metafyzike, dostal som zlátaninu, pri ktorej mi ani tie pukance nechutili. Významová plnosť filmového baroka sa skončila, čaká nás ornamentálna rokoková prázdnota, len keby sa táto fáza vývoja filmového popu skončila čím skôr, nech prejdeme k poriadnej dekadencii.

S A T O R
A R E P O
T E N E T
O P E R A
R O T A S

Na druhej strane, ľudia od remesla by to asi mali mať povinné, takto vyzerá ten najvyšší súčasný filmový jazyk. Len preveľká škoda, že Nolan sa rozhodol v ňom už len blabotať. ◀

Salto je kráľ (Slovensko, 2020) SCENÁR A RÉŽIA Pavol Barabáš KAMERA P. Barabáš, Jaro Holeček, Becko Ondrejovič
HUDBA Martin Barabáš STRIH P. Barabáš, Robo Karovič MINUTÁŽ 64 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 13. 8. 2020

Tenet (Spojené kráľovstvo, USA 2020) SCENÁR A RÉŽIA Christopher Nolan KAMERA Hoyte van Hoytema STRIH Jennifer Lame
HUDBA Ludwig Göransson HRAJÚ John David Washington, Robert Pattinson, Elizabeth Debicki, Kenneth Branagh, Michael Caine
Aaron Taylor-Johnson MINUTÁŽ 150 min. HODNOTENIE ●●½ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 27. 8. 2020

— text: Katarína Holetzová /
autorka detektívok a publicistka —
foto: HBO —

Perry Mason funguje lepšie bez mena

Ak patríte k obdivovateľom Perryho Masona, prichystajte si k sledovaniu nového osemdielneho seriálu z dielne HBO poriadnu dávku trpezlivosti. S príbehmi slávneho advokáta nemá vlastne takmer nič spoločné, hádam len mená hlavných hrdinov a kriminálnu zápletku. Ak vás to neodradí, neolutujete. Čaká vás noirová temnota, ktorá si lebedí v dobovom spoločenskom bahne a nie je skúpa na násilie, erotiku ani emotívne zvraty.

— Vzmáhajúce sa Los Angeles, 30. roky. Skorumpovaní policajti a perverzné herecké hviezdy. Na periférii živorí vojnový veterán Mason (Matthew Rhys). Na rozpadávajúcej sa farme po rodičoch si užíva príležitostnú spoločnosť emancipovanej Mexičanky (Veronica Falcón). Bol mizerný manžel a za veľa nestojí ani ako otec. Pije, fajčí, na hygienu veľmi nedbá. Dobový Harry Hole nachádza naplnenie jedine v práci. Ako súkromný detektív zháňa dôkazy pre starnúceho advokáta E. B. Jonathana (John Lithgow) a často sa pohybuje aj na hrane zákona. Nový veľký medializovaný prípad, únos a vražda batoľaťa, sa však zdá nad jeho sily. Zvládnuť ho môže azda len s pomocou asistentky Delly Street (Juliet Rylance) a pomocníkov Paula Draka (Chris Chalk) a Peta Stricklanda (Shea Whigham).

— Najnovší *Perry Mason* z HBO nemá z obsahovej ani formálnej stránky ďaleko od komiksu. Noirová atmosféra vhodne evokuje éru čiernobielych filmov. Pomalé rozpínavé tempo seriálu je podobné obdobiu, v ktorom sa odohráva. Kazí ho zmätočné entrées, v ktorom sa príliš veľa postáv snaží povedať príliš veľa slov. Po prvej časti sa však z kúdolu cigaretového dymu postupne vynára poctivá detektívka starej školy.

— V hre je po celý čas len jeden prípad, ale okolo dramatického únosu malého dieťaťa sa stále deje niečo podozrivé. Spojitosť s prípadom nachádza Mason najmä v náboženskej sekte, ktorej tvárou je charizmatická sestra Alice (Tatiana Maslany). Prerod cirkevnej ikony na dievča ubité životom je jedným z najsilnejších motí-

vov seriálu, rovnako ako dojímavý, ale uveriteľný vývoj ďalšej ženskej hrdinky, matky uneseného chlapca Emily (Gayle Rankin). Naopak, oveľa menej prirodzene pôsobí katarzia hlavného hrdinu, ktorý sa z ošumelého detektíva mení na zaneprázdneného advokáta.

— Perry Mason je v nadnesenom význame americkým Herculom Poirotom. Nie pre svoj literárny charakter – Mason je ambiciózný švihák, Poirot geniálny čudák, ale pre kult, ktorý sa mu podarilo v spoločnosti vytvoriť. Príbehy s Masonom sú v USA (rovnako ako tie poirotovské v Európe) „neošúchateľné klasiky“. Fanúšikovia poznajú zápletky spamäti a napriek tomu si cez víkend pravidelne líhajú k televízoru, aby si ich opakovane pozreli. Erle Stanley Gardner písal knihy s Perrym Masonom vyše štyridsať rokov, sfilmované boli niekoľkokrát, najúspešnejšie v 50. rokoch. A, samozrejme, spieva o nich aj Ozzy Osbourne.

— Verejnosť pozná Masona ako advokáta, ktorý elegantne vyhrá každý náročný spor. Jeho príbehy sa odohrávajú väčšinou priamo počas súdu. Nepije, neflaka sa, medzi ním a asistentkou Dellou to vždy poriadne iskrí. Aktuálna verzia prináša úplne iný pohľad na známeho hrdinu a jeho spolupracovníkov, a to vrátane zakomponovania napríklad rasovej otázky. Vôbec nič by na tom nebolo čudné, vôbec nič by na tom neprekážalo, keby sa to nevolalo *Perry Mason*. Slávny hrdina sa v prípade tejto skvelej temnej drámy ukázal skôr na škodu. ◀

Perry Mason (USA, 2020) RÉŽIA Timothy Van Patten, Deniz Gamze Ergüven SCENÁR Ron Fitzgerald, Rolin Jones a ďalší
KAMERA Darran Tiernan, David Franco HUDBA Matthew Rhys, Tatiana Maslany, Juliet Rylance, Chris Chalk, Veronica Falcón,
Shea Whigham, John Lithgow, Gayle Rankin a ďalší POČET ČASTÍ 8 HDNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PLATFORMA HBO GO

moje obľúbené slovenské filmy

Lenka Sršňová
[módna návrhárka]

Hoci sa v posledných rokoch na Slovensku natočilo mnoho zaujímavých filmov, nakoniec som sa rozhodla pre kultovú rozprávku *Perinbaba* (1985). Film je skoro taký starý ako ja a odkedy si pamätám, vždy bol súčasťou našich Vianoc. Po tých rokoch môžem skonštatovať, že po každom novom pozretí som si vo filme našla iné detaily, nové súvislosti či fascinujúce scény. Raz to bol kostým, inokedy prírodné scenérie, hudba, charaktery postáv atď. Máloktorý film si pozriem viackrát. *Perinbaba* je v mojom rebríčku repríz na prvom mieste. Aj dnes sa rada vrátim k niektorým pasážam a stále ma baví. Určite to je rozprávka, ktorú budem púšťať aj svojim deťom.

Som fanúšičkou filmov s presahom do fantázie, kde sa v jednom príbehu mieša niekoľko svetov.

Bavia ma aj uletené scény s cirkušantmi, s Princípalom, so Zubatou či tajomný príbytok Perinbaby. Navyše je to inšpiratívna rozprávka. *Perinbabina* veľká perina nám v detstve ukázala, ako využiť objemné duchny starej mamy – pokúšali sme sa z nich snežiť. Aj Zubatej veta „A čia je to smola? Vaša, vaša...“ sa udomácnila v našej detskej reči, a použijem ju občas aj teraz.

Keď počujem škriekanie pávov, hneď sa mi vybaví melódia piesne *Páslo dievča pávy*. A keď v zime nesneží, pozerám do oblakov a vravím si: „Perinbabka, zasnež nám už...“

Páči sa mi, že sa film hrá s témou slovenského folklóru, zachytáva život na dedine, jednoduché každodenné momenty, obyčaje, odhaľuje staré zvyky a obrady, ako napríklad svadbu a pohreb. Samozrejme, všetko v Jakubiskovej hravej reči a zahalené jemne snovým realizmom a mystikou. Dnes, keď žijeme inováciami a technológiami, je tento odkaz o to vzácnejší. ◀

zásadné filmy

Róbert Šveda [režisér]

— Na otázku: „Aké filmy máš ako režisér rád?“ nie vždy nadšene vymenujem tie, o ktorých viem, že ich pýtajúci sa pozná a vysvetlím prečo. Zoznam priebežne upgradujem a zásadné filmy nosím často už len pre seba ako spomienky, ktoré dotvárajú „príbeh filmu“.

— Ako Antonionioho *Zväčšeninu*, ktorú som nosil v sebe ako ten film, čo šiel v telke, keď som bol malý a nemohol ho pozerieť, lebo tam bola pre nahotu hviezdička. Podobný príbeh má pre mňa tvorba Viscontioho, Pasolinioho a iných, ktorých filmy som najskôr poznal len z fotiek v knihe *Slávne osobnosti filmu*. Zadovážil som si ju na zedeeške v 80. rokoch v rámci „povinného nákupu“ počas Mesiaca knihy. Netušiac, že raz uvidím na plátne *Smrť v Benátkach*, obdivoval som kompozíciu z pláže na fotke v knihe a dotváral si film podľa jednej opisujúcej vety v texte. Námety, skelety príbehov, ktoré som si prečítal povedzme v časopisoch *Kino*, *Film Fan*, *Vokno*, kde sa objavovali zaujímavejšie filmy, ako ponúkala distribúcia, vytvárali zoznam túžby. A tak som sa pri svojich prvých prijímačkách, keď som bol ozaj len filmový nadšenec, dostal do filmového klubu (v Košiciach v tom čase žiadny neexistoval) a videl som rovnako len túžobne poznaný film Dereka Jarmana *Caravaggio*. Ten zmenil celý môj pohľad na film, ktorý bol dovtedy budovaný síce skvelými, no stále hollywoodskymi dielami, a otvoril mi svet novej interpretácie filmovej reči. Netrvalo dlho a domácu poličku postupne zaplnili ďalšie Jarmanove filmy, ktoré som si ako neprijatý adept réžie kupoval z podpory v nezamestnanosti. Nevedel som, čo mi príde, a každá VHS stála celú moju podporu, takže som sa musel tie filmy naučiť mať rád. Ich pozorným vnímaním. V čase, keď sa digitálny priestor rodil, nebol pre mňa problém objaviť vďaka novým festivalom, ako bol banskobystrický festival filmových klubov, aj slovenské filmy – *Kristove roky*, *Sladké hry minulého leta*, *Baladu o siedmich obesených* či *Román o base*. Pamätám si, ako som hltal ranú tvorbu Martina Šulíka, a na *Záhradu*, ktorú som videl v premiére práve v Banskej Bystrici, som neskôr v Košiciach bral do kina kamarátov, akoby sme šli na hollywoodsky trhák. A bol to opäť časopis, tentoraz *Film a doba*, náhodou raz objavený v nejakom novinovom stánku, ktorý mi zoznam „túžobných filmov“ naplnil ďalšími dielami: Tsai Ming Liangovým *Vive L'Amour*, Pianom Jane Campion, *Orlandom* Sally Porter, Greenawayom, Sokurovom... Ale aj filmami českých tvorcov, ktoré zrazu opustili trezory a ponúkli mi nový závan vo vnímaní toho, čo je film. Ako krátke filmy Jana Švankmajera.

— Preto tvrdím, že je skvelé, ak každé pozretie filmu má svoj „príbeh“, lebo len vďaka nemu filmy žijú ďalej v nás. ◀

Synonymá

(Magic Box)

Motív úteku, úniku, zmeny prostredia a túžby naplniť nejaké životné poslanie je námetom bezpočtu filmových snímok. Podobné syndrómy „postihli“ aj mladého Izraelčana Yoava. V zajatí týchto pocitov sa po skončení povinnej vojenskej služby v domovine vyberie do Paríža, pevne rozhodnutý stať sa pravým Francúzom. Režisér a spoluautor scenára Nadav Lapid mu to neulahčuje. V rytme novovlnovej postavantgardy vláči svojho „kaki bláznivého Petrička“ od miesta k miestu, od udalosti k udalosti, od jedného sprievodcu kinému mentorovi či k perspektívnym partnerkám. Yoavove experimenty s cieľom stať sa pravým Francúzom narážajú napriek jeho urputnej snahe o asimiláciu na špecifickú komunikačno-kultúrnu bariéru. Stať sa pravým Francúzom sa zdá podobne komplikované, ako bolo pred rokmi „ťažké stať sa Švajčiarom“ a ešte ťažšie získať vytúženú „zelenú kartu“. Prvý Lapidov film v našej DVD distribúcii prináša jediná artovejšie zameraná edícia Be2Can. Film je na disku uložený vo formáte 2,35 : 1 vo francúzskom znení s českými titulkami. Žiadne ďalšie bonusové materiály na disku nie sú.

Neviditeľný

(Magic Box)

Román H. G. Wellsa *Neviditeľný* patrí k vyhľadávaným filmovým predlohám. Spája v sebe atraktivitu dramatického sci-fi príbehu a špeciálnych efektov sprevádzajúcich proces neviditeľnosti. Leigh Whannell vo svojom treťom autorskom celovečernom filme postavil osobu „nepriateľného“ vedca do úzadia a v dramatickom príbehu sa sústredil na týranú mladú ženu, ktorá v úvode filmu uniká zo svojej zlatej klietky. Traumatizovaná, paranoická a strachom paralyzovaná obeť, bohužiaľ, veľmi rýchlo zistí, že démoni z (ne) dávnej minulosti môžu nadobúdať až bolestne hmatateľné tvary. Po dynamickom a vtipnom filme *Upgrade* Whannell tentoraz preladil na temnú trilerovú vlnu. Necháva hrdinku, aby postupne spoznávala silu svojho protivníka, a pred diváka stavia otázku, ako nerovný súboj dopadne. Film v širokouhlom formáte 2,39 : 1 okrem kompletnej lokalizácie (originálne znenie, český dabing, české titulky) dopĺňajú pomerne rozsiahle bonusové materiály. Popri štandardnom komentári režiséra a scenáristu obsahuje disk aj niekoľko dokumentov súvisiacich s jeho nakrúcaním a pohľadom do zákulisia jeho vzniku.

Úsvit mrtvých

(Magic Box)

Zack Snyder začínal nakrúcaním reklám a videoklipov, ale patrí aj k pomerne úzkej skupine režisérrov, ktorých celovečerná prvotina výrazne prekonala všetky očakávania. S rozpočtom asi 20 miliónov dolárov, relatívne „nehviezdny“ obsadením a so striedmou, ale účinnou výpravou aktualizoval v roku 2004 legendárny zombie horor Georgea A. Romera z roku 1978. Snyder si z jeho predlohy vybral základnú premisu – skupinu ľudí uzavretú v ohraničenom priestore ohrozuje invázia živých mŕtvol – a pozvoľna plynúci originál zdynamizoval aj obrazovo ozvláštnil. Mnohé zábery a režijné nápady veľmi umne odkazujú tak na Romera a jeho prínos hororovému žánru, ako aj na tarantinovskú poctu zombie žánru ako takému. Distribútor, možno v rámci „komerčného“ pandemického plánu, pristúpil k reedícii DVD z roku 2004, nabitého bonusmi. Na trh sa teda vracia režisérska verzia filmu a s ňou na dnešné pomery opulentný bonusový materiál (audiokomentár tvorcov, dokumenty o nakrúcaní, krátky film). S výnimkou audiokomentára sú bonusy s českými titulkami a samotný film aj s dabingom.

— Jaroslav Procházka —

Petr Cífk, Václav Rybář & Matěj Svoboda: Encyklopedie akčního filmu

(XYZ, Praha, 2019, 263 strán)

Trojica redaktorov českého portálu *Moviezone* sa rozhodla, že vyplní medzeru na tamojšom (a teda i našom) knižnom trhu a ponúkne prehľad dôležitých akčných filmov. Čitateľov, ktorí pred príchodom každej akčnej novinky do kín netrpezlivo obracajú stránky kalendára, táto encyklopédia zrejme neohúri. Veľmi užitočná však môže byť pre divákov, pre ktorých dobové akčné snímky nie sú prvou ani druhou voľbou, no napriek tomu chcú získať základný prehľad a chcú vedieť viac nielen o amerických, ale aj ázijských akčných filmoch. Ktorý film urobil akčnú hviezdu z Gerarda Butlera? Kto je Gerard Butler? Aké tituly chrlilo kedysi slávne štúdio Shaw Brothers? Ako sa volá sci-fi, ktoré kedysi spustilo vlnu kyberpankových žánroviek a anime by dnes bez neho tak, ako ho poznáme, (aspoň podľa trojice autorov) neexistovalo? Ak odpovede na tieto otázky nepoznáte, ale chcete ich poznať, uvoľnene napísaná kniha zostavená z profilov filmov, režisérrov a hercov by vás mohla zaujať.

— mak —

čo robia

Peter Begányi

[režisér a producent]

S rakúskym novinárom a scenáristom Martinom Leidenfrostom a so Silvestrom Lavříkom aktuálne pracujem na scenári k filmu *Leidenfrostov prípad*, ktorého vývoj podporil aj AVF. S Arnoštom Goldflamom, Jiřím Havelkom a Hanou Lasicovou zase píšeme scenár k filmu *Dámska šatňa* podľa divadelnej predlohy Arnošta Goldflama. A ako vraví Jiří Havelka: „Som večne v developmente a večný čakať na podporu fondov.“

Jana Vlčková

[strihačka]

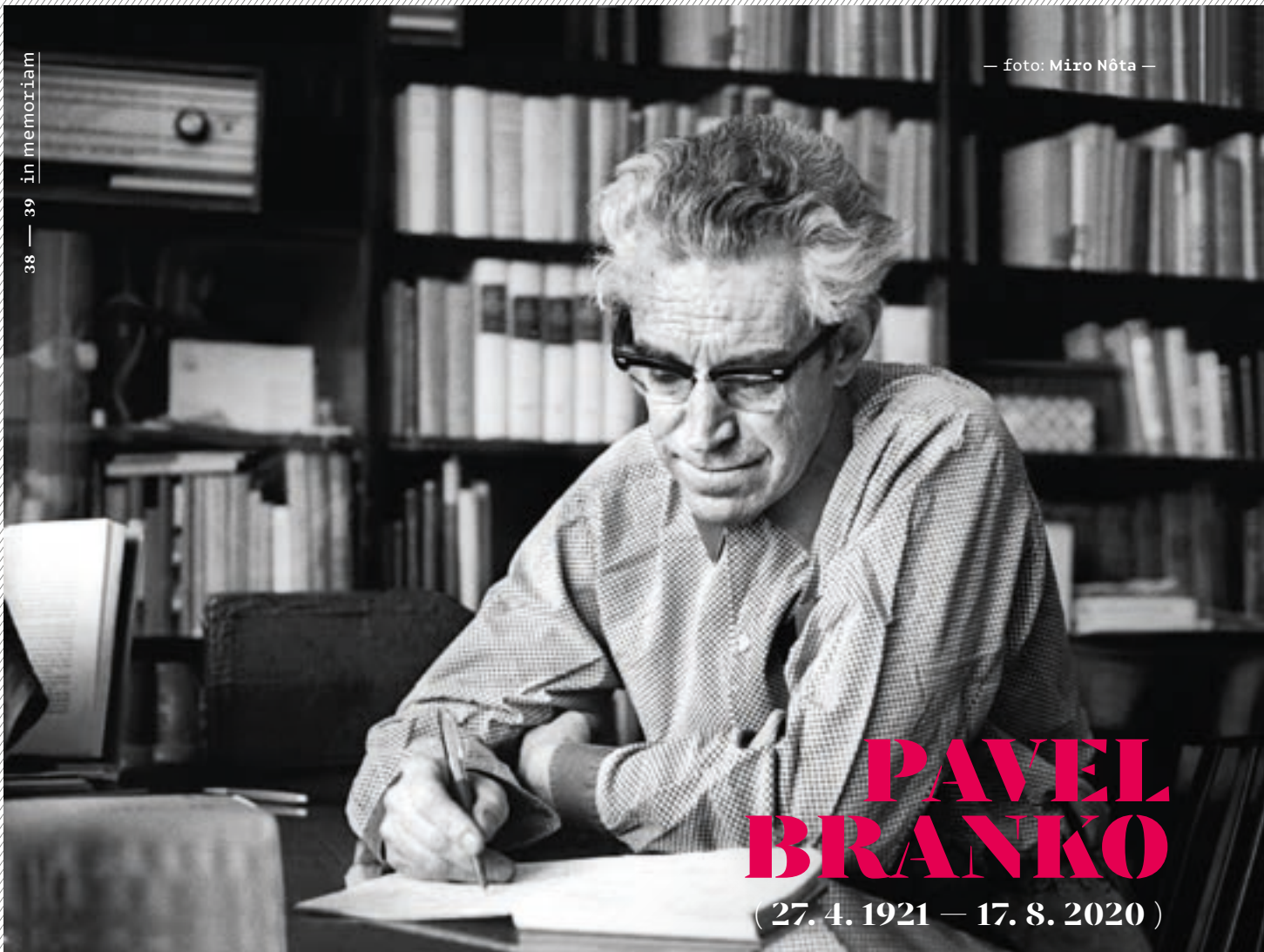
Uzatvárame práve s Olmom Omerzuom jeho nový celovečerný film s Miroslavom Donutilom v hlavnej úlohe (zatiaľ je bez názvu). Do toho sa občas vraciam do Bratislavy, aby sme s Robom Kirchoffom mohli pracovať na jeho dokumente *Všetci ľudia budú bratia* o Alexandrovi Dubčekovi. Čaká ma ešte netradičné televízne zacytenie divadelného predstavenia *Maloměstáci* v HaDivadle v Brne s Ivanom Burajom a intenzívne mesiace v strižni s Martinom Marečkom, s ktorým budeme dokončovať jeho časozberný observačný dokument o českom filmovom kritikovi Kamilovi Filovi.

Marek Urban

[producent]

Po troch dynamických a turbulentných rokoch prišla pandémia, ktorá veci zmenila. Aj vďaka nej som mal príležitosť spomaliť, vnímať novú realitu a zamyslieť sa, čo a ako ďalej. Viac času trávim doma s partnerkou a deťmi, užívame si leto, oddychujeme. Zbieram energiu, prepracovávam pozastavené či zmenené filmové projekty a upratujem staršie nedokončené. Po dvoch rokoch pripravujeme hlavnú časť nakrúcania filmu *Il Boemo* režiséra Petra Václava. S režisérkou Ivanou Hucíkovou a dramaturgičkou Ingrid Mayerovou rozmýšľame, ako dokrútiť dokumentárny film, ktorý sa má odohrávať na Slovensku a aj v Amerike, kam sa asi dlhší čas nedostaneme.

PAVEL BRANKO

(27. 4. 1921 — 17. 8. 2020)

Otvorený, presný, pripravený na každú polemiku

Rudolf Urc [režisér, dramaturg a publicista]

— S Pavlom Brankom som bol naposledy asi pred rokom, keď sme u neho doma s Danielom Bernátom robili rozhovor do *Film.sk*. Chodil po byte s paličkou a hľadal v skrini jednu zo svojich kníh, ktorú nám chcel dať, ale nevedel ju nájsť. Vrátil sa teda k počítaču, v ňom si vyhľadal, v ktorom regáli knihu nájde, išiel naspäť ku skrini a presne tam aj bola. Pavel Branko bol systematický a presný.

— Aj vážnu výhradu vedel povedať tak, že ste ju dokázali prijať. Niekedy aj s úsmevom. Mal svojský humor, intelektuálny, nie všetci ho hneď brali. Pamätám si jeden obrázok, ktorý emailoval na Vianoce priateľom: betlehem, Jozef, Mária, dieťaťko, prichádzajú traja kráľi – všetko v takej expresívnej, karikatúrnej skratke. Z betlehema vybieha človečik a kričí: Dievčatko! Narodilo sa dievčatko. Jednoduchý obrázok, ktorý kumuluje toľko vrstiev – nielen v rámci náboženstva a viery, ale aj histórie, ľudských vzťahov... Pavel Branko v živote pristupoval k veciam s takouto nadsádzkou a nesmierne ľudsky.

— V mnohom sme sa zhodli a nemal som často dôvod s ním polemizovať. Keď sme spoločne robili výber na 2-DVD *Slovenský dokumentárny film 60*, ktoré vyšlo vlni, isté polemiky boli, ale nešlo o žiadne zásadné nezhody. S ním však bola zaujímavá každá výmena názorov. Bol pripravený polemizovať na každú tému.

— Už o mojom absolventskom filme *Človek z Málince* (1959) písal veľmi korektne a objektívne, niektoré veci mi vytkol. Aj na ich základe som však pochopil, že ako kritik nechce autorovi ublížiť. Kritik aj kritizovaný sú totiž na jednej lodi. A hoci sa k niektorým mojím filmom vyjadroval kriticky, bolo mi sympatické, že hovorí otvorene – čo na srdci, to na jazyku. Otvorenosť bola podstatnou charakteristikou jeho nátury. Ľuďom s úprimnou filmárskou snahou to bolo sympatické a vyhľadávali jeho radu, ale našli sa aj iní. V istom období bol dosť kritický k niektorým dielam a autorom, najmä z hraného filmu, a tí sa mu začiatkom 70. rokov pomstili. Bola to dosť krutá ozvena jeho otvorenosti.

— Osobne sme sa prvýkrát stretli začiatkom 60. rokov, keď som bol hlavným dramaturgom dokumentárneho filmu. Považoval som si za povinnosť byť v kontakte s novinármi. Dokumentárnemu filmu sa sporadicky ve-

novali niekoľkí, ale Branko bol z celej tej partie jediný, ktorý sa ním zaoberal sústavne a cielavedome. Veľa o ňom vedel, veľa o ňom písal a mal k nemu bližšie ako k hranému filmu. Pozýval som ho na každú premiéru, dokonca aj keď sa púšťali ešte len „servisky“ a diskutovalo sa o konečnej podobe filmu – aj vtedy bol veľmi nápomocný. Chodieval s nami na rôzne hodnotenia, kritické semináre, bol s dokumentaristami v neustálom kontakte, asi ako jediný novinár. Takto sme sa stretávali až do 70. rokov.

— Potom bol odstihnutý od spoločenského života. Opäť to súviselo aj s jeho povahou. Nechcel ísť do konfliktov, ale nechcel ani slúžiť establišmentu. Po revolúcii sa zase objavil ako autor, ktorý v plnej zbroji hodnotí slovenské filmy. Dokumentaristov striedajúcich našu generáciu na ústupe nazval termínom Generácia 90, ktorý sa uchytil, a práve tejto generácii sa potom plne venoval. Aj pre jej príslušníkov bol autoritou, obracali sa na neho. Pri objavovaní slovenského dokumentárneho filmu 90. rokov urobil veľký kus práce.

— V ústraní zostal naozaj až v posledných mesiacoch, jeho mailly posmutneli, ale stále v nich bol podtón viery v život. Mal veľké šťastie, že mal pani Emku, volal ju Emík. Bola pre neho absolútnou oporou, fantastická, obetavá, neobyčajne sympatická. Bol to jeho anjel strážny. V poslednom maile mi napísal, že naša komunikácia už zostane jednosmerná, jeho kapacity klesli na nulu, rád si mailly prečíta, ale odpovedať už nevládze. Teraz sa to otočí. Už tu síce nie je, ale všetky texty, fejtóny, eseje, články a knihy o filmoch, o jazyku, o politike, všetko, čo napísal, môže stále prichádzať od neho k nám, pretože to všetko nám tu zanechal.

Nepatril k ľuďom, ktorým je všetko jasné na prvý pohľad

Dušan Hanák [režisér]

— Na pánovi Brankovi bolo cenné, čo povedal aj čo nepovedal. Poznal život i z jeho odvrátenej strany, prežil roky útrap a zatratenia. Najprv sa stal zrelým človekom, až potom priateľom filmu a filmárov, glosátorom filmov a múdрым, objektívnym kritikom. V krajine, kde si nikto nikoho neváži, to nie je málo.

— Nevzdal sa ideálov ľudskosti a tolerance, ale ani zásadných morálnych a estetických kritérií pri hodnotení filmov. Prvý raz som ho uvidel v potemnenej malej premietačke na Mostovej ulici. Sedel v prvom rade, zaujato hľadel na nový film z dielne dokumentaristov a zároveň šmátral rukou v taške s proviantom – z vojnových rokov mal pokazený žalúdok –, kládol si do úst kúsky potraviny a rozmýšľal o filme. Naposledy som ho videl v bývalom Filmovom klube, sedel na chodbe, v tvári mal ten oduševnený a zamyslený výraz a zdal sa mi úplne priesvitný, musím to povedať: duša v ňom svietila. Bol to slobodný človek. Nepatril k ľuďom, ktorým je všetko jasné na prvý pohľad, nič neskrýval a nič nepredstieral. Bol empatický a aj v tom, čo písal, vedel ľuďom pomôcť

a povzbudiť ich. Netúžil po moci v akejkolvek podobe, bol veľmi ľudský a spravodlivý a to v nás vyvoláva nádej, že jeho postoje a slová i hodnotenia vydržia skúšku času, ktorá presiahne naše životy, a budú smerodajné aj v budúcnosti.

Bol poctivý v názore, aj keď sa to nenosilo

Milan Černák [režisér]

— V šesťdesiatych rokoch boli v Štúdiu krátkych filmov najvyššou platformou hodnotení filmovej tvorby výročné tvorivé aktivity. Pred tvorcami všetkých profesií vystúpili filmoví kritici a analyzovali celú ročnú produkciu, čo bývalo aj s tzv. objednávkou tvorbou – filmami vytvorenými za iné než štátne peniaze – niekedy aj do 60 filmov.

— E. L. predniesol každoročne z piedestálu neomylného odborníka vzletným patetickým hlasom rovnakú myšlienku: že všetky filmy sú vlastne hlúpe.

— J. B. si zakladal na vysoko odbornej mikroanalýze, ktorú sme nie vždy dokázali pochopiť a rozšifrovať, s cieľom nájsť na filmoch najmä nedostatky.

— Pavel Branko bol iný. V každom, aj menej vydarenom filme sa snažil pochopiť autorov zámer, poslanstvo a vedel citlivo zhodnotiť, do akej miery sa mu ho podarilo realizovať. Nebol benevolentný, bol spravodlivo kritický. Ale bol uveriteľný a presvedčivý. Poctivý v názore aj v období, keď to ešte zďaleka nebolo samozrejmé. Radi sme ho počúvali, aj vďaka jeho precíznemu spôsobu vyjadrovania. Brankove myšlienky plynuli v logickom slede ako prúd osviežujúcej pramenistej vody, vážil každé slovo, dôverne poznal nuansy slovenského jazyka a využíval ich. V tom bol jeho prejav neopakovateľný.

— A to nielen v pripravenom texte, akým boli už spomínané hodnotenia. V každom verejnom vystúpení, ale i v bežnom rozhovore. Táto jeho nevšedná schopnosť ho zdobila do konca života, až po jeho posledné verejné vystúpenie.

— Sú v živote okamihy všedné, ale čímsi nadlho zapamätateľné. Také bolo pre mňa naše náhodné stretnutie niekedy začiatkom deväťdesiatych rokov na Hviezdoslavovom námestí. Pristavil ma so slovami: Ten *Alexy* (môj film z roku 1968!) má v sebe viac, ako som si pôvodne myslel. To vie priznať, hoci má v hlave stovky filmov, po toľkých rokoch len veľký kritik. Keď tadiaľ prechádzam, vždy si na tohto veľkého človeka spomeniem.

— Keď sa v období pražskej jari začala opäť ceniť aj hodnota jednotlivca, osobnosti, jeden z akademických ústavov zisťoval anketou medzi pracovníkmi v oblasti kultúry, ktoré tri osobnosti pozitívne ovplyvnili ich život a tvorbu. Jednou z mojich volieb bol vtedy Pavel Branko.

— Ani po polstoročí sa na tomto mojom výbere nič nezmenilo. Bol a ostane veľkým Človekom!

— foto: archív SFÚ —

Pavel Branko, Rudolf Urc a Milan Černák —

Predbiehanie doby (Moje výpisky z Pavla Branka)

Zuzana Piussi [režisérka]

— Obrátili sa na mňa z viacerých médií, aby som napísala spomienku na Pavla Branka, s ktorým som natočila film *Hrdina našich čias*. Pavel Branko bol človek otvorenej a spravodlivej spoločnosti, preto kritizoval každú spoločnosť, v ktorej žil, a to nielen prostredníctvom filmovej kritiky. Spomeniem pár jeho myšlienok, o ktorých sme veľa debatovali.

— *Bud' prežije kapitalizmus, alebo planéta. Kapitalizmus premení planétu na veľké smetisko, kapitalizmus je silnejší ako akýkoľvek rozum. Kultúrna hegemonia kapitálu a moc peňazí spôsobila úplnú kontrolu myslenia. Vytvoril sa svet, kde každý odporca kapitalizmu je nepriateľ spoločnosti.*

— Trápil sa tým, že médiá nechcú uverejňovať jeho kritický postoj ku kapitalizmu; buduje sa jeho nekonfliktný obraz intelektuála, ktorý prežil koncentrák a bojoval proti komunizmu, ale na jeho pohľad na dnešnú spoločnosť sa nikto nepýta. A tak premýšľal o filme, písal o ňom, miloval spoločenskokritické filmy, najviac si spomínam na debaty o Kenovi Loachovi.

— Spomeniem aj pár jeho myšlienok o filme a filmovej kritike:

— *Presadiť vo filme provokatívnu myšlienku je pod tlakom konzumizmu veľmi ťažké.*

— *Orwellova konštanta je v tom, že sú režiséri, ktorí tvoria pre menšinu a vždy budú menšinou. Hovoriť, že je krásne byť menšinou, je klamstvo samého seba, také smiešne uspokojovanie seba samého.*

— *Každý režisér chce svojím filmom zapôsobiť a oslovit čo najviac ľudí.*

— *Filmová kritika sa stala prerozprávaním obsahu filmu.*

— *Filmová kritika by nemala byť o tom, čo, ale ako.*

— *Vo filmovej kritike chýba nadosobná a spoločenská poschodie.*

— *Filmy sa interpretujú ako umelecké dielo, ale chýba reflektovanie zo spoločenského hľadiska.*

— *Od filmu teraz žiadame iba dve veci: aby to veľa nestálo a aby to malo veľa divákov. Ale našťastie sú vždy ľudia, ktorí sú blázni!*

— *Na záver moja najobľúbenejšia radikálna myšlienka v kontexte ekologickej krízy, ktorú vyslovil pred desiatimi rokmi: *Strom má väčšiu hodnotu ako človek.** ◀

— text: Matuš Kvasnička —
— foto: Štefan Baroš —

ĽUDOVÍT HANÁK

(27. 10. 1940 – 19. 8. 2020)

Akademický maliar, ale najmä dokumentarista, kameraman a režisér Ľudovít Hanák, ktorý spolupracoval s RTVS aj so zahraničnými televíziami a vo svojich filmoch sa venoval najmä ekosystémom vody, zomrel vo veku nedožitých 80 rokov. Jeho posledný film *Rovina, hmly a biela farba* mal televíznu premiéru vlni v novembri.

— „Obdivujem ho, bol odo mňa o šesť rokov starší. Chcel by som sa tak ako on venovať prírode takmer do posledného dychu,“ hovorí pre *Film.sk* Hanákov kolega, dokumentarista Zdeno Vlach. Kým Vlachovou doménou sú Karpaty, Hanák sa roky venoval Dunaju, nakrúcal pod vodou a chodil aj na expedície do sveta, na ktorých sa potápal a filmoval vo viacerých moriach aj oceánoch. „Bolo pre mňa úžasné vidieť a zažiť vďaka jeho filmom to, čo sa odohráva pod vodou,“ hovorí Vlach. „V takej miere a tak dlho sa vodnej problematike, dunajskej prírode a nakrúcaniu pod vodou Dunaja u nás nikto nevenoval, v tom je určite výnimočný,“ dodáva Vlach s tým, že keď potreboval do niektorého zo svojich filmov zábery spod vody, vedel, na koho sa má obrátiť.

— Ľudovít Hanák študoval monumentálnu maľbu u profesora Petra Matejku. V 70. a 80. rokoch realizoval množstvo diel do architektúry, ktorými si zarábala aj na svoju narastajúcu vášeň pre potápanie a neskôr i filmovanie. Na Slovensku patril k prvým, ktorí brali kameru pravidelne so sebou do vody, aby zaznamenali fascinujúci svet pod hladinou. „Dnes je technika úplne inde. Robilo sa na klasický film a ten bol drahý, meter stál jeden dolár, surovinou ste museli šetriť,“ spomína Vlach. Spolu s kolegom často žasli nad možnosťami dnešnej techniky. Filmové cievky, na ktoré Hanák kedysi zaznamenával dianie pod vodou, mali kapacitu tri minúty. Potom sa bolo treba vždy vynoriť, osušiť kameru, vymeniť cievku za ďalšiu trojminútovú a ísť naspäť do vody. Celý proces vysvetlil v obsiahlom rozhovore v Online lexikóne slovenských filmových tvorcov na stránkach *ftf.vsmu.sk*. „Dnes si človek niečo nakrúti a doma si to hneď pozrie na veľkej obrazovke. Vtedy ste niečo nakrútili a dva týždne trvalo, kým to vyvolali. A porovnávať sa nedá ani kvalita,“ objasňuje Vlach.

— Hanák nakrútil desiatky prevažne televíznych dokumentov, ako *Pozor na amura* (1993), *Návrat rieky* (1994), *Mrazom spútaná, snehom prikrýta* (1998), *Dunaj – hľadanie čistej vody* (2008), *Rovina – miesto pre zázrak* (2014) a mnohé ďalšie. Vytvoril aj seriály *Expedícia Červené more* (1991) a *Skryté svety* (2002 – 2003). Za svoju tvorbu získal Zvláštnu cenu na festivale *Mondial de L'Image Sous-Marine* v Antibes (1988), *Striebornú palmu* na festivale *International Cine Submarine* v San Sebastiane (1990) a mnohé ocenenia na Medzinárodnom festivale potápačských filmov v Tachove. V prvej polovici 90. rokov bol ako potápač, kameraman a režisér členom expedície, ktorá ako prvá oboplávala svet na slovenskej jachte Zuzana.

— Vo svojom najnovšom filme chcel Hanák využiť desaťročia budovaný dunajský archív a štvrtstoročie po spustení vodného diela Gabčíkovo – Nagymaros ukázať jeho environmentálny dopad. Pôvodné prostredia Dunaja z archívnych záberov chcel porovnať so súčasnosťou, keď v nich chýbajú kedysi bežné druhy rýb aj obojživelníky. Z celého ekosystému mizne křistálová priesaková voda, ktorá bola podľa Hanáka v tajomných ramenách a kanáloch kedysi fenoménom dunajského lesa. „Bol smutný a trápiho ho, ako príroda odchádza. Chcel ľuďom ukázať, čo všetko sa zmenilo. To môže len človek, ktorý sa tomu venuje niekoľko desiatok rokov. Takéto zábery získavajú hodnotu práve časom,“ dodáva Vlach. V námete filmu *Dunaj 25 rokov po*, ktorý už nestihol dokončiť, Hanák napísal: „Potápal som sa a ako jediný na Slovensku som aj pod vodou dlhodobo filmoval tieto vzácne ekosystémy vody. Mojim obrazom a bezprostredným pozorovaním je ťažké oponovať. Ako na dlani ponúkajú svoje svedectvo.“ ◀

— text: Denisa Jašová / doktorandka
na Katedre audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU
foto: archív SFÚ/Margita Skoumalová —

KAROL KRŠKA

Údelom priekopníkov je zdolať na prvý pohľad neprekonateľné prekážky a ich odmenou sú autentické skúsenosti, ktoré sa časom zúročia a prinášajú ovocie. Svoje o tom vedel aj Karol Krška. V profesijnom životopise jedného z najúspešnejších profesionálnych kameramanov na Slovensku, ktorý bol zároveň jedným z prvých majstrov tejto profesie u nás, nájdeme mnoho prvenstiev. Krška sa narodil pred 100 rokmi, 6. septembra 1920.

— „Kameraman, ktorého rukopis nesie prvá československo-sovietska spolupráca, prvý slovenský hraný film po oslobodení, prvý slovenský farebný celovečerný film, prvý koprodukčný film s juhoslovanským režisérom D. Vukotičom (už vtedy nositeľom Oscara),“ menoval v roku 1984 Marián Pauer v týždenníku *Nové slovo* Krškove pracovné milníky. A dalo by sa pokračovať.

— Karol Krška pochádzal z moravského Slovácka. Cit pre poetické vizuálne vyjadrovanie, ktoré pozorujeme v jeho záberoch ľudových motívov a prírody, má zaiste korene aj v tomto rázovitom prostredí. Z Koryčian, kde sa narodil, sa však už v mladom veku spolu s matkou a bratom presťahoval do Bratislavy a po krátkom štúdiu na reálnej škole sa rozhodol nastúpiť na novootvorený celoročný kurz pre kinetickú fotografiu a kinematografiu na Škole umeleckých remesiel. Už týmto rozhodnutím sa zapísal do histórie slovenskej kinematografie. Kurz pod vedením Karola Plicku bol prvým oficiálnym vzdelávacím programom pre adeptov filmového umenia v dejinách slovenského školstva, no netrval dlho. Otvorili ho na jeseň 1938 a na jar 1939 školu i kurz zrušili. Krška sa však od Plicku veľa naučil aj za taký pomerne krátky čas. Remeslu sa zakrátko mohol priučiť aj od českého kameramana Jana Stallicha ako jeho asistent vo Viedni v ateliéroch spoločnosti Wien-Film. V tom čase mal už Stallich na konte pár desiatok titulov, medzi nimi veľkofilm *Svätý Václav* (1929) či *Machatého Extázu* (1932).

— Výraznú úlohu v Krškovej kariére zohrala práca pre novovzniknutú filmovú spoločnosť *Nástup* v čase druhej svetovej vojny a predovšetkým Slovenského národného povstania. Stal sa jedným z prvých členov Armádneho filmu a jeho zbraňou v partizánskom boji bola kamera. Viaceré unikátne zábery, ktoré vtedy ako spravodajca

natočil, sa stali základom dokumentárneho film Paľa Bielika *Za slobodu* (1945). Jednou z dominantných tém filmových diel sa po oslobodení stalo práve Povstanie; jeho účastníci Krška a Bielik nakrútili *Vlčie diery* (1948) a k tematike sa vrátili aj neskôr v ďalšom významnom povstaleckom filme *Kapitán Dabač* (1959).

— Od päťdesiatych až po koniec sedemdesiatych rokov spolupracoval Karol Krška s mnohými výraznými režisérmi svojej doby. Nakrúcal s Josefom Machom (*Rodná zem*, 1953), so Stanislavom Barabášom (*Trio Angelos*, 1963), s Andrejom Lettrichom (*Archimedov zákon*, 1964; *Vrah zo záhrobia*, 1966; *Volanie démonov*, 1967) či s Dušanom Vukotičom (koprodukčný juhoslovanský *Siedmy kontinent*, 1966). V 60. rokoch sa začala aj Krškova neskôr častá spolupráca s režisérom Martinom Hollým. Divácky obľúbené snímky *Medená veža* (1970) a jej voľné pokračovanie *Orlie pierko* (1971) vynikajú vďaka Krškovej kamere dokonalým spojením dokumentárneho štýlu a lyrického zachytenia prírodných krás Slovenska.

— Aj po odchode do filmového dôchodku sa Karol Krška zaujímal o aktuálne, predovšetkým domáce filmové dianie. V rozhovoroch často spomínal možnosti, ktoré mali noví mladí tvorcovia z technickej stránky a zdôrazňoval schopnosť prijať kritiku. V rozhovore s Gizelou Mihálikovou vo štvrtročníku *Bratislava* zhodnotil v roku 1977 cestu, ktorou prešla slovenská kinematografia a on spolu s ňou, takto: „Slovenský film dostal do vienkla lásku, pracovitost a nadšenie nás, čo sme stáli pri jeho kolíske a prvých nespelych samostatných krôčkoch, veriac v jeho budúcnosť a ďalší rast. Dnes už kráča radostne – sám a statočne. Zostáva mi trvale hrejivý vnútorný pocit – životná satisfakcia – že sme boli pri jeho zrode a že sme nežili len tak, nadarmo.“

— text: Barbora Gvozdjaková —
foto: archív SFÚ/Václav Polák —

DUŠAN BLAŠKOVÍČ

Robustný zjav Dušana Blaškoviča využívali filmári pri jeho obsadzovaní do postáv krémárov, richtárov či riaditeľov. Jeho neprehliadnutelnú postavu a hlboký hlas diváci dobre poznali. Jeden z najobsadzovanejších slovenských hercov patril k prvým absolventom herectva na bratislavskej VŠMU. Narodil v Dubnici nad Váhom 11. septembra pred 90 rokmi.

— Prvou Blaškovičovou filmovou rolou bol Tóno Mikleš, jeden z hlavných iniciátorov vzbury slovenských vojakov v srbskej dedine Kragujevac v dráme Paľa Bielika *Štyridsaťštyri* (1957). O rok neskôr si zahral v *Dázdniuku svätého Petra* (1958, r. Frigyes Bán a Vladislav Pavlovič). S Palom Bielikom sa opätovne stretol pri natáčaní historického dvojdielného filmu *Jánošík* (1962 – 1963), v ktorom stvárnil zbojníka Surovca. Svoj vzťah k Bielikovi opísal v časopise *Film a divadlo*: „Veľký učiteľ – veľký kamarát. Jeho prácu si veľmi vážim nielen preto, že ma „objavil“, ale preto, že bol ochotný nieť kožu na trh... Bolo treba začínať od filmovej abecedy. Hovorí sa, že Werich je pri nakrúcaní trpezlivý, ale koľko trpezlivosti musel mať Paľo Bielik... Bola to veľmi namáhavá, ale veľmi pekná robota. Snažil som sa nesklamáť. Filmová spolupráca bola obojstranne prospešná.“

— Spoluprácu s Bielikom opisoval Blaškovič aj v dobovom rozhovore v denníku *Ľud*. „Paľo Bielik je nesporne najlepší slovenský režisér. Na jeho metódu si nemôže skutočne herec sťažovať. Predovšetkým rešpektuje, čo herec donesie pred kameru, a to je pre účinkujúceho veľká vec. Pritom vie bez narušenia vlastnej herecovej predstavivosti umelca patrične usmerniť a poradiť mu,“ povedal Blaškovič, na ktorého Bielika upozornila jeho manželka Marta Černická. S ňou sa herec spoznal na škole.

— Mladého Blaškoviča viedli počas štúdia na VŠMU veľké mená ako Jozef Budský či Karol L. Zachar. Počas štvrtého ročníka štúdia získal ročné herecké angažmán v mládežníckom súbore bratislavského divadla *Nová scéna* (1953 – 1954), s ktorým spolupracoval aj rok predtým. Po skončení školy pôsobil šesť rokov v Krajevom divadle v Nitre (1954 – 1962), odkiaľ v roku 1962 odišiel spolu s Antonom Koreňčim, Vladom Müllerom a Vierou Strniskovou a vrátil sa na Novú scénu, kde v rokoch 1971 až 1975 pôsobil aj ako umelecký šéf. V tom čase sa stiahol

z divadelných dosiek, divákovi sa však pomerne často prihovárал prostredníctvom postáv v mnohých televíznych inscenáciách. Od roku 1982 bol členom činohry Slovenského národného divadla.

— Dušan Blaškovič predstavoval typ tzv. psychologicko-realistického herectva. Bol neprehliadnutelný svojou silnejšou postavou a hlbokým hlasom. Stvárňoval komické i vážnejšie postavy, dobráckych chlapíkov aj drsnejšie povahy. V divadle, vo filme aj v televízii vytvoril desiatky rôznorodých postáv.

— Dušan Blaškovič sa angažoval aj politicky. Do komunistckej strany vstúpil na prahu dospelosti a bol dlhoročným funkcionárom straníckej organizácie.

— V 60. rokoch sa Blaškovič objavil aj v takých filmoch ako *Námestie svätej Alžbety* (1965, r. V. Bahna, postava Zavalitého) či *Slávnosť v botanickej záhrade* (1967, r. E. Havetta, postava kováča). Diváci ho poznajú aj ako Ondra z družiny *Pacha, hybského zbojníka* (1975) režiséra Martina Ťapáka. Všíkali si ho aj českí režiséri: zahral svojrázneho šoféra Laca Gaboviča v dráme *Křižovatky* (1959, r. P. Blumenfeld), richtára v psychologickom snímke *Zbabělec* (1961, r. J. Weiss) či veliteľa partizánov v balade *Bílá oblaka* (1962, r. L. Helge). Z Blaškovičovej televíznej tvorby možno pripomenúť tituly *Canarisova krvavá hviezda* (1966, r. O. Haas), seriál *A. C. Dupin zasahuje* (1971, r. M. Hollý) či populárneho *Sváka Ragana* (1976, r. M. Ťapák). Mnohí si ho pamätajú ako richtára Babinského z Lettrichovho *Červeného vína* (1976). Svoj hlas prepožičal postavám vo viacerých rozhlasových hrách, napríklad v adaptácii *Malého princa* (1988). Svoj posledný televízny film *Opojenie z premeny* (r. J. Zeman) podľa novely Stefana Zweiga nakrútil v roku 1998. Zomrel v roku 2001 vo veku 71 rokov. ◀

Deň po v Žiline. Apokalypsa s optimizmom aj humorom

Bábkové, kreslené, digitálne animované alebo rozpoňované cez stop motion. Farebné aj čiernobiele, na vážne témy, abstraktné aj bláznivé výstrely. Po roku sa konal ďalší ročník žilinskej Fest Anče, ktorý opäť ukázal nekonečné možnosti animovaného filmu.

Idem po cigarety —

— Začínajúca sa druhá vlna pandémie v čase, keď svet ledva lapil dych po tej prvej. Plánovanie v čase, keď zajtra môže byť všetko naopak. Strach z neznámeho na jednej strane, na druhej túžba tento strach prekonať. Pred rokom by to znelo ako anotácia sci-fi filmu, dnes v ňom hráme všetci. Trinásty ročník Medzinárodného festivalu animácie Fest Anča (27. – 30. 8. 2020) sa odohral v krátkom výdychu, ktorý sme si mohli v lete dopriať. O návrate do normálu sa však hovoriť nedá. Organizátori nastavili festival na bezpečnú rýchlosť, čo znamenalo preriedené sedenie v sálach, povinnosť nosiť rúško v interiéroch, povinnú dezinfekciu rúk či menej zahraničných hostí a návštevníkov. Mierne obmedzujúce opatrenia však neubrali zážitky z plátna. Pre festivaly je to

dobrá správa – dá sa to, aj keď do istej miery oklieštene. V Žiline dokonca nová situácia „zahrala“ do témy festivalu – Deň po. Na akýsi apokalyptický koniec to však vôbec nevyzeralo. Sály boli zaplnené, na otvorenom priestranstve prebiehal networking a profesionáli sa mohli porozprávať o tom, čo ich zaujíma, na industry programe.

— Pestrý bol už aj samotný prístup k ťažiskovej sekcii Deň po. Česká kurátorka Eliška Děcká totiž nesišla po prvoplánovom výklade témy, práve naopak, vniesla do nej nádej, optimizmus, ba aj humor. Na plátne sa nepremietali len globálne, ale najmä osobné apokalypsy, ku ktorým má predsa len každý divák bližšie, či už je to pocit prázdnoty a nevyužitých šancí štyridsiatnika Boba, osamelosť a odlišnosť paradajkového

muža, alebo boj so závislosťou. Mimochodom, festival ponúkol výborný švédsky dokument *Ja som vyhral* Jonasa Odella. Cez postavy avatarov prináša výpovede troch ľudí, ktorí zvíťazili nad závislosťou od počítačových hier. S témou súviseli aj niektoré celovečerné filmy, ktoré sa dostali do programu. Napríklad aj animovaná adaptácia manga komiksu *Bosý Gen* Moriho Masakiho. Snímka vznikla pred takmer štyridsiatimi rokmi a zaznamenáva udalosti tesne pred dopadom atómovej bomby na Hirošimu a po ňom. Animácia vykresľuje hrozivú udalosť podľa spomienok Masakiho, ktorý mal v čase bezprecedentného útoku desať rokov. Scény s rozpadajúcimi sa ľudskými telami, horiacimi štvrtami, rozdrvenými budovami či leptajúcim dažďom vyvolávajú zimomriavky, no sú zároveň aj scénami neoblomnej odhodlanosti prežiť a raz sa opäť tešiť zo života.

— Z rovnakej dekády bol aj ďalší celovečerný film, dlhometrážny debut Jana Švankmajera *Něco z Alenky* ktorý vznikol v roku 1988 a pripomenul silu detskej imaginácie. So známym rozprávkovým príbehom naložil

Tom má rastlinu —

— Fest Anča, to sú aj bohato zaplnené súťažné sekcie. Hlavnú cenu Anča Award získal krátky film francúzskeho režiséra Osmana Cerfona *Idem po cigarety*, príbeh dvanásťročného Jonathana, ktorý vyrastá bez otca, iba s matkou a so sestrou. Čestné uznanie získal estónsky film *Kozmonaut* režiséra Kaspara Jancisa. Slovenskú cenu si odniesli animátori Michaela Mihályi a David Štumpf za medzinárodne úspešný film *Sh_t Happens*. Čestné uznanie získala Veronika Kocourková s *Povodňou*, ktorá je súčasťou jej série večerníčkov *Tresky plesky*. Študentskú súťaž vyhral dánsky film *Tom má rastlinu* Thinh Nguyen, čestné uznanie odovzdali polskej režisérke Barbare Rupik za film *Dušíčka*.

— V súťaži hudobných videoklipov porotu najviac zaujali autorky videoklipu *P/\ST: Tíseň* Bety Suchanová a Nora Štrbová. Čestné uznanie patrí americkému animátorovi Calebovi Woodovi s klipom *Lightning Bolt: Blow To The Head*. Anča Kids' Award vyhral grécky režisér Fokion Xenos s filmom *Vlna horúčav*, ktorý bol, mimochodom, jediným filmom v tejto súťaži bez zvieracích hrdinov, čo,

Kozmonaut —

Švankmajer podľa vlastných predstáv. Jeho osviežujúca hra s obyčajnými predmetmi, akých máme doma plné šuplíky, okamžite prináša nadšenie z animácie. Vzrušenie z nej však dokáže sprostredkovať aj najmladšia generácia tvorcov z Česka. V sekcii venovanej FAMU (aj s tvorbou slovenských študentov) bolo hneď niekoľko parádnych kúskov. Najviac zaujala oceňovaná *Dcéra*. Režisérka Daria Kashcheeva v nej vyrozprávala silný príbeh o komplikovanom vzťahu dcéry a otca pomocou dynamických pohľadov, ktoré evokovali ručnú kameru.

— Aj keď festival tento rok priniesol menej hostí, do programu zaradil profil autorskej dvojice *Ové Pictures*. Michaela Čopíková a Veronika Obertová v Žiline rekapitulovali desať rokov svojej tvorby. Podnetná bola aj časť pre filmových profesionálov, v rámci ktorej sa nielen predstavili niektoré projekty, štúdiá a školy, ale konala sa aj debata producentky a režisérky Kataríny Kerekesovej, riaditeľa AVF Martina Šmatláka a šéfdramaturga detskej tvorby RTVS Vladimíra Balka. Diskutovali aj o tom, čo brzdí detskú tvorbu a jej rozlet do sveta.

zdá sa, detskú porotu nielenže neodradilo, ale naopak zaujalo. „Veľmi sa teším, že tento rok sme mohli ponúknuť kvalitný výber, v ktorom sa objavili zaujímavé filmy nielen z naratívnej, ale aj z experimentálnej a psychedelickej animácie. Výber v hlavnej súťaži je na veľmi vysokej úrovni. Takisto mám radosť zo silného zastúpenia lokálnej tvorby v súťažných sekciami a medzi ocenenými – je to dôkaz, že domáci tvorcovia dokážu produkovať kvalitu, ktorá rezonuje aj medzinárodne,“ povedala na záver 13. Fest Anče jej riaditeľka Ivana Sujová.

Únik na sto spôsobov

Pár týždňov predtým, ako začali platiť sprísnené epidemiologické opatrenia, ktoré od septembra opäť okliešťujú programy mnohých kultúrnych podujatí a viaceré aj rušia, sa v Banskej Štiavnici v pomerne bezstarostnej atmosfére uskutočnil 22. ročník Letného filmového festivalu 4 živly.

Organizátori zohľadnili špecifickosť aktuálneho ročníka nielen hygienickou prípravou či skrátením festivalu o jeden deň, ale aj výberom témy a programovou ponukou. Festivalový exit znamenal pre mnohých účastníkov únik z každodennosti a horúcich miest, ale aj únik do festivalového sveta takmer v rovnakej podobe, akú sme poznali pred koronakrízou. Dokonca by sa dalo povedať, že programovým vylepšením a prienikom do online priestoru vďaka spolupráci s portálom DAFilms získali 4 živly nový rozmer. A hoci mnohí kinofili vnímajú zníženú kvalitu zvuku pri premietaniach v pleníri ako nedostatok, tento rok sa štiavnický amfiteáter zrejme všetkým javil ako záračný priestor. V uzavretej sále kina Akademik, ktorá sa pri plnej obsadenosti dost ľahko vydýcha, zase diváci zodpovedne dodržiavali povinnosť prekryvať si horné dýchacie cesty rúškami. A ak si niekto potreboval výraznejšie vydýchnuť, mesto núkalo rýchly exit do kopcov alebo k tajchom.

Tému uchopili programoví dramaturgovia dost voľne. Exit vymedzili občas pozitívne, občas negatívne. A keďže každá divácka cesta festivalom je jedinečná, mohli tohtoročné 4 živly získať v závislosti od účastníckych preferencií optimistický aj bezútešný tón.

Popri detských animovaných snímkach nabádal k úniku do fantázie napríklad film *Tuvalu* Veita Harlana. Viaceré diela tematizovali únik, ku ktorému dochádzalo pod kultúrnym či environmentálnym tlakom, ako dokument *Kiruna – krásny nový svet* či postkoloniálne *Dcéry prachu*. Ďalší únik bol doslovný, z väzenia, v kultovom filme Jima Jarmuscha *Mimo zákona*. Krátke filmy z archívu SFÚ zase ukázali, ako obyvatelia socialistického Československa unikali od všednej pracovnej každodennosti počas víkendov, rekreácií alebo – filmových festivalov.

Viacerí hrdinovia zase našli únik v drogách, alkohole, prípadne až v smrti. Zástupcami ťažkých tém

boli na tohtoročných 4 živloch – popri slovenskom koncerte intenzít a energií s názvom *Punk je hneď!* a so živým hudobným sprievodom Davida Kollara – predovšetkým snímky *Dlhaňa*, *Wojaczek* a *Climax*. *Dlhaňa* je dráma Kantemira Balagova o dvoch mladých ženách, veteránkach druhej svetovej vojny, a o ich úsilí uniknúť traumám a zaradiť sa do mierového života. *Wojaczek* v réžii Lecha Majewského a s básnikom Krzysztofom Siwczykom v hlavnej úlohe je zasa portrétom poľského básnika Rafała Wojaczeka, postaveným na fikčných scénach z jeho krátkeho, no intenzívneho života, plného útrap z rozumu a rozjatreného vnímania. A napokon *Climax* Gaspara Noého priniesol priam až fyzicky neznesiteľné obrazy večierka skupiny tanečníkov kdesi v horách, ktorý sa údajne pod vplyvom zvláštnej sangrie zvrhol na pekelný trip. Všetky tri filmy dômyselne narábali s obsahom i formou a boli zrejme tým najpôsobivejším, čo 4 živly tento rok ponúkli.

Únikom pred stereotypným zobrazovaním alkoholizmu, ale i žien bol aj bizarný, z naratívneho hľadiska radikálny a formálne extravagantný *camp* film Ulrike Ottinger *Listok do nenávratna*. Naopak, road-movie *Vanishing Point*, ktorého naratívny minimalizmus bol hodenou rukavicou aj takej *Bezstarostnej jazde*, bol zvláštnym portrétom nepreniknuteľného mužského čudáctva. Obom snímkam roky, ktoré uplynuli od ich vzniku, významne pridali na pôvabe.

Okrem filmového programu ponúkli 4 živly aj množstvo sprievodných podujatí. Niektoré sa odohrávali pod holým nebom na terasách kaviarní a núkali únik z uzavretých priestorov. Súčasťou festivalu boli koncerty, diskusia o eskapizme, čítačka poézie či výstava Potulnej galérie Blokáda extrémizmu. Festival sa tak na niekoľko dní stal návratom do starých čias, nabitých kultúrou, keď bolo akcií toľko, až nám občas unikali.

MFF Locarno 2020: Záchranná misia

Medzinárodný filmový festival v Locarne, jeden z najstarších na svete, v dobe pandémie pretransformoval svoju tradičnú štruktúru. Nezmenil svoje hlavné poslanie, iba ho v čase núdze adekvátne zdôraznil.

Pandémia sa výrazne podpísala na filmovom priemysle, či už ide o oblasť produkcie, alebo o procesy distribúcie, a existenčne zasiahla aj filmové festivaly. Zatiaľ čo organizátori niektorých zrušili plánovaný ročník 2020, iní preniesli filmové podujatie z fyzickej podoby do virtuálnej. Ďalšie, vrátane Locarna, skombinovali prvky fyzického a virtuálneho podujatia. Uvoľnenie protiepidemických opatrení umožnilo organizátorom usporiadať fyzický festival aspoň ako gesto smerom k domácej publiku a k tradícii cinefilie.

Festival reagoval na núdzovú situáciu nielen v tlačových správach, ale aj priamo. Organizátori zrušili plánovaný 73. ročník prehliadky a namiesto nej pripravili mimoriadnu verziu pod názvom Locarno 2020: Za budúcnosť filmov. Vyjadrenie solidarity filmovému priemyslu nezostalo iba v symbolickej rovine. Hlavnú súťaž celovečerných filmov nahradila súťaž filmových projektov pod názvom Filmy po zajtrajšku. Predstavila tituly, ktoré pandémie prerušila v štádiu príprav. Z 545 prihlásených projektov zo 101 krajín vybrali do súťaže 10 medzinárodných a 10 švajčiarskych pripravovaných filmov, ktoré sa uchádzali o granty na podporu vývoja a produkcie. Vo výbere zo sveta sa ocitli najvýznamnejší autori súčasnej kinematografie, ako napríklad Lisandro Alonso, Wang Bing, Lav Diaz, Miguel Gomes či Lucrecia Martel, ale aj pripravované diela nastupujúcej generácie talentov, ako sú Juliana Rojas, Axelle Ropert či Helena Wittmann.

Odborná porota pod vedením americkej režisérky Kelly Reichart, ktorej najnovší film *First Cow* mal premiéru v Berlíne a otváral špeciálny ročník Locarna, udelila hlavnú cenu projektu Lucrecie Martel *Chocobar*. Hybridný kreatívny dokument sa zameriava na atentát na aktivistu Javiera Chocobara. Z medzinárodných projektov ocenili aj pripravovaný film portugalského režiséra Miguela Gomesa *Savagery (Selvajarija)*. Témou adaptácie knihy Euclidesa da Cunhu *Os Sertões* je masakra 15 000 obyvateľov Canudosu, ktorí sa v roku 1897 stali obeťami náboženskej sekty vojakov z čerstvo založenej Brazílskej republiky.

Svoju minulosť oslávil festival špeciálnou retrospektívou. Kurátormi antológie filmov z rokov 1948 až 2019 sa stali aj filmári, ktorých projekty sa objavili v súťaži Filmy po zajtrajšku. Filipínsky režisér Lav Diaz do výberu zaradil formálne inovatívny film Michaela Hanekeho *Siedmy kontinent* (1989), mladý francúzsky režisér Elie Grappe zasa dokumentárny film *M* (2018) režisérky Yolande Zauberman. Venuje sa v ňom systematickému

sexuálnemu zneužívaniu v ultraortodoxnej židovskej komunite. Všetky retrospektívne filmy sa dali vidieť na partnerskej streamovacej platforme MUBI, ku ktorej mali prístup diváci z celého sveta.

Festival vyzdvihol aj talentovaných tvorcov na začiatku kariéry. Budúcnosť kinematografie podporil uvedením ich krátkych filmov v sekcii Pardi di Domani, ktorá býva aj súčasťou štandardnej programovej štruktúry, no pri bežnej prevádzke sa jej nedostáva až toľko pozornosti. Išlo o jedinú sekciu, kde tento rok uviedli hotové nové filmy.

V duchu tradície Locarna sa po boku naratívne hlbavých príbehov objavovali experimentálne filmy. Kazachská režisérka Zhannat Alshanova mapuje v krátkometrážnej snímke *History of Civilization* posledný deň vysokoškolskej tuteurky, ktorá sa rozhodla odísť z Kazachstanu do Londýna. Rozlúčková noc, počas ktorej ju prijme kolektív jej študentov, vyvolá novú dilemu. Napriek realistickému spracovaniu sa dá na film nazerať žánrovou prizmou príbehov o dospievaní. Grécka režisérka Jacqueline Lentzou sa v snímke *The End of Suffering (A Proposal)* uberá filozoficko-humornou cestou, keď protagonistku Sofiu kontaktuje vesmír a začne s ňou medziplanetárny dialóg. Lentzou vnáša konvencie strihového filmu do hraného príbehu, v ktorom sa kaleidoskopická montáž sekvencie obrazov stane prostriedkom komunikácie. Formu rigorózneho formalizmu si zvolil srbský režisér Vladimir Vulević v snímke *How I Beat Glue and Bronze (Kako sam pobedio lepak i bronzu)*. Vulević zaznamenáva všednú každodennosť továrenského robotníka v zaspatom priemyselnom mestečku so zašlou slávou. Dokumentárnym realizmom zaznamenáva osamelosť Mihajla a jeho tichý žiaľ prostredníctvom kolektívneho rozprávača v podobe nenápadných osôb, ktoré prechádzali Mihajlovým životom.

Zatiaľ čo iné festivaly sa snažili sanovať vlastnú existenciu či nájsť relevantný prevádzkyschopný model, ako zachovať kontinuitu a uviesť nové filmy, festival v Locarne zvolil sympatickú formu nielen v symbolickej solidarnosti, ale aj v podobe až aktivistickej angažovanosti. Svojím spôsobom ide aj o politické vyjadrenie: Locarno upozornilo na kľúčové postavenie festivalov nielen ako platforiem na uvádzanie a nákup filmov, ale aj ako inštitúcií, ktoré sa podieľajú na formovaní nezávislej svetovej kinematografie.

— odporúča Matúš Kvasnička —

SEPTEMBRové
SPECIALITY
V SLOVENSKÝCH
KINÁCH

Otázky bez odpovedí

— K filmom, ktoré sa na plátnach objavia iba raz za čas pri mimoriadnej príležitosti, istotne patrí *Satanské tango* maďarského režiséra Bélu Tarra. Vyše sedemhodinová čiernobiela apokalyptická metafora provokuje obrazovou a myšlienkovou originalitou, nejednoznačnosťou i formálnou výstrednosťou.

— Vlni film digitálne reštaurovali a bratislavské Kino Lumière ho uvedie ako súčasť výberu filozofa a estetika Petra Michaloviča. Plánovaná marcová projekcia sa pre pandémiu nekonala, a tak sa film vracia do programu spolu s ďalšou ponukou Filtotéky, ktorá mala vynútenú polročnú prestávku. Popri *Satanskom tangu* stoja za zmienku aj ďalšie tri klasiky z Michalovičovho výberu. Western Richarda Lestera *Profesionáli* (1966) spája s *Fitzcarraldom* (1982) Wernera Herzoga obsadenie Claudie Cardinale a *Spalovač mrtvol* (1968) Juraja Herza má s Herzogovým filmom spoločné, že Rudolf Hrušínský a Klaus Kinski sú v nich v životnej forme. „Mám neutíchajúcu potrebu

Satanské tango

— foto: Luxbox

Zabudnite na Mozarta

— foto: archív SFÚ/
VácLav Polák

vracat sa k týmto filmom a klásť im nové otázky. Hoci viem, že na ne určite nedostanem odpovede,“ píše Michalovič v programovom bulletinu Filtotéky.

— Ruský režisér Andrej Tarkovskij nebol zástancom toho, že by mal svoje filmy vysvetľovať, a nerád reagoval na intelektuálne interpretácie svojich filmov. Nechával ich na diváka, pre ktorého mala byť návšteva kina v prvom rade citovým zážitkom. Ak si z programu Filtotéky vyberiete jeho *Nostalgiu* (1983) alebo *Obet'* (1986), niektoré otázky vám možno zodpovie dokument *Andrej Tarkovskij: Filmová modlitba* (2019), ktorý o ňom nakrútil jeho syn.

— „Svíci tvého tela je oko. Je-li světlo v tobě tmou, jaká bude sama tma?“ pýta sa jeden z biblických medzituliek vo filme *Zabitá neděle* (1969). Aj tá patrí k filmom, na ktoré v kine často nenatrafíte, a takisto ponúka viac otázok ako odpovedí. Na premiéru svojho celovečerného hraného debutu čakala česká režisérka Drahomíra Vihanová dvadsať rokov, lebo hneď po nakrútení skončil v trezore. Zachytáva jeden deň v živote degradovaného armádneho dôstojníka Arnošta v podaní Ivana Palúcha. S jeho životným pocitom prázdnoty a zmaru by sa po roku 1968 vedeli stotožniť mnohí vrátane Palúcha, ktorému vpád sovietskych vojsk zmaril nádej na medzinárodnú kariéru.

— Závratnú kariéru Wolfganga Amadea Mozarta sleduje prostredníctvom spomienok jeho najbližšieho okolia film Miloslava Luthera *Zabudnite na Mozarta* (1985). Skladateľovi priatelia vypovedajú, aby objasnili okolnosti jeho predčasnej smrti. Tajný policajný radca, ktorý vraha hľadá, má však aj moc, aby niektoré otázky nechal bez definitívnej odpovede. ◀

— text: Milan Černák —

Udalost' za udalost'ou sa valí...

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

- Bolaže to jar! Plná radosti a osláv...
- Desiatitisíce vyšli v prvomájovom sprievode do ulíc, aby pozdravili predstavitelov strany a vlády, ktorí im z tribúny blahosklonne mávali (TvF č. 19). Navyše dostali jubilejný darček – už ôsme zníženie cien: „Dôchodcom sa prilepší a školáci budú mať zdarma učebné pomôcky!“ (Niečo to pripomína?)
- Ďalším dôvodom na radosť bola Ústava 9. mája, o ktorej hovorili odborníci (č. 20), diskutovali robotníci (č. 21), komentovali ju médiá a vyjadrovali sa k nej vedci a umelci (č. 22).
- Korunou všetkého bol „radostný deň volieb, 12. júna všetok náš ľud hlasoval za víťazstvo socializmu a komunizmu, za svetový mier“ (č. 25). Kandidáti, ktorých si ľudia nevyberali a nenavrhovali, dostali 99,86 % hlasov!
- Mestečko Svätý Kríž, v roku 1955 premenované na Žiar nad Hronom, s najväčšou fabrikou na výrobu hliníka v strednej Európe sa stalo najmladším sídlom okresu na Slovensku (č. 20).
- Svetovú verejnosť zaujala nezvyčajná udalosť, ktorá prekonalala aj dovtedajšie limity studenej vojny (stala sa 1. mája): zostrelenie amerického „špiónážneho lietadla U-2“ nad územím Sovietskeho zväzu (č. 21). V Moskve promptne otvorili výstavu o americkej agresii (č. 22) a zostrelený pilot F. Gary Powers bol odsúdený na 10 rokov (po dvoch rokoch ho prepustili a vymenili za sovietskeho špióna v USA Williama Fishera alias Rudolfa Abela).
- Zahraničnopolitická scéna bola zaujímavá aj iným: v Afrike vznikla v krátkom čase už dvanásť nezávislá republika – Togo, bývalá krajina v britskej a vo francúzskej správe pri Zlatonosnom pobreží (č. 23). V Paríži demonštranti denne štrajkovali posediačky proti prenasledovaniu Alžírčanov, Japonci zas protestovali proti vojnovému paktu s USA (č. 26). Bez drancovania, bez demolácií a protestný hlas bol napriek tomu silný.
- Viacero šotov z domova sa pokúšalo vykresliť život v idylických farbách: hudobný skladateľ Alexander Moyzes chytil ryby na Železnej studničke a v Kysihýbli pri Banskej Štiavnici rozkvitlo arborétum (č. 24). V Bratislave otvorili zoológickú záhradu (č. 23) a na Malinom Brde nový horský hotel (č. 26).
- Poznámka na okraj: ozvalo sa viacero skôr narodených divákov, ktorých potešilo, že sa v uvádzaných archívnych týždenníkoch po rokoch „našli“. Skúste, možno to bude práve v prvomájovom sprievode... ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – SEPTEMBER 2020

5. 9. – 21.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 19/1960 a 20/1960 (repríza 6. 9. o 16.30 hod.)

12. 9. – 21.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 21/1960 a 22/1960 (repríza 13. 9. o 16.30 hod.)

19. 9. – 21.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 23/1960 a 24/1960 (repríza 20. 9. o 16.30 hod.)

26. 9. – 21.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 25/1960 a 26/1960 (repríza 27. 9. o 16.30 hod.)

Kino Lumière oslavuje

Svoje 9. narodeniny oslaví bratislavské Kino Lumière, ktorého zriaďovateľom je Slovenský filmový ústav, špeciálnymi projekciami a súťažami o vstupenky a kartu Lumierka. Kultovú českú tragikomédiu *Samotáři* režiséra Davida Ondříčka a scenáristu Petra Zelenku uvedie 4. 9. v špeciálnej narodeninovej ponuke. Každá zakúpená vstupenka automaticky platí pre dve osoby. Mozaika príbehov mladých protagonistov na prelome tisícročí, ktorí žijú vo veľkom meste obklopení množstvom ľudí, ale v podstate sami, sa stala generačnou výpoveďou. Okrem toho, že snímka u divákov zarezovala, objavila pre český film dovedy menej známych hercov, ako Ivana Trojana alebo Jiřího Macháčka. Film sa po dvadsiatich rokoch vracia do kín v obnovenej premiére a v digitálne reštaurovanej podobe. Kino Lumière uvedie aj dokument *Lumière* filmového historika Thierryho Frémauxa, ktorý dohromady s Bertrandom Tavernierom zaradil vyše sto krátkych snímok bratov Lumièreovcov. Súčasťou narodeninovej oslavy bude aj premietanie kultového filmu bratov Coenovcov *Big Lebowski* s hviezdny hereckým obsadením (Jeff Bridges, John Goodman, Steve Buscemi, Julianne Moore a ďalší) v exkluzívnej digitálnej projekcii, pre verných divákov s kartou Lumierka za zvýhodnenú cenu.

9. NARODENINY KINA LUMIÈRE / 4. – 5. 9.
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Divadelný rok je aj v kine

Nový cyklus filmov venovaných divadlu a divadelníctvu pripravila Filmotéka Kina Lumière v spolupráci s Divadelným ústavom. Uvádza ho v rámci projektu Rok slovenského divadla 2020. Cyklus zostavil dramaturg Marko Popovič. Každý mesiac ponúkne jeden celovečerný hraný alebo dokumentárny film, prípadne pásmo zostavené z krátkych a stredometrážnych titulov. Ako prvý zaradili do programu snímku Jána Lacka *Vždy možno začať* (1961) podľa scenára Nataše Tanskej. Príbeh filmu sa odohráva v prostredí mladých hercov a študentov divadelnej školy. Hlavná hrdinka Betka, adeptka herectva, je síce usilovná a dobrá študentka, ale po viacerých neúspechoch a sklamaníach zisťuje, že jej pracovitost a vytrvalost nemôže nahradiť nedostatok talentu. Tému divadla sa venuje aj pásmo spravodajských týždenníkov z cyklu *Očami filmových spravodajcov – Divadlo jubiluje II: 60. roky*, ktoré zostavil a lektorsky uvedie režisér, dramaturg a publicista Rudolf Urc.

OČAMI FILMOVÝCH SPRAVODAJCOV
/ 7. 9. ▶ 18.20
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

100 ROKOV SLOVENSKEHO DIVADLA
/ 8. 9. ▶ 18.20
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Filmové lekcie pre všetkých

Štvrté vydanie Filmového kabinetu, populárno-náučného cyklu Slovenského filmového ústavu, ktorý je určený záujemcom o filmové umenie a jeho dejiny, pokračuje po vynútenej jarnej prestávke v septembri druhým semestrom. V prvom semestri (Od zrodu po Kristove roky) sa frekventanti zoznámili s obdobím nemej kinematografie, nasledujúci pod názvom *Obdobie zrenia* sa začína príchodom zvuku a ďalších technických vymožeností, ktoré mali vplyv na spôsob filmového rozprávania. „V období 30. a 40. rokov 20. storočia film ovplyvňujú nielen zmeny na poli technických vynálezov, ale aj turbulentné spoločenské

a politické premeny. V tomto zmysle je možné sledované obdobie považovať za rovnako fascinujúce (ak nie viac) ako predošlé obdobie, pretože všetky momenty smerujú k veľkým inovatívnym zmenám štýlu a vyjadrovacích schopností kinematografu,“ uvádzajú lektori Filmového kabinetu Juraj Oniščenko a Michal Michalovič. Desiat stretnutí prinesie témy *Zvuk vo filme*, *Dokumentárny film*, *Film a politika*, *Klasický hollywoodsky film*, *Francúzska kinematografia 30. rokov*, *Orson Welles*, *Film noir*, *Taliansky neorealizmus*, *Alfred Hitchcock* a *Robert Bresson*. „Filmový kabinet sa vyvíja a pokiaľ v prvých vydaniach sme čerpali predovšetkým z archívneho fondu Slovenského filmového ústavu, momentálne čerpáme aj z iných zdrojov, často aj zo zahraničných. Nakoľko procesy digitalizácie a reštaurovania prebiehajú aj v súčasnosti, rozširuje sa aj ponuka agentov a v ich katalógoch sa objavujú filmy, ktoré ešte pred pár rokmi nebolo v našich podmienkach také jednoduché premietat. Druhým zdrojom sú novšie filmy, ktoré sa viažu k téme prednášok,“ ozrejmujú lektori. Takým je aj prvý uvádzaný titul *Tiesňové volanie* Gustava Möllera z roku 2017. Filmový kabinet predstaví aj snímky *Zem spieva* (1933) Karla Plicku, *Veľká ilúzia* (1937) Jeana Renoira, *Casablanca* (1942) Michaela Curtiza, *Ani tieň podozrenia* (1943) Alfreda Hitchcocka a *Zlodeji bicyklov* (1948) Vittoria de Sicu, ale aj filmy *Čierna mačka* (1934) Edgara G. Ulmera, *Dáma zo Šanghaja* (1947) Orsona Wellesa či *Vreckár* (1959) Roberta Bressona. „Diváci sa môžu tešiť aj na digitálne reštaurovanú verziu *Diktátora* (1940) Charlesa Chaplina,“ prezrádzajú lektori.

Filmový kabinet 4 / 21. 9. 2020 – 25. 1. 2021
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

To najlepšie z amatérskej tvorby

Celoštátne kolo a zavŕšenie postupovej súťaže spojenej s prehliadkou tvorby neprofesionálnych filmárov z celého Slovenska organizuje Národné osvetové centrum v spolupráci s Hornošarišským osvetovým strediskom v Bardejove. Podujatie sa uskutoční v náhradnom termíne, ktorý sa posunul až na koniec septembra. „Súťaž *Cineama* nadväzuje na dlhú tradíciu podujatí, ktoré sa pod rôznymi názvami konali od roku 1960 a verejnosti prezentovali práce amatérskych autorov, prípadne filmárskych kolektívov a klubov. Koná sa každoročne a je určená deťom, mládeži i dospelým, ktorí súťažajú v troch vekových skupinách a niekoľkých žánrových kategóriách (dokument, reportáž, hraný film, animovaný film, experiment, videoklip, minútový film),“ približuje koordinátor podujatia Pavel Smejkal z NOC, ktoré je vyhlasovateľom a odborným garantom súťaže. „Očenené diela sú nominované do výberu, z ktorého porota vytvorí kolekciu prezentovanú medzinárodne, na prehliadke *České vize* či na svetovej súťaži amatérskych filmov *UNICA*,“ dopĺňa Smejkal. Súčasťou podujatia budú aj tvorivé dielne, prednášky a semináre pod vedením filmových profesionálov.

28. CINEAMA / 25. – 27. 9.
/ Bardejovské Kúpele / www.nocka.sk

Zoznámte sa s príbehmi umelcov a umeleckých diel

Kino Lumière od septembra zaradilo do svojej programovej ponuky cyklus zameraný na filmy o umelcoch, umeleckých dielach a tvorbe s lektorskými úvodmi. Vo dvoch septembrových projekciách uvedie dokument *Tajomní impresionisti* (r. Daniele Pini), ktorý priblíži, ako impresionisti vnímali svet a aké techniky používali na jeho zachytenie. Okrem známych umelcov, ako sú Manet, Monet, Cézanne, Sisley alebo Signac, predstaví aj menej známych predstaviteľov impresionizmu, ako sú Gustave Caillebotte či Berthe Morisot. Film divákov zavedie aj k inak neprístupným dielam zo súkromných zbierok a na unikátnu výstavu v Palazzo Bonaparte. V nasledujúcich mesiacoch plánuje Kino Lumière takto uviesť aj tituly *Vizionár Modigliani* (r. Valeria Parisi), *Gauguin z Národnej galérie v Londýne* (r. Patricia Wheatley), *Salvador Dalí: Hľadanie nesmrteľnosti* (r. David Pujol) a ďalšie.

PRÍBEHY UMENIA / 12., 14. 9. ▶ 16.00
/ Bratislava, Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — *Big Lebowski* — foto: Park Circus / 2 — *Vždy možno začať* — foto: archív SFÚ/Margita Skoumalová / 3 — *Diktátor* — foto: archív SFÚ / 4 — *Gauguin z Národnej galérie v Londýne* — foto: Pannonia Entertainment

→ Pedagogovia Ateliéru dokumentárnej tvorby FTF VŠMU Ingrid Mayrová, Viera Čákanyová, Robert Kirchoff, Peter Kerekes, Marek Šulík a Norbert Hudec v stanovisku z 3. 8. odmietli a odsúdili nezodpovedné praktiky čelných predstaviteľov niektorých fakúlt a vysokých škôl, ktoré umožňujú a následne obhajujú podvodné získavanie akademických titulov.

→ Na 5. Medzinárodnom festivale študentských filmov Start, ktorý sa konal 8. až 14. 8. v Bystřici nad Pernštejnem v Česku, ocenili v medzinárodnej súťaži filmy z produkcie FTF VŠMU. *Nuda* Alice Bednárikovej si odniesla hlavnú cenu ako najlepší film, druhé a tretie miesto získali filmy *Pozdravy z Nigérie* Petra Hofericu a *Požiarne hlásenie* Kataríny Jonisovej.

→ Film *Journey* Mareka Jasaňa vybrali na 18. Medzinárodnom festivale animovaných filmov, ktorý sa konal 20. až 24. 8. v Hirošime v Japonsku, na zoznam nádejných tvorcov Stars of Students. Režiséra a jeho prácu tak zaradili medzi 70 talentov nastupujúcej animátorskej generácie. Do výberu 32 animovaných programov bol z 2339 prihlásených zaradený aj televízny špeciál *Mili a Líza - Záhada vianočného svetla* Kataríny Kerekesovej a Ivany Šebestovej.

→ V novozámockom kine Mier sa 26. a 27. 8. uskutočnil filmový seminár Fellini východu, ktorý predstavil život a tvorbu režiséra Juraja Jakubiska. Premietali sa jeho filmy *Kristove roky*, *Vtáčkovia*, *siroty a blázni* a *Sedím na konári a je mi dobre* s lektorským úvodom profesora Petra Michaloviča, ktorý tvorbu režiséra predstavil aj v samostatnej prednáške. Súčasťou seminára boli aj dokumenty Martina Šulíka *Nenakrútené filmy Juraja J.* a časť z cyklu *Zlatá šedesátá* o Jurajovi Jakubiskovi, ktorý sa na podujatí aj zúčastnil.

→ Film Marka Škopa *Nech je svetlo* získal 30. 8. zvláštne uznanie poroty na 33. ročníku MFF v rakúskom Freistadte. Cenu prevzal dramaturg a strihač František Krähenbiel.

→ Grand prix na 37. ročníku MHFF v Teplicích nad Metují v Česku a Cenu poľského horolezeckého zväzu na 16. Festivale horských filmov Moc Góru v Zakopanom udelili 30. 8. najnovšiemu filmu Pavla Barabáša *Everest - Najťažšia cesta*. Cenu študentskej poroty si z festivalu odniesla aj jeho snímka *Svetozár Stračina*.

→ Výstavu scénografických návrhov architekta a scénografa Romana Rjachovského, ktoré sú svedectvom premien slovenskej televíznej a filmovej architektúry, otvorili 2. 9. v Galérii Lucerna v Prahe. Pod názvom *Pondelky plus / Roman Rjachovský* bude pre verejnosť prístupná počas celého septembra.

SEPTEMBER 2020

1. 9. 1970 **Peter Bebjak** – režisér
6. 9. 1920 **Karol Krška** – kameraman (zomrel 3. 6. 1989)
10. 9. 1935 **Michal Monček** – herec
11. 9. 1930 **Dušan Blaškovič** – herec (zomrel 18. 9. 2001)
13. 9. 1945 **Marián Jaško** – režisér, animátor
14. 9. 1945 **Libuša Trutzová** – herečka
16. 9. 1930 **Andrej Šilan** – herec (zomrel 3. 8. 2009)
17. 9. 1930 **Robert Hardonyi** – filmový inžinier (zomrel 29. 1. 2009)
17. 9. 1940 **Otto Geyer** – kameraman
17. 9. 1960 **Eva Pavlíková** – herečka
18. 9. 1945 **Kamil Peteraj** – dramaturg, básnik
20. 9. 1955 **Brigita Sitárová-Hausnerová** – herečka
21. 9. 1935 **Vojtech Mladý** – vedúci výroby (zomrel 2. 6. 2009)
22. 9. 1920 **Vladimír Bednár** – vedúci produkcie
22. 9. 1950 **Alexandra Záborská** – herečka
25. 9. 1920 **Milan Bahul** – herec
29. 9. 1920 **Michal Belák** – herec, spevák (zomrel 16. 3. 1981)
29. 9. 1935 **Margita Černáková** – strihačka
29. 9. 1935 **Viera Radványiová** – herečka

zdroj: Kalendár filmových výročí 2020
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

ISSN 1335-8286

